672 fideles cū credatis deū gubnatorē oīuz. ⁊ mō ſpālioꝛi hoīm. nō oꝫ ita ſolicitari: ſꝫ laborā-do ⁊ moderate ꝓuidēdo ꝯfidē in deo. Inſuꝑ ſi pr̄ aliq̄s ē pi⁹ ⁊ ſcit filios ſuos īdigere quō ſe poterit ꝯtinē q̄n necītatibꝫ eoꝝ ꝓuideat: Ꝺꝫ pr̄ celeſtis ē piſſim⁹ ⁊ ſcit qꝛ his oībꝫ īdigetis Nō opoꝛtet ǵ dubitare ꝺ ꝓuiſiōe: ⁊ ideo noli te ſoliciti eē. Reſpicite filij natōnes hoīm dr̄ Ecc̄. ij. ⁊ ſcitote qꝛ null⁹ ſꝑauit ī dn̄o ⁊ ꝯfuſ⁹ ē ꝑmāſit ī mādatis ei⁹ ⁊ derelict⁹ ē. q. d. null⁹.

Qꝛtum ad tertiam .§. iij.

a ſolicitudinē. ſ. ſpūalē hoꝛtaꝫ dicēs. Querite ꝑmū regnū dei ⁊c̄. Ut em̄ dicit Jero. ī omel. ꝺ cibo ⁊ veſtimēto ſpūali debem⁹ ſꝑ eſſe ſolici ti. Cibꝰ ſpūalis q̄ aīa reficiꝫ ē ſapia ſeu v̄buꝫ dei. qꝛ vt dr̄ Math. iiij. Nō in ſolo pane viuit hō ſꝫ ī oī v̄bo qḋ ꝓcedit ꝺ oꝛe dei. Ueſtimēta varia ſūt hit⁹ v̄tutū q̄bꝫ aīa oꝛnaꝫ. Un̄ Am-bꝛo. Hec ſē inēna mētis velamīa. i. īdumēta: Circa hec igiꝫ ſpūalia dꝫ hō ſolicitari erga deū. erga ſeipm̄. ⁊ erga ꝓximū. ¶ Pꝛīo erga deū. Nā hoc eſt vnū ⁊ vltimū ꝙ de⁹ reqrit ab hoīe vt veꝛ bonū. vt dr̄ Michee. vj. ſ. ſolicitū te ābulare cū deo tuo. qḋ ſit ꝑ ꝑē feruētē dile-ctōez ad quā q̄s ꝑducitꝫ ſolicite orādo ⁊ medi tādo. Un̄ Apl̄s Ro. xij. Solicitudine n̄ pigri ſpū feruētes dn̄o ſuiētes: ⁊ ſic q̄riꝫ regnū dei ꝑmū. ſ. potiſſimū r̄gnū glīe. ¶ Scd̄o dꝫ hō eē ſolicit⁹ erga ſeipm̄ ī cauēdo ab īſidijs diaboli ⁊ cuſtodiēdo ſenſus ſuos tp̄s nō ꝑdendo. Un̄ dr̄ Deuꝫ. iiij. Cuſtodi temetipꝫ ⁊ aīaꝫ tuā ſo-licite. Ad qḋ faciēdū Salōn īducit exemplū formice dicēs. ꝓuer. vj. Uade ad formicā o pi ger ⁊ ꝯſidera vias ei⁹. et diſce ab ea ſapiāꝫ. i. prudētiā ⁊ ſolicitudinē q̄ cū n̄ hēat ducēꝫ nec ꝑceptorē neqꝫ ꝑncipē ꝯgregat ſibi in eſtate ⁊ parat ſibi ī meſſe cibū. Sic hō ī tp̄e vite p̄ſē-tis nō dꝫ pigritari ſꝫ ſolicitari dū poteſt ſibi ꝯgregare merita bonoꝝ opuꝫ ⁊ ſapiam. ⁊ ſic q̄rit hō iuſticiā r̄gni. i. v̄tutes ⁊ bona opa q̄bꝫ veniꝫ ad regnū. Tercō dꝫ q̄s eē ſolicit⁹ q̄ ad ꝓximū. ad Ephe. iiij. Soliciti ſuare vnitatēꝫ ſpūs ī vīculo pacis. Et ponit ad hoc exēplū ī coꝛꝑe hūano dicēs. j Coꝛ. xij. Pꝛoinuicē ſibi ſolicita ſūt mēbra. ſ. ad iuuādū alteꝝ aliud et ſubueniēdū. Et ꝑmarīe ſpectat ad p̄latos ſo-licitari erga ſubditos ī ſpūalibꝫ ⁊ tp̄alibꝫ. Un̄ Ro. xij. Qui p̄eſt ī ſolicitudīe ⁊ pr̄ erga filios Un̄ ꝺ Thobia dr̄ ꝙ cū morā facet. ſ. fili⁹ ī rede undo ſolicitus erat pr̄ ꝓ filio. Et ꝯiuges alter ꝓ altero. j Coꝛ. vij. Qui aꝫ cū vxoꝛe ē: ſolici-t⁹ ē quō placeat vxoꝛi. ⁊ ecōuerſo. Et matro-na ꝺ ꝓuiſiōe necīoꝝ. Un̄ Marthe q̄ ſatagebat circa frequēs miniſterium. dixit xp̄c Martha Martha ſolicita es. In q̄ n̄ ꝺ ſolicitudīe reꝑ-hendiꝫ ſꝫ de turbatōe et murmuratōe Luc. x. Et ſic q̄rendo regnū dei ⁊ iuſticiā ei⁹ ſolicitu-dine ſpūs. hec oīa adicientur tp̄alia vt non opoꝛteat ſolicitari anxie.

¶ Titulus ſecūdus ꝺ Reſtitutōibꝫ. Capitulū ꝑmum de reſtitutōe in genere vbi ponuntur viginti manus rapiētiū quoꝝ quelibet habet quinqꝫ digitos. i. modos. et ſic centū modi in quibꝫ fit reſtitutio vel erogatio. ⁊ hoc ꝑ mo-dum ꝑdicatōis. in quo etiā de multiplici naui. ſ. ꝑnie ecc̄l'ie. et religionis. vbi etiā ponūtur īpeditiua reſtitutōis ⁊ vtilitas eius.

Hoc mare magnū ⁊ ſpa ciosūꝫ manibꝫ illic reptilia quo-rum nō eſt numerus. Aīalia pu-ſilla cū magnis illic naues ꝑtran ſibūt. p̄s. ciij. Loquēs ꝓph̄a ꝺ mari hui⁹ mun di oñdit ꝑicula ei⁹ ⁊ ꝯñter euaſionē. Nam ple nus ē mūdus manibꝫ raptoꝝ et illicite acq̄ſi-toꝝ de q̄bꝫ dīc Aug⁹. Non dimittiꝫ pc̄m niſi reſtituaꝫ ablatū. xiiij. q. vj. ſi res. et de re. iu. Pc̄m. li. vj. vnde ⁊ Math. xviij. dr̄. Redde qḋ debes. ⁊ apl̄s Ro. xiij. Reddite oībꝫ debita. Qḋ em̄ debeꝫ etſi benigne remittiꝫ nō tñ iiu-ſte repetiꝫ: peccat autē q̄ vltra debitū exigit. ait Aug⁹. xiiij. q. j. Et q̄a opa nr̄i ſaluatoꝛis vltra veritatem hiſtoꝛie rei geſte aliquid no-bis inſinuant moꝛaliter agendū in quo eum imitemur ex hoc ꝙ ip̄e abijt trāſmare vt ſcri bitur Joh̄. vj. Et iterum aſcendens in naui-culam tranſfretauit. vt habetur Math. xix. Figuratur ꝙ debemus iſtud mare iſtius mū di tranſire ad qḋ eſt neceſſaria nauicula. q̄a ipſe vſus eſt ea vt ꝑueniamus ad patriam et ciuitatem noſtram ⁊ in montem dei. Tria er-go notat p̄s in p̄dictis verbis.

Pꝛimū q̄litas mūdialis figuraliter deſignata ibi. Hoc mare magnum.

Secundū malignitas criminalis generaliter demonſtrata. ibi. Et ſpacioſū manibꝫ illic re-ptilia ⁊c̄.

Tercium ſuffragabilitas ſaluatoꝛis plurali-ter preparata. ibi. Illic naues pertranſibūt: et per aliquam harum nauium opoꝛtet tran ſire.

¶ Qꝛtum ad primū .§. j.

ꝯmunis ſnīa ē ſctoꝝ Gre. Ber. ⁊ alioꝝū. mare mūdū ſignificare ꝑ multas ſil'es ꝓꝑrietates ſ ꝓnūc ſufficiat tres exꝑmere.

Et ꝑmo ꝑ amaricationem. Pꝛimo em̄

Secūdo ꝑ fluctuationē. mare dr̄ q̄ſi

Tercō ꝑ periclitatōem. amaꝝ. qꝛ. ſ. c

eius aqua ē amara. i. ſalſa: ⁊ ibi amara vita. ſic mūdus iſte plenus ē amaritudinibꝫ Eccle ſiaſtes. ij. Cuncti dies eius laboꝛibꝫ et erūnis pleni ſūt: nec per noctem q̄eſcit Ber. Felici-tas huius ſeculi m̄ltis amaritudinibꝫ reſꝑſa eſt. ⁊ Greg⁹. Omne qḋ hic eminet plus mero ribus afficitur ꝙ honoꝛibꝫ gaudet. diſ. xiiij. c. Nerui. Quis poſſet explicare eius amaritu-dines: Nūc amaricatur ꝯtumelia ⁊ ꝺriſione. Nunc infirmitate ⁊ perſecutione: Aliquādo paupertate et alioꝛum deceptione. Ettamen

tanta eſt humana cecitas ꝙ ſemꝑ vellet ho-
mo in mundo iſto eſſe. Vñ Hiere. tre. iij. in ꝑ-
ſona peccatoris inquit. Inebriauit me abſin
thio. i. inebriari ꝑmiſit domin⁹ abſinthio. qḋ
eſt amariſſimū. i. amore hui⁹ ſeculi ita ama-
ri. In hui⁹ figuram legitur ꝙ filij iſrahel ve-
nientes ad locum qui dr̄ marath inuenerunt
aquas amariſſimas quas bibere nō poterāt.
¶ Scḋo mare continuo fluctuat. plus tñ et
minus ſm tꝑa varia. ꝑpter qḋ dicit p̄s. Mira
biles elationes maris. Sic homines mundi
fluctuant continuo diuerſis affectib⁹ et paſ-
ſionibus. aliqñ in altum aſcendunt p̄ſūptio
nis ꝛ dignitatis. aliqñ deſcendunt in ꝓfundū
deiectionis et vilitatis. Fluctuant plus tñ et
minus varijs etiam deſiderijs: que implere ñ
pñt yſa. lvij. Cor impij quaſi mare feruens:
qḋ quieſcere nō poteſt. demū ad litus frāgit
vndas ſuas Hiere. v. Qui poſui harenam ter
minum mari. ꝛ dixit. Illic cōfringes tumen
tes fluctus tuos: ſic demum ſuꝑbia ꝛ altitu-
do mundana in morte ad terram ꝓſternitur.
¶ Tertio mare eſt plenum ꝑiculis. Vñ Ecc.
xliij. dr̄. Qui nauigant mare enarrant ꝑicu-
la eius. Sed maiora ſunt ꝑicula mundi. Naȝ
vt dicitur. xxviij. q. j. ſepe malorum ꝯuerſatō
etiam bonos corrūpit. quātomagis eos q̄ ad
vitia ꝓni ſunt. Nimis enim exempla trahunt
mala. Vnde beatus Anthoni⁹ videns mundū
in viſione plenum laqueis clamauit. O quis
iſtos euadet? Pericula huius mundi terribi-
lia fuerunt oſtenſa Danieli. vij. c. qñ vidit in
mari magno quatuor ventos pugnare. et q̄-
tuor beſtias inde aſcēdere terribiles: hoc ma-
re mundus eſt. quatuor venti pugnantes ſūt
quatuor paſſiones. Amor nimius ſui. Odiuȝ
ꝓximi. Timor deficiendi. Vana ſpes diu vi-
uendi. Poſt hec exurgunt quatuor beſtie va
ſtantes homines. Vna vaſtat animaȝ malis
exemplis ꝛ ꝑſuaſionibus. Secunda corpora
vulneratione ꝑcuſſionibus et occiſionibus.
Tertia famam detractionibus ꝛ cōtumelijs.
Quarta ſubſtantiam in iniuſtis vſurpatio-
nibus. Transeunduȝ eſt nobis hoc mare ma-
gnuȝ. quia qui amat ꝑiculum in illo peribit
Eccl. iij.

·§·ij·

Qtum ad ſecundum dicitur

.j. Joh. v. Totus mundus in maligno poſi-
tus eſt. i. malo igne vitiorum que vrunt mē-
tem inordinatis deſiderijs: et dignum faciūt
ea perpetrantem igne eterno. Vnde Adamā
tius. Ignis alienus. libido. auaritia. et om̄is
praua cupiditas eſt. hic ignis exurgit ñ mū-
dat. de peni. diſ. iij. c. Inter hec. ꝛ Aug⁹. Qui
cunq̧ autem aliqḋ de peccatis iſtis in ſe dña
ri cognouerit niſi digne ſe emendauerit eter
na illum flamma trucidabit. diſ. xxv. Multi
ſunt. In cuius figuram legitur Exo. xiiij. ꝙ
Pharao cum exercitu ſuo tranſiens ꝑ mare
rubrum ſubmerſus eſt deſcendens in profun-
dum: ſed filij iſrahel colūna nubis eos prece-
dente exierunt illeſi. Ad ſignificanduȝ ꝙ de-
diti mundo demerguntur in profundum vi-
tiorum: ſed populus dei videns deum per vi-
uam fidem tranſeunt mūdum liberati adiu-
torio diuine gracie. Et quomodo mund⁹ iſte
ſit poſitus in maligno totus. ipſe Johes in
ſua prima ca. declarans dicit. ij. c. Omne qḋ ē
in mundo. aut eſt cōcupiſcentia carnis. aut
concupiſcentia oculoruȝ. aut ſuperbia vite.
Mundum vocat amatores mundi ꝛ peccato-
res. in quibus tria dicit eſſe: que ſunt radices
omnium malorum. Que tria ponit p̄s. eſſe ī
mari de quo loquitur ſȝ ſub figura. Nam cō-
cupiſcentia carnis. i. luxuriam īnuit dicens.
Illic reptilia quoꝝ non eſt numerus. Repti
lia que corpus trahunt per terram aperte ſi-
gnificant luxurioſos. vt anguille ī mari que
in luto figuntur ꝛ lubrice ſunt. et hi īnumeri
ſunt in omni ſexu. ſtatu. etate. et ꝯditione. et
natione (vt merito dici poſſit) Omnis caro
corruperat viam ſuam Geñ. vj. Sed non eſt
diſcurrenduȝ per iſta. quia ad alia tendim⁹.
Superbiam vite oſtendit p̄s. eſſe ī mari mū
di cuȝ ſubdit. animalia puſilla cum magnis
.ſ. ibi ſunt. Et hoc modo. quia piſces puſilli
ſunt preda magnorum. ꝛ ex eis nutriuntur:
ſic in mundo pauꝑes opprimuntur a diuitib⁹
et populi ſunt p̄da potentum ꝛ dñorum. ꝛ ex
ſuperbia eis dñantur. Vnde Abacuc. j. dr̄.
Facies homines vt piſces maris. ſ. ꝑmitten-
do vt ſuperbi dominentur infirmis hoībus.
Concupiſcentiam autem oculorum. i. auari-
tiam. inſinuat dicens. Spacioſum manibus
.i. demonibus. Manes enim in plurali dicūt
demones. vel manibus. ſ. hominū vſurpanti-
um aliena per auaritiam. Vere ſpacioſuȝ. i.
valde latum eſt iſtud ſeculi mare huiuſmodi
manibus. Naȝ vt dr̄ Hiere. vj. A maiori vſq̧
ad minorem. a ſacerdote vſq̧ ad leuitam om
nes auaritie ſtudent. et ex hoc habent man⁹
abūdātas: ſed mundus ꝑibit. ꝛ ꝯcupiſcentia
eius. i. quia et ſubſtantia reꝝ que diliguntur
ꝛ rapiuntur. Sicut aūt boni manib⁹ ſancto-
rum angeloruȝ. i. opibus tenentur ne offen-
dant. ita mali manibus demonum. i. opibus
p̄cipue vſurpationum quas ſuggerunt por-
tantur ad inferos. Sed vt ait p̄s. dñs nō de-
relinquet eum. ſ. electum ſuum in manibus
ſuis ſcilicet demonis. quia ſi incurrit pecca-
tum aliquod rapine vel aliud malum. habet
nauem parataȝ ſcilicet penitentiā. qua poſ-
ſit exire de manibus demonis. Vnde ſequitur.
illic naues pertranſibunt. Et ideo cum xp̄o
qui abijt tranſmare nauim tranſeundū no-
bis eſt: et cauenduȝ ab his manib⁹. Eſt enim

674 Manus feneratoria.
Manus raptoria.
Manus furatoria.
Manus bellatoria.
Manus dāpnificatoria.
Manus pticipatoria.
Manus ſacrilega.
Manus iniuſte iudicatoria.
Manus in iudicio inique aſſiſtoria.
Manus fraudatoria.
Manus falſificatoria.
Manus pditoria.
Manus ſimoniaca.
Manus impeditoria.
Manus luſoria.
Manus turpis lucri opatoria.
Manus locatōnis ⁊ ꝯductōis viciatoria.
Manus detractoria.
Manus pſone leſoria.
Manus aiaꝝ pdatoria.

De prima manu. ſ. .§.iij

feneratoria poteſt ītelligi illud qđ hr̄ Apoc. xvij. Vidi mulierē ſedentē ſup beſtiam coccineam. i. diabolū habentē in manu eius poculum aureū: hec mulier ē cupiditas que ī manu. i. ope vſure habet diuitias quas ſitit: ſꝫ nō extinguit̄ eius ſitis. ſed ſolum delectatur in videndo. Habet aūt q̄nqꝫ modos. ſicut manus habet q̄nqꝫ digitos. ¶ Et pm⁹ ē ī pignoribus qñ. ſ. quis pro mutuo alteri facto recipit pignus ab eo rei mobilis. vt veſtimēti. eq̄ ⁊ huiuſmodi. aut īmobilis vt poſſeſſionis ex qua capit fructuꝫ ſiue lucꝝ non ꝯputans in ſortem. qđ vſura eſt. niſi in caſu cum gener a ſocero quouſqꝫ habeat ab eo dotem ſuſtinēs onera mr̄imonij accipit poſſeſſionē ab eo in pign⁹. ex̄t ḋ vſuris. c. ſalubriter. Et ḋ hoc diffuſe. ſup̄ ti. pmo. c. vj. ⁊. ix. ¶ Scđus digitus ſeu mod⁹ ē ī depoſitōnibꝫ. cū. ſ. q̄s deponit pecuniā apud mercatorē vł cāpſorē. vt vtat̄ ea ſaluo tñ capitali ſuo. ⁊ cū ītentōe pncipalit̄ aliq̄d pcipiēdi vltra ſortē. nulla tñ facta pactōne ſup hoc. ⁊ vſura ē. xiiij. q. iij. Si feneraueris. Et ḋ hoc ſup̄ ti. pmo. c. vij. ¶ Tercius digit⁹ ī emptōibꝫ ⁊ vēditōibꝫ. cū. ſ. vēdit̄ merces vltra iuſtū pciū rōne dilatōis tpis ī ſoluendo pciū ⁊ hoc niſi rē illā intēdebat ſuare in futuꝝ qñ tātū quātū vēdit vel pl⁹ ſpabat valiturā. Silr̄ qñ emit rē min⁹ iuſto pcio eo ꝙ āticipat tēpus ſolutōis precij anteꝙ̄ recipiat mercē. vt tpe veris triticū recolligendū. ⁊ hoc niſi dubiū eſſet vtꝝ plus minuſue ſit res illa valitura. ar. de hoc ex̄t ḋ vſuris. In ciuitate. et. c. Nauigāti. Et ḋ hoc diffuſe. ſup̄. ti. pmo. c. viij. ¶ Quart⁹ digit⁹ ī cāpſiōibꝫ ⁊ affictis aſſecuratōibꝫ. vt in cambijs q̄ dicūt̄ p veneris. ⁊ cambijs q̄ fiūt ī curia romana p bullis q̄ ſūt vere mutua cū vſura. ⁊ cū ipemet ſit ſatiſdator ſimulat⁹ ⁊ ver⁹ mutuator. ar. xiiij. q. iij. pleriqꝫ. ⁊ de hoc ſup̄ ti. j. c. vij. Quintus digit⁹ ī mutuis cū expſſis lucri pactōibꝫ ſiue ī pecunia. ſiue ī opibꝫ. ſiue ī alijs q̄ pcio pñt extimari. ar. xiiij. q. iij. c. putant. Et de hoc ſup̄ ti. pmo. c. vj. et. vij.

Secūda eſt manus .§.iiij.

raptoria: q̄ manifeſte rapit aliena. De manu violēti. i. raptoris eripit paupeꝫ. ſ. de⁹ Ezech. xxij. Et hec habet quinqꝫ digitos ſeu modos. ¶ Primus ꝯſiſtit in vſurpatis dominijs ciuitatuꝫ. caſtrorū ⁊ villaꝝ: ex quibꝫ omne emolumētū qđ inde pcipit rapina eſt. ¶ Scđus eſt in tallijs īiuſtis qñ. ſ. dñs ciuitatis imponit collectas vltra debitū ꝯſuetudinis vel ſtatuti ſeruitia indebita opaꝝ exigit. et non ſoluit eis de labore. vel ſi ciuitas ē libera qñ nō p rata imponit ciuibꝫ: ſed grauat aliquos nimis. ¶ Tercius ē in pedagijs ⁊ gabellis illicitis. qñ. ſ. īponūt dñi terraꝝ vel ciues noua pedagia ſine licētia pncipis. vł etiāſi ātiqua vel noua cum licētia nō ſeruant vias tutas: cū tñ poſſent. ¶ Quart⁹ ī latrocinijs terreſtribꝫ vel maritimis. vł pirratis q̄ diſcurrūt p mare pdando. Ex naufragio etiaꝫ in mare piecta ſibi accipe ad rapinā ptinet. vel etiaꝫ de repreſalijs illicitis: de quibꝫ in tercia parte ti. iij. ¶ Quint⁹ ī pſonis capiendis ⁊ vēdendis q̄ libere ſūt ſeu xpiane. Naetſi pagani vel ſarraceni capti in bello iuſto efficiātur ſerui capientium: vnde ⁊ vendi poſſunt vt ſerui et emi. non tñ xpiani. Debēt ergo iſta reſtitui ſi poſſunt. vt dicit Aug⁹. xiiij. q. vj. Si res. De hijs habes ſup̄ ti. pmo.

Tercia eſt manus .§.v.

furatoria: cū q̄s accipit occulte aliena neſciēte dño. apl's ad Eph. iiij. Qui furabat̄ iam ñ furet̄ ſed magis opetur manibus ſuis. Fur videt̄ opari manibꝫ alienis inquantū accipit lucrū opis aliorum. Et hec man⁹ habet q̄nqꝫ digitos ſeu modos. ¶ Prim⁹ eſt de inuentoꝝ retentōe qñ. ſ. quis res alteri⁹ inuentas que non habentur p derelicto. ſibi retinet. xiiij. q. v. multi. Et ḋ hoc habes ſup̄ ti. pmo. c. xv. ¶ Secūdus ī illicita pſcriptōe. qñ. ſ. q̄s pſcribit aliena mala fide. ſciēs. ſ. illa eſſe aliena: nec aliq̄ iuſto titulo habuiſſe. de re. iu. c. poſſeſſor. l i. vj. Et ḋ hoc ſup̄ ti. pmo. c. xv. ¶ Tercius ē in rei pignorate comodate vł ḋpoſitate vſu: qñ dñs rei nō ꝯſentit. ⁊ tenet̄ de vtilitate inde habita. ⁊ ſi amittēt ex culpa ſua tenet̄ reddē Raẏ. Et de hoc ſup̄ ti. pmo. c. xv. ¶ Quartus in occulta reꝝ vſurpatōne. ſiue hoc fiat a filijs de rebꝫ pentū. ſiue ab vxore ḋ rebus viri ipſo neſciente. ſiue a ſeruis de rebꝫ dominoꝝ ſuoꝝ. ſiue a diſpenſatoribus ḋ rebꝫ ſuorum patronorum. ſiue a diſcipulis de rebus magiſtrorum ſuorum. ſiue ab extraneis de rebus aliorum: etiamſi hoc facerēt dando

inde elemoſinas pauperibus niſi in extrema
neceſſitate cōſtitutis.xiiij.q.v.c.Forte.Et ꝯ
hoc ſup̄ ti.j. ¶ Quintus in religioſa appro=
priatione.qñ.ſ. religioſus recipit aliquid vl'
neſciente p̄lato ſuo.vel alteri dat ꝓpinquo vl'
extraneo.vel cum occultat ⁊ vt ꝓpria retinet
acq̄ſita ꝑ eum vel data.non paratus ſupiori
libere aſſignare.xij.q.j.Nō dicatis. Et ꝯ hoc
habes in tertia pte.ti.xvj.

Quarta ē manus .§.vj.

bellatoria.vbi repiūt̄ furta. ⁊ rapine.⁊ ſacri
legia. Manū ſuā miſit hoſtis.ſ.bellandum ad
oīa deſiderabilia Tre.j. Deſiderabilia aūt ſt̄
blada.pecunie.hedificia. vaſa aurea tēpli.et
alia ornamēta ornantia ipm tēplū ad q̄ miſit
manū exercitꝰ Nabuchodonoſor bellās ꝯ hie
roſolimam rapiēdo.incēdēdo.⁊ deſtruēdo.Et
hec manꝰ hēt q̄nq3 digitos ſeu modos. ¶ Pri=
mus eſt cum dn̄s vl' ꝯmūitas aliqua aſſumit
iniuſtū bellū. Nā q̄ ad hoc ꝯcurrūt adiuuan
do.ꝯſulēdo.⁊ coopando. de omnibus damnis
illatis aduerſarijs.etiamſi nihil ꝑueniret ad
eos tenent̄ ſatiſfacere.xiiij.q.v.c.Non ſane.
in fi. ¶ Scd̄us eſt.q̄ tenet̄ de oībꝫ dānis ⁊ ex
penſis quas patiūt̄ ſubditi ſui:q̄ inuolūtarij
ſūt ⁊ coacti. Naz vltra expenſas quas faciūt
aliqñ ab aduerſarijs debellāt̄ ⁊ capiūt̄ ipi et
bona eoꝝ.varius eſt enī euentus belli.ext̄ de
iiu.⁊ dam.da.c.Si culpa. ¶ Tertiꝰ ē.q2 q̄ h3
iiuſtū bellū ea que capit ⁊ deſtruit vel hoc fa
cere ꝑmittit ſuis(ſicut ꝯmūit̄ faciunt)ſatiſ=
facere tenet̄.xxiij.q.j.c.Militare. Bona aūt
capta ab iimicis iuſte que debent condiuidi
occultādo ⁊ retinendo ſibi.furātur.xxiij.q.v.
c.Dicat. ¶ Quartꝰ ē.cū iuſte bellās rapit bo
na eccleſiaꝝ nō incaſtellataꝝ.aut bona cleri
coꝝ ꝯtrarie partis. vel etiā viatores. ꝑegri=
nos.mercatores.⁊ alios innocētes.di.lxxxvj
In ſingulis. ¶ Quītus ē.qñ habēs iuſtū bel=
lū ex ſua inhertia ⁊ craſſa negligētia non de=
fendit ſuos cū poſſit.⁊ p̄cipue cū eſt ꝯductus
mercede ad bellandū.⁊ ſil'r cū poſſet debella=
re inimicos. ⁊ ſic cito guerre facere finem vt
plus lucretur ex duratione ſtip̄ij. vel quia cor
ruptus ab aduerſarijs nō fideliter negociu3
gerit:tenet̄.extra ꝯ iniu.⁊ dam.da.c.Si cul
pa. Et de his oībꝫ habes in tertia pte .ti.iiij.
c.j.ꝑ totum.

Quinta ē manus .§.vij.

dānificatoria. Ps̄ pō.xvj. Si manꝰ ad manū
fuerit nō erit īnocēs. Et qñ vna manus non
ſufficit ad vnū opus:alia iuuat. Sic aliqñ ſi
vnus nō ſufficeret ad rapiendū vel furandu3
vel damnificandum aliū.⁊ tūc adhibet adiu=
torium alter.⁊ hoc ē manꝰ ad manū adiūcta.
⁊ talis q̄uis non ſit p̄ncipalis. vel nil ꝑueni=
at de rapina vel damno ad eū. tñ tenet̄.quia
nō ē īnocēs:ſ3 ī cauſa.Et hec h3 q̄nq3 digitos

qui ꝯtinent̄ in vſu. Iuſſio.ꝯſiliū. conſenſus.
palpo.recurſus. ¶ Primus ḡ eſt.cū q̄s mā=
dat fieri rapinā.furtū. vſurā vel aliud dam=
num.⁊ ex hoc ſequit̄ effectꝰ damni.qḋ al' non
fuiſſet factū:talis tenet̄ in ſolidū.etia3 ſi nil
ꝑuenit ad eū. Sic et tutor.curator.procura=
tor.et factor.qui ꝓ pupillis vel ꝓ alijs faciūt
ꝯtractus vſurarios ſi illi ꝓ quibꝫ fecerūt nō
ſatiſfaciant:tenent̄.cum ſint principaliores.
¶ Scd̄us qñ ꝯſulit.ita q̄ ex illo ſeq̄t̄ dānu3
qḋ al' nō fuiſſet factū. talis etiā tenet̄ in ſoli
dum.etiā ſi nil ꝑuenit ad eū.ſi aūt fuiſſet fa=
ctū etiā ſine illo ꝯſilio:ſed aliq̄d plus factū ē
ad illud plus tenet̄ Inno.⁊ Hoſti. ¶ Tertiꝰ
ē ꝯſenſus.ſ.coopatōnis nō mentis tm̄. puta
qñ duo vel plures faciunt aliq̄d furtū vel dā
nū ſil'.ita q̄ vnꝰ nō faceret ſine altero: tenet̄
q̄libet ī ſolidū. ſecus cū etiā ſine illo factum
fuiſſet.tñ cū alijs ſe reꝑperit ad dānificādu3
tūc ei tenet̄ ſolū ꝯ dāno illato ꝑ eū. Qui etiā
ē mediator ſcient̄ alicuiꝰ ꝯtractꝰ fraudulēti.
vt ſenſales:tenet̄ ꝯ dānis. ¶ Quartꝰ ē palpo
ſ.cum q̄s adulādo ſeu laudādo aliquē ꝯ furto
vl' ꝯ dāno.ſ.q̄ ſit ſtrēnuꝰ.⁊ ex hoc inducit eū
ad faciendū malū.qḋ al' nō feciſſet.⁊ idē ſi de
trahendo ad hoc īducit.vtputa.tu es puſilla=
nimis.vel nihil vales. ⁊ timidꝰ.⁊ huiuſmōi.
¶ Quintꝰ ē recurſus.i.cū q̄s receptat fures
⁊ damnificantes.⁊ ex hoc ſecunt̄ damna.vel
etiā rem rapta3 cum querit̄ ⁊ ipſe occultat:
ꝓpter qḋ nō poteſt recuꝑare. Officialis aut q̄
poteſt ſine ꝑiculo ſue perſone obſtare ne fiat
damnū vel rapina. vel manifeſtare fures et
ablata.⁊ non facit:tenet̄.hec hēus Tho Al.
Pe.ricar.in.iiij.diſt.xvij Inno. ray̆.et Wil.
Et de his ſup̄.ti.j.c.xij.

Sexta eſt manus .§.viij

ꝑticipatoria.ſ.de re rapta.furata. vel vſura=
ria.⁊ de hoc poteſt ītelligi illud Ione.iij.Re=
cedat vnuſquiſq3 ab iniquitate que in manu
ſua eſt. Et hec habet quinq3 digitos. ¶ Pri=
mus eſt ꝑticipando de huiuſmodi per dona=
tionem. Talis enim cui donatur cu3 hoc ſcit
debet reddere domino eius rem ablatam.do=
num aūt datum ab vſurario(cum omnia bo
na ſua ſunt obnoxia reſtitutōi)tenet̄ etiam
reddere vel ſibi vel potius his quibus vſura
rius habet reſtituē. ¶ Scd̄us ē ꝑ victitatōz.
Familia enī raptoris vel vſurarij vl' vxor. fi=
lij ⁊ alij q̄ nō hn̄t niſi de rapinis vel vſuris te=
nentur ſatiſfacere de cōſumptis:ſed habendo
etiā alia bona comedendo vel vtendo res ma=
le ablatas in ꝓpria ſpecie:tenentur ꝯ eo quod
ꝯſumūt Ray̆. ¶ Tertiꝰ eſt ꝑ dotatōez. Fila ei
q̄ dotat̄ ꝑ eū q̄ nō hab3 niſi ꝯ vſuris vl' al' ma
le ablatis.maritꝰ q̄ hoc nouit nō pt̄ recipere
dotem.⁊ receptam tenetur reſtituere credito
ribus ſoceri.⁊ ipſa etia3 filia mortuo marito

676 tenet̃ reſtituere dotes Ray̆. de hoc habes ſup̃
ti. j. c. xij. ¶ Quart⁹ ẽ ꝑticipando de re rapta
vl̃ furata ꝑ emptõẽ. Qui em̃ emit talia ſcient̃
vl̃ ignorantia facti craſſa. tenet̃ reſtituere cũ
ĩuenerit dñm rei. vl̃ paupib⁹ erogare ſi illuʒ
ignorat. Si etiaʒ talia emit ꝓbabiliter exti-
mans eſſe venditoris. poſtea ſciẽs fuiſſe abla-
ta. tenetur nihilomin⁹ dño reddere ſi cogno-
ſcit. vel paupib⁹ rem vel ꝓciũ erogare. ſi non
ĩuenit Ray̆. Et ð hoc ſup̃ ti. j. c. viij. Quit⁹
ꝑ legatũ vl̃ hẽditatõẽ. Intelligit̃ eĩ hẽditas
deducto ere alieno. heres ergo vel legatarius
ei⁹ cuius bona ſũt obnoxia reſtitutõni. vel ex
cõtractu. vel q̃ſi ex maleficio furti. fraudis.
vſure. ⁊ hmõi. vel quaſi. oĩa tenetur reſtitue-
re q̃ recepit ð tali hereditate vel legato. extra
de vſuris. c. Michael.

a Septima ẽ manus .§. ix.

ſacrilega. videlicet vſurpatio circa ſacra ⁊ ec
cleſiaſtica Job. xv. Tetendit enim aduerſus
deũ manũ ſuã. i. ſacrilegã. Hec eſt manus ſa-
crilega Nichanor̃. quã extendit ꝯtra tẽplum
dei cõminatus ipm̃ fundit⁹ deſtruere: ſed ipo
occiſo. ſuſpẽſa eſt manus ⁊ lingua ei⁹ a Juda
machabeo ꝯtra templum. ij Machab. xv. Et
hec habet q̃nq; digitos vel modos. ¶ Primus
eſt. cum auferũtur ſacra. vt calices. paramẽ-
ta. cruces. reliquie. ⁊ alia hmõi. ¶ Scd̃us eſt
qñ auferunt̃ aliqua etſi non ſacra tñ de loco
ſacro. vt in eccleſia. ⁊ de vtroq;. xvij. q. iiij. c.
q̃ſquis. ¶ Terti⁹ ẽ. qñ fit incendiũ vl̃ effractõ
in loco ſacro ĩiurioſe. tenet̃ etiam ſatiſfacẽ.
vel etiã inferũt alia damna eccleſijs vel ꝑſo-
nis eccleſiaſticis. vt exigendo gabellas et pe-
dagia. de cenſib⁹. c. q̃q̃. li. vj. Aut imponendo
collectas. de imu. eccle. c. Aduerſus. Aut fa-
ciendo repreſalias contra perſonas eccleſia-
ſticas. extra de ĩiu. ⁊ dam. da. c. Etſi pignora
tiones. li. vj. ¶ Quart⁹ ẽ. cũ clerici male tra-
ctãt bona eccleſiaꝝ. dilapidãdo. ĩdebite alie-
nãdo. ĩ pompas ⁊ laſciuias expẽdendo. ꝯſan-
guineos ditãdo. xij. q. ij. c. Nulli. Et bona de-
bita paupib⁹ vl̃ clericis vl̃ reparatõni eccl̃ie
ſubtrahẽdo: debẽt reſtituẽ. ¶ Quint⁹ cuʒ ſub-
trahũt̃ legata facta eccleſijs. xiij. q. ij. c. Qui
oblatões defũctoꝝ. Vel nõ ſoluũt̃ decime vbi
ꝯſueuerũt ſolui. vl̃ cũ nõ ẽ legitime ĩ bñficijs
ꝯſtitut⁹: ſed ꝑ intruſionẽ vl̃ ſimoniã. vl̃ ali-
qd̃ ĩpedimẽtũ irregularitatis habʒ. tenet̃ em̃
fruct⁹ ꝑceptos reſtituẽ. de re. iur̃. li. vj. Bene
ficiũ. Et de his oĩb⁹ ſup̃ ti. j.

b Octaua eſt manus .§. x.

iniuſte iudicatoria. ⁊ bt̃us qui excutit man⁹
ſuas ab omni munere. dicit y̆ſa. xxxiij. ſ. obſe
quij. pecunie. ⁊ laudis. per munera enim fre-
quenter ꝑuertit̃ iudiciũ. Et hec man⁹ hʒ q̃n-
q; digitos. ¶ Prim⁹ ẽ. qñ iudex ſeu quicunq;
officialis dat iniuſte ſñiam ex certa ſcĩa qua
cunq; de cauſa. ſiue odio. ſiue amore. ſiue cor
ruptione pecunie: ⁊ talis tenet̃ ð omni dãno
⁊ intereſſe parti leſe Ray̆. xj. q. iij. Quatuor.
¶ Scd̃us ẽ. qñ ex ignorãtia craſſa ꝓfert ĩiu-
ſtam ſñiam. Nõ em̃ debebat ſe ponẽ ad id ad
qd̃ nõ erat idoneus cũ ꝑiculo alteri⁹. ſecus ſi
deceptus ꝯſilio aſſeſſoris. q̃ꝑ putabat̃ idoneus
ex malitia vel ignorãtia craſſa male ꝯſulen-
tis: tunc tenebit̃ aſſeſſor Ray̆. ¶ Terti⁹ ẽ. qñ
ex notabili negligentia ꝓtulit ĩiuſtã ſñiam.
quia noluit laborare ad legendũ in libris. qd̃
potuiſſet ĩuenire: ⁊ videt̃ teneri extra de ĩiu.
⁊ dam. da. c. Si culpa. ¶ Quart⁹ ẽ. qñ acci-
pit pecuniã ꝓ iudicãdo vl̃ ñ iudicãdo. aut ma
le vel bene iudicando Ray̆. Talẽ em̃ pecuniã
ſibi retinẽ nõ pt̃: ſed paupib⁹ dare vel reddẽ
danti. ¶ Quintus. cũ nõ vult iudicaẽ ⁊ dare
ſñiam ꝓut pt̃ ⁊ debet ne diſpliceat habẽti in-
iuſticiã. aut vt dãnificet ius hñtẽ ⁊ talis tene
tur ſi pars poſtea amittat iuſtã cauſã. vel ſi
remittat penas vl̃ diminuat ĩiuſte cũ ñ poſſʒ
tenet̃ ꝯmũitati. ſi auxerit penã ĩiuſte: tenet̃
ei qui ſoluit Tho. ⁊ Ray̆. De his ſupra ti. j. c.
xix.

Nona eſt manus .§. xj.

c in iudicio ĩiuſte aſſiſtoria. De hoc ne iunges
manũ tuã vt ꝓ impio dicas falſũ teſtimoniũ
Exo. xxiij. ⁊ Hiere. xxj. Eruite oppreſſũ de ma
nu calũniantis. Et hec habʒ q̃nq; digitos ſm̃
q̃ ſũt q̃nq; genera hoĩuʒ que ibi ꝯcurrunt. ſ.
aduocatus. iuriſcõſult⁹. actor. aut ꝓcurator.
teſtis. ⁊ reus. ¶ Primus g̃ ẽ aduocatus qui
ſi ſcient̃ aſſumit ad defenſandã ĩiuſtã cauſaʒ
obtinens victoriã cauſe. de oĩ damno tenetur
aduerſario ſi clientulus non ſatiſfecit Tho.
ſcd̃a ſcd̃e. q. lxxj. arti. iij. Si ñ obtinet tenet̃
cliẽtulo de expẽſis. qñ videlicet dixit ſibi cau-
ſam eẽ iuſtã. cũ al̃ ille non litigaſſet. Si aſſu-
mit cauſã iuſtã ⁊ ex craſſa ignorãtia l̃ negli-
gentia notabili ꝑdit. videtur teneri clientulo
de damno ſuo. extra de iniu. ⁊ dam. da. c. Si
culpa. ¶ Scd̃us ẽ iuriſcõſult⁹ ſi ſcient̃ ꝓſtat
malũ ꝯſiliũ vl̃ fraudulẽtum vñ ius hñs ꝑdit
cauſã. ſiue ſit ille cui ꝯſulit ſiue alter: tenet̃
de damnis inde ſecutis. Si fideliter cõſulens
ꝓut ſcit. non tenetur. extra de re. iur̃. Nullus
ex ꝯſilio. li. vj. ¶ Terti⁹ ẽ actor aut ꝓcurator
qui accuſat aliquem de falſo crimine vel pe-
tit indebitum ſcienter: tenetur de omni dam
no qd̃ inde recepit aduerſarius etiam de ex-
penſis. bt̃us Tho. ſcd̃a ſcd̃e. q. lxviij. arti. iiij.
Si autem vere accuſat ⁊ poſtea prece vel ꝓ-
cio deſiſtit vel preuaricatur: tenet̃ ꝯmunita-
ti. ¶ Quartus eſt ſi reus negat veritatem de
qua iuridice interrogat̃ negando indebitum
pecunie: tenet̃ actori. Negando autẽ crimen
vnde ſequitur accuſatori mors vel mutilatio

vel alia pena. vel fatigādo ſcienter appellati-
onibus vel dilatōnibꝫ: tenet̄ ſatiſfacere ad ar
bitrium boni viri. ¶ Quintus eſt teſtis ſi ex
falſo teſtimonio eiꝰ ſcienter facto actor vl' reꝰ
incurrūt dānum aliqđ iiuſte: tenet̄ teſtis in
ſolidū. extra đ iniu. ⁊ dam. dato. c. Si culpa.
Etſi accipit pecuniam ꝓ teſtimonio ferendo
etiā vere: tenet̄ illā paupibꝫ erogare. xiiij. q.
v. Non ſane. Et de his oībꝫ ſup. ti. j. c. xix.

Decima eſt manꝰ .§. xij.

fraudatoria Job. xxxj. In manibꝫ meis non
adheſit macula. ſ. fraudis. Et hec hēt qnqꝫ di
gitos ſeu modos. ¶ Primꝰ eſt in rex quiddi-
tate dum. ſ. vna ſubſtātia vendit̄ pro alia. vt
vinū limphatum ꝓ puro. vnū aroma pro alio.
aurū alchimiatū ꝓ puro. ⁊ hmōi. ¶ Scđus
ē i quātitate. vt cū dat̄ diminuta mēſura. vl'
in ponderibꝫ. vt. xj. vncis ꝓ libera. vel in va-
ſis de vino. oleo. tritico. ⁊ hmōi. vel in cannis
de panno laneo. lineo. ⁊ hmōi. ¶ Tertius eſt
in q̄litate. vt cum venditur res defectuoſa. vt
vinū vel carnes corrupte ꝓ bonis. aīal vitio-
ſum ⁊ claudicans ꝓ ſano non diminuendo de
precio ⁊ multograuiꝰ eſſet vendendo rem pi-
culoſaꝫ ⁊ nociuā hoī. ¶ Quartꝰ eſt i p̄cij ine-
q̄litate. vt cū vendit̄ res plus iuſto p̄cio q̄ va
leat ſcienter. vel cum multominori p̄cio emit̄
q̄ valeat. qꝛ venditor nō cognoſcit rem. vel qꝛ
ducitur maxima neceſſitate. ¶ Quintꝰ ē i ga
belle debite vel pedagij ſubtractōne. vt quia
occulte introducit rem ad ciuitatem. vl' aſſe
rit vnum eſſe ꝓ alio. vel minoris quantitatis
vt minus ſoluat: hi oēs tenētur ſatiſfacere.
ſcđm Tho. ſcđa ſcđe. q. lv. ⁊ Ray. Et de his ſu
pra ti. j. c. xvij.

Vndecima eſt ma- .§. xiij.

nus falſificatoria Job. v. Qui diſſipat cogita
tiones malignorum ne poſſint manus eorum
implere qđ ceperūt. manifeſtādo. ſ. falſitates
eorum. Et hec hēt quinqꝫ digitos ſeu modos.
¶ Primus ē in ponderibꝫ ⁊ menſuris facien
do vel vtendo falſis. i. diminutis menſuris in
vendendo. et menſuris exceſſiuis in emendo:
tenet̄ etiā talis de dānis inde ſecutis. ¶ Se-
cūdus ē i falſis monetis. fabricādo falſas mo
netas. vel incidendo eas. aut falſatis et dimi-
nutis pro legitimis ſcienter vtendo: vltra pec
catū tenet̄ đ damnis leſis. ¶ Tertiꝰ ē i bullis
apoſtolicis falſatis vel per ſurreptioneꝫ ob
tentis. cū. ſ. exp̄ſſum eſt falſū i ſupplicatōe vel
obmiſſum illud exp̄mendo q̄ narrato non ob-
tinuiſſet. beneficiū eñi vel grā ſic obtenta nō
valet: vnde tenet̄ ſatiſfacere de emolumento
ꝑ ipſas obtento. ¶ Quartus ē i inſtrumētis
vel ſcripturis falſificatis. vt teſtamentis in
quibꝫ ſcribunt̄ legata aliter q̄ diſponatur a
teſtatore. vel ſcripturis vbi apparent debita ⁊
caſſant̄ ⁊ hmōi. ¶ Quintus eſt i falſis ꝯtubꝫ.

vt cū mulier ꝯcipit ꝑ adulteriū vel ſupponit
ſibi alienum partū: que tenet̄ de oībꝫ q̄ cōſu-
mit putatiuus filius de bonis mariti. ⁊ đ his
que vt legitimo filio ſibi de hereditate relin-
queret. extra de iniu. ⁊ dam. da. c. Si culpa.
Et de his ſupra ti. j. c. xviij.

Duodecima ē ma- .§. xiiij.

nus proditoria. De qua xp̄c Luc. xxij. Ecce
manus tradentis me mecū eſt in menſa. Non
eñi fit ꝓditio niſi ꝑ familiares. Et hec habet
q̄nqꝫ digitos. ¶ Primus eſt in caſtris ⁊ ꝑp̄lis
⁊ terris. qñ. ſ. qs aufert a legitimo dño. ⁊ dat
ꝓditorie alteri qui ibi ius non habet: tenetur
talis de oībꝫ damnis inde ſecutis. ¶ Scđus ē
in ꝑſonis. qñ tradit dñm ſuū vel amicum in
manꝰ inimici. occidendū. vel redimenduꝫ. vel
impediendū a negocijs ſuis: ⁊ tenet̄ ad omne
intereſſe. ¶ Tertiꝰ i rebꝫ qñ pecunias vl' alia
bona ſui dñi vel amici procurat deuenire ad
manꝰ inimicoꝝ. aut cū aſſociat ſe cū aliq̄ vt
ducat ad locū vbi ſpoliet̄. ¶ Quartꝰ eſt qñ ſe
creta reuelat ſui dñi vt damnificet̄. vl' aduo
catus ſecreta cauſe quā defendit aduerſario
pandit vt ſe poſſit defendere: et tenetur ad dā
na. extra de iniu. ⁊ dam. da. c. Si culpa. Et de
his oībꝫ ſup̄ ti. j. c. xxij. ¶ Quintꝰ ē cū q̄s vtit̄
inſidijs nō ſeruando ꝓmiſſa pacta. etiā ſi eēt
hoſtis dū ⁊ ip̄e ei ſeruat fidē. ⁊ nō al'. xxiij. q.
j. Noli.

Decimatertia ma- .§. xv.

nus eſt ſimoniaca. ⁊ de hac. iiij Re. xiij. Qui-
cūqꝫ volebat ipleabt manū ſuam. ſ. pecunia
quam dabat. et fiebat ſacerdos. Et hec habet
q̄nqꝫ digitos ſeu modos. ¶ Primus ē accipe
pecuniam vl' alia temporalia pro ſacris. aut
beneficijs conferendis vel collatis per modū
precij non per modum elemoſine. et talem pe
cuniam retinere non poteſt: ſꝫ paupibus de-
bet erogare. vel eccleſie in cuius iniuriā da-
ta eſt Tho. ſcđa ſcđe. q. c. ¶ Secundus ē ac-
cipere pecuniam appreciatiue pro alijs rebus
ſacris. vt eccleſijs. altaribus conſecratis. aq̄
baptiſmali conſecrata. oleo ſancto. reliquijs
ſanctorum. ſepulturis loci ſacri. iure patro-
natus. igreſſu religionis. ⁊ huiuſmodi. talis
pecunia retineri nō poteſt: ſed paupibus ero
gari oportet. vel eccleſie pro qua cōmiſſa eſt
ſimonia. ¶ Tertius eſt pro ſpiritualibus ex
ercitijs. vt pro predicando. orando. viſitando
eligendo. confirmando. a correctione deſiſten
do. curam animarum exercendo. conſecran-
do. ⁊ hmōi alia. recipendo pecuniam exacti-
ue vl' pactōnalit̄ vl' app̄ciatiue: tenet̄ paupi-
bꝰ erogaē. vl' eccl'ie i cuiꝰ iiuriā data ē. Sꝫ ſi
ꝑ modū elꝑe: retinē pt̄ ſibi. ¶ Quartꝰ ē qñ ac
cipit bñficiū ſimplex l' curatū aut digtatē ſi-
moniace. qꝛ tenet̄ rſigre. ⁊ fructꝰ inde ꝑceptos
reſtituē. etiā ꝯſūptos deductis expēſis factis

in vtilitatē bñficij illius. ꝛ ꝑ fructibus colli
gendis. ¶ Quint⁹ ē de mediatoribꝫ ad ꝓcurā-
dum bñficiū vl' officiū eccleſiaſticū vl' aliqđ
ſpūale. hi tenēt pecuniā ꝓpt̄ hoc receptā pau
peribꝫ erogaē. hec oīa. b Tho. ſcđa ſcđe. q. c. ꝛ
Ray. et Inno. De his ſupra ti. j. c. v. per to-
tum.

Decimaquarta eſt .§. xvj.

a manus īpeditoria Eccī. ij. Ue duplici corde ꝛ
manibus male facientibus. i. impedientibus
bona alioꝝ. Et hec hꝫ qnqꝫ digitos. ¶ Prim⁹
eſt qñ quis īpedit aliquem a ꝯſecutōe alicui⁹
bñficij vel officij. Etſi iam illud erat conſecu
tus ꝛ poſſidebat. et iniuſte ꝓcurauit ſibi au-
ferri: tenetur ſatiſfacere in totum. Si nōdū
erat ꝯſecutus ſed in via hñdi: tenēt ad arbi-
triū boni viri Tho. ꝛ Ricar. in. iiij. ¶ Scđus
eſt qñ īpedit fruct⁹ ꝓuenturos alicuius agri
vel vinee. vt effodiendo ſemina. deſtruendo vi
neas. arbores. ꝛ huiuſmodi. qui tenebitur ad
quātū extimabunt fruct⁹ in illo dubio vali-
turi Tho. in. iiij. Tenendo etiā colūbarias et
nō ſufficient paſcēdo vnde dānū inferunt ſe-
minibꝫ vel fructibꝫ: tenentur de damnis Pe.
de palu. in. iiij. ¶ Terti⁹ ē de his q̄ faciūt ſta-
tuta vel capl'a ne vſure ſolute poſſint repeti.
vl' q̄ poſſint hoīes cogi ad ſoluendū. ꝛ q̄ iudi
cant ſm ea. vel etiā ſine ſtatutis dant ſniam
q̄ ſoluant vſure. vel ſolute non repetant. hi
tenent ad eas reſtituendum ſi vſurarij nō re
ſtituant. impediunt eñ reſtitutionem. xj. q.
iij. c. Qui ꝯſentit. ¶ Quart⁹ eſt de his q̄ dant
lrās emunitorias debitoribꝫ iniuſte ne poſſint
cogi a creditoribꝫ ad ſoluenduꝫ eis cum poſ-
ſint: hi tenent illis de illis dānis. ¶ Quint⁹ ē
de iiuſte īpedientibꝫ ne q̄s poſſit exequi nego
cia ſua honeſta. occultando inſtrumenta vel
ſcripturas ꝑ q̄ manifeſtat ius ſuū. vel impe
dientes ne q̄s accedat ad iudicem eccleſiaſti-
cū in cauſa qua pt̄ vbi ſibi fieret iuſticia. vel
alit̄ iiuſte ꝛ malitioſe impediens iter ſuū ad
iudicium vel ad negocia ſua vnde recipit dā
num: ꝛ de his tenet.

Decimaquinta eſt .§. xvij.

b man⁹ luſoria. de q̄ pt̄ itelligi illud Iob. xxxj.
Si. i. nō oſculat⁹ ſū manū meā in abſcōdito.
Luſor eñ cū vincit attribuit man⁹ īduſtrie.
vñ aliqñ oſculat eā vt cauſā lucri. Et hec hꝫ
qnqꝫ digitos. ¶ Prim⁹ cū decipit in ludo. vt ꝑ
falſos taxillos. aut cartas. aut dicēdo mēda-
ciū. et ſic vincit: tenet eñ reſtituere decepto.
¶ Scđus ē qñ vincit ab his q̄ alienaē ñ pñt.
vt ſūt ſerui. filijfamil' ꝑcipue pupilli. vxores.
rligioſi. ꝛ hmōi. ꝛ hec oꝫ reſtituē eis q̄ habēt
curā illoꝝ. ¶ Terti⁹ ē qñ vincit ei quē īduxit
vl' traxit ad ludēdū mlta īportunitate cū nō
vellet ludē. vl' volentē a ludo recedē iuitū de-
tinet: ꝛ tenet reſtituē. ¶ Quart⁹ qñ vicit ī lo
cis vbi ꝓhibet lud⁹. ꝛ ꝑ leges mādat fieri re-
ſtitutio. que nec ꝑ diſſuetudinē ſūt abrogate
ꝛ tūc etiā tenet reſtituē ꝓdēti. ſm Tho. ſcđa
ſcđe. q. lxij Ricar. i. iiij Ray. ꝛ Inno. ꝛ alios.
¶ Quint⁹ ē qñ vincit in locis vbi nō ꝓhibet
ludus. vel ſi ꝓhibet. leges ſūt abrogate ꝑ cō-
trariam ꝯſuetudinem. et tunc debet paupibꝫ
erogare. vtrū de neceſſitate vel de honeſtate.
vide ſupra ti. j. c. xxiij. vbi plene eſt iſta ma-
teria.

Decimaſexta eſt .§. xviij.

man⁹ locatōis et ꝯductōis vitiatoria. De hac c
Deut. xxxij. Uidebit q̄ infirmata ſit man⁹. i.
deficiēs op⁹ ī locādo ꝛ ꝯducēdo. Et hec habet
qnqꝫ digitos. ¶ Prim⁹ qñ q̄s locat alteri rem
quā nouit vitioſā vt equū claudicātē. vel do-
mū ruiturā: q̄ tenet de dāno inde ſecuto. Se
cūdus qñ nimis notabilit̄ exigit ꝑciū đ re lo
cata. domo. agro. veſte. ꝛ hmōi. vl' qñ aufert
ab eo rē locatā ſine cauſa rōnabili ante tp̄s
ꝯuentū: tenet eñ ei đ dāno Ray. ¶ Terti⁹
qñ ꝯducit q̄s aliū ad opandū nimis ꝑuo ꝑcio
notabilit̄. vl' debitā mercedē nimis tardat da
re cū pt̄. vñ ille recipit dānū. vl' loco pecunie
debite dat ſibi res q̄s oportꝫ eū vendē minori
ꝑcio q̄ dꝫ habē. ¶ Quart⁹ ſi ꝯduct⁹ ad opam
ex feſtinātia vel negligētia nō fidelit̄ ē opa-
tus ꝛ bñ: vnde ſequit dānū ei. ¶ Quintus qñ
male tractauit rē ſibi locatā. vt domū vl' agꝝ
ꝑmittēdo deſtruē. vel equū vel boues nimis
fatigando. et hui⁹: tenet talis de huiuſmodi
dānis ad arbitriū boni viri Ray. in ſumma.
Uaſallus etiam q̄ bona q̄ habet in feudum a
domino male tractat ex malitia vl' negligen-
tia: tenetur de damnis. Et de his ſupra ti. j.
c. xv.

Decimaſeptima eſt .§. xix.

manus turpiter lucratoria De q̄ yſa. j. Do- d
minus. Man⁹ vr̄e plene ſūt ſanguine. i. tur-
pibꝫ lucris. Et hec habꝫ qnqꝫ digitos. ¶ Pri
mus eſt lucruꝫ ex ope carnali. vt meretriciō.
lenocinio. ꝯcubinatu. adulterio. ꝛ huiuſmōi.
¶ Scđus ē ex arte l' actu ꝓhibito lucrari. vt
ex arte mutuandi. vel faciendi taxillos. car-
tas. fucos. torneamēta. vl' ex hiſtrionatu tur
pi. ſeruiendo vſurario in numerando pecu-
niam ad vſuram. ꝛ ſcribendo huiuſmōi. ī faci
endo īdiuinatōnes. īcantatōes. ꝛ huiuſmōi. ī
ſcribendo īſtrumēta ī fraudē vſuraꝝ. ¶ Ter-
ti⁹ eſt lucrādo tpe ꝓhibito. vt diebus feſtiuis
emendo ꝛ vendendo. ſine neceſſitate ſcribēdo.
vel alia opa ad lucrum faciendo. ¶ Quart⁹ ē
negociari in locis probibitis. vt in eccleſijs
vendendo vel emendo. vel etiam mittendo ad
terras ſarracenoꝝ vel portando arma. vel li-
gnamina. vel victualia. ꝛ quecūqꝫ mercimo-
nia ſine licentia pape: tenet illud qđ lucrat⁹
ē ꝛ tantūdem de ſuo mittē in ſubſidium terre

ſancte. ¶ Quit⁹ ē intentōe mere cupiditatis
vacare negociatōi. vel intentōne introducē⸗
di cariſtiā. hi om̄es debent acq̄ſita paupibus
erogare: magis tñ ex honeſtate ⁊ ꝯſilio q̄ ne
ceſſitate. xiiij. q. v. c. Qui habetis. Et d̄ his ſu⸗
pra ti. j. c. xxiij.

¶ Decimaoctaua eſt .§. xx.

a manus detractoria. p̄s. Erue. ſ. deus de manu
canis. i. detractoris. aīam meā. i. vitā. puer.
xviij. Mors ⁊ vita ī manib⁹ lingue. ſ. detracto
rie. Et hec hēt q̄nq₃ digitos. ¶ Prim⁹ ē. cum
q̄s ſcienē accuſat aliquē d̄ falſo. ⁊ ꝯuictus de
crimine cōdemnaē. talis ei tenetur ſatiſfacē
nō quidē detegēdo falſitatē poſtq̄ eſt punitus
reus. q: ſibi immineret piculū pſone. ⁊ illi iam
punito nō ſatiſfaceret: ſed aliter ad arbitriū
boni viri. añ punitōez aūt d₃ detegē falſitatē
vl' deſiſtere ab accuſatōe. ¶ Scd̄us ē qñ ext̄
iudiciū infamat aliquē d̄ crimīe ſciēs nō eſſe
veꝝ l' neſciēs ſi ē veꝝ. q: teneē illis q̄b⁹ dixit
declarare ſe falſū dixiſſe. niſi ex hoc ſibi immi⸗
neret magnū piculū vite ⁊ huiuſmodi. Nam
tūc aliter put pt̄ d₃ ſatiſfacē. vel cū libellos
famoſos ſup crimine de eo ꝯponit. vel canti
lenas: qd̄ pei⁹ eſt. ¶ Terti⁹ ē. qñ ad aliqd̄ cri⸗
men ꝯmiſſū vere ab alio auget aliquid aliud
notabile qd̄ eſt falſū. vt cū dicit ſe vl' aliū tur
pia colloq̄a vel geſtus habuiſſe cū aliqua: ſ₃
etia₃ carnalē copulā. vel cū alij dicunt de eo
turpitudinē cū aliq̄ agere tacet ſtudioſe. vel
aliqua ſigna facit vt credāt veꝝ eſſe quod nō
ē: ⁊ talis teneē ad ꝺclarādū falſū eē. ¶ Quar
tus ē. cum dicit aliqd̄ crimē alteri⁹ referēs ſe
audiuiſſe qd̄ occultū ē ⁊ ignoraē ſi ē verū. et
talis quō debeat ſatiſfacere hēs in. c. ſe. §. iij.
¶ Quint⁹ cū dicit crimē alteri⁹ vere ppetra⸗
tū: ſ₃ occultatū. ⁊ talis d₃ etiā famā reſtituē
put pt̄. vel etiā cū dicit ꝯtumeliā in p̄ſentia
alioꝝ. ⁊ talis d₃ petere veniā. vel aliter ſe re
conciliare cum eis.

¶ Decimanona eſt .§. xxj.

b manus pſone leſoria Mich. vij. Uir fratrem
ſuū venaē ad mortem. malū manuū ſuarum
dicunt bonū. Et hēt q̄nq₃ digitos ſeu modos.
¶ Primus eſt. auferēdo vita₃ occidendo aliū
iniuſte. i. extra iudiciū ordinarium: et talis
teneē put diceē in. c. ſe. §. j. de dāno inde ſe⸗
cuto. ¶ Scd̄us eſt. mutilādo mēbrū iiurioſe
⁊ teneē de expēſis ī medicis ⁊ medicinis. ⁊ de
lucro pdito ſi ex mutilatōne nō pt̄ laborare.
¶ Terti⁹ eſt. ī vulnerādo vel pcutiēdo iniuſte
ſicut tollēdo ſoſpitatē. ⁊ teneē ad damna inde
ei ſecuta. ¶ Quart⁹ in carcerando. ⁊ ſic tollē
do ei libertatē qd̄ faciendo abſq₃ cauſa rōna
bili teneē de dāno qd̄ inde ſeq̄ē. ſec⁹ ſi facit q:
ei ē debitor vt ſibi citius ſoluat. ¶ Quint⁹ cū
mittit in exiliū vel cōfiniū īiuſte ⁊ p hoc au⸗
fert ei patriam. et om̄e dānū qd̄ inde recipit
qd̄ ꝯmūiter eſt multū: teneē ei ſatiſfacere.

Uiceſima eſt ma .§. xxij.

nus aīaꝝ predatoria. ⁊ de hac Sap. j. Impij c
manib⁹ ⁊ v̄bis mortē accerſiūt. Et hab₃ q̄nq₃
digitos. ¶ Prim⁹ eſt qñ volentē ingredi reli⸗
gionem ad ſeruiendu₃ deo aliq̄s reuocat. vel
iam ingreſſū pſuadendo educit: teneē h̄ illu₃
reducere quātū in eo eſt. vel ſe vel alium po⸗
nere in religione. ſm̄ Pe. de palu. ¶ Scd̄us
ē qñ q̄s pſuadet alicui aliqd̄ crimīale blādien
do vt decipiat. ⁊ multomagis qñ quis aufert
alicui v̄ginitatē extra m̄rimoniū: ⁊ d₃ ducere
in vxorē vel dotare ſi pt̄ ⁊ indiget. ¶ Terti⁹ ē
qñ q̄s ſuo ſermone trahit ad errorem fidei vt
faciūt heretici diſſeminātes falſam doctrinā
⁊ hi teneneē reuocare. ¶ Quart⁹ ē cū p̄lati vl'
p̄rēſfamil' ex ſua negligentia pmittunt gre⸗
gem ſuū pire nō corrigentes ⁊ admonentes
et multoplus cū ſuis malis exemplis eos ad
mala puocāt: teneneē ei eos corrigere. ij. q. j.
c. Scelus. ¶ Quint⁹ cū hoīes ſuis p̄uis acti⸗
bus alios ſcādalizāt. vl' mulieres ſuis ornati
bus ⁊ tripudijs alij ludis. riſib⁹. blaſphemijs.
⁊ hi debēt ſatiſfacē pnīa ⁊ bonis actib⁹ edifi⸗
cando quos p̄us ſcādalizauerant.

¶ Sequitur tercia .§. xxiij.

pars pncipalis diuiſiōis facte vbi poniē re⸗
mediū ad euadendu₃ de manib⁹ iſtis vſurpa⸗
torijs quib⁹ diabolus in mare p̄cipitat in pro
fundū īferni. ⁊ hec ē nauis. Uñ dicit. illic na⸗
ues ptranſibūt. In plurali dicit naues. quia
triplex eſt nauis.
Eſt nauis eccleſie vniuerſalis.
Eſt nauis vite regularis.
Eſt nauis pnīe virtualis. d
Et de p̄ma ītelligiē illud puer. vltimo. Facta
eſt. ſ. illa mulier fortis de q̄ ibi loquiē figura⸗
te eccleſia. q̄ſi nauis inſtitoris. i. mercatoris
delonge portās panē ſuum. ſ. doctrine vel eu
kariſtie. quia de celeſtibus: q̄ paſcunē hoīes
fideles. Et Criſo⁹ tractans illud Math. ix.
Aſcendēs xp̄c in nauiculam tranſfretauit di
cit. Xp̄c nauim eccleſie fluctus ſemp mitiga
turus aſcēdit. hec ē nauicula Petri q̄ quatiē
magnis fluctibus pſecutionum a tyrannis.
erroru₃ ab hereticis. p̄uoꝝ opū ab ẏpocritis
vt aliquādo videatur ſubmergi: ſed ſubmergi
nō pt̄ xp̄o eam gubernāte: ſ₃ poſt tēpeſtate₃
tranquillū facit. vt dr̄ Thob. iij. Et figuratū
fuit Math. viij. qñ ip̄e ſurgēs a ſomno impa⸗
uit ventis et mari. et facta eſt tranquillitas.
dormire do vr̄ cū tribulatōes ſurgere ſinit vt
diciē diſ. xxiiij. c. In noīe. Dec p Petꝝ ⁊ alios
p̄latos ⁊ p̄dicatores retibus predicationis ca
pit multos piſces ad fidem. vt impleatur non
ſolum nauicula Petri. i. eccleſie occidētalis.
ſedetiam Johis euāgeliſte. i. eccl'ie orietalis

i.grecie.vbi Johēs predicauit dum.ſ.ſociata
fuit cū nauicula Petri.i.vnitati eccleſie ro-
mane.vt figurate hētur Luc.v. Petro quoq̧
añ capturā piſciū dictū fuit.duc in altū ma-
ris.ſ.nauiculā.⁊ laxate retia veſtra ī captu-
ram. Qđ exponēs Ambro.ait.in altum.ſ. in
ꝓfundū diſputationū. Quid enī tam altū q̄
altitudinē diuitiarū videre.i.ſcire dei filium
⁊ ꝓfeſſionē diuine generatōnis aſſumē.xxiiij
q.j.non turbaꝰ. Apte autē eccleſia militans
ſignaꝰ ꝑ nauim.qꝛ quēadmodū nauis in ꝑn-
cipio ⁊ fine eſt arta ⁊ paucos cōtinet hoīes.
in medio eſt lata et multos ꝯtinet: ita eccl'ia
militans fuit arta in ꝑncipio.quia ī multis
ꝑſecutionibꝫ ⁊ pauci erant in ea.vnde ⁊ Mar
cellus q̄ erat papa poſt fuſtigatōꝫ fuit depu-
tatus a Diocletiano īpatore peſſimo multis
annis ad cuſtodiā aīaliū in ſtabulo.⁊ Urba-
nus papa in ſepulchris latitabat ꝓpter īma-
nitatē ꝑſequētiū. In fine etiaꝫ.ſ. tpe antixpi
erit arta. Erit enī tūc tribulatio qualis non
fuit ab origine mundi. vt dicitꝰ Math. xxiiij.
Uñ ⁊ pauci firmi in fide eccleſie ꝑmanebūt.
In medio aūt tpe.i.nūc.lata ē et multi in ea
repiunꝰ clerici ⁊ laici.vt dicit Criſoꝰ. Multi
ſacerdotes:pauci ſunt ſacerdotes.multi ī no-
mine:pauci in ope.diſt.xl. Et patrimonium
Jhu xpi latum eſt ⁊ exaltatū. Et ꝑncipes.et
magnates.ciues.⁊ populares. oēs querūt de
altari ꝑticipare ꝓcurantes ſuos filios vł cō-
ſanguineos vel amicos conſtitui in dignita-
tibus ⁊ bñficijs.vt eos diuites faciant.et bo-
na paupibꝫ eroganda in ꝓphanos vſus con-
ſumāt. Sed niſi male ablata eccleſiaꝝ reſti-
tuāt ſi poſſūt:ꝯdēnāꝰ. ¶ Et ꝑmo nota q̄ ſm
regulā iuris in.vj. Bñfitiū eccleſiaſticū nō
pt̄ licite ſine canonica inſtitutione poſſideri.
Si q̄s ꝑ ſimoniam recipit bñfitiū ſeu intruſi
onem ſeu vſurpatōem.i. ꝑ laicos vel alios de
facto q̄ non poterant ꝯferre.vel habēs aliqđ
īpedimentū irregularitatis.vel nō canonice
electus vel poſitꝰ:tenetꝰ oēs fructꝰ ſuſceptos
reſtituere deductis expenſis rōnabilitꝰ factis
ī vtilitatē beneficij.ſm doc. Scđo nota q̄
etiā ſi rite aſſūptꝰ nō officiat vel officiaē fa-
cit ſecularitꝰ viuēs nō intēdit demū clericari
ſꝫ vxorari ⁊ ſequi foꝝ ſeculare cum defraudet
eccleſiā ⁊ intētionem eoꝝ q̄ dederunt eccleſie
poſſeſſionē:videtꝰ q̄ teneaꝰ ad reſtitutionem
xij.q.ij.c.Gloria. Similiter q̄ deputata ſunt
determiāte ꝓ clericis ſeruiētibꝫ.vł ꝓ fabricis
eccleſiarū. vel ꝓ paupibꝫ.dans alijs:tenetur
reſtituere. ¶ Nota tertō q̄ ſi ſua negligentia
amittāꝰ bona eccleſie mobilia.vt libri.para-
mēta.⁊ huiuſmodi. vel deſtruūꝰ immobilia
vel ruūt:tenetꝰ ad ſatiſfactionē de omnibꝫ.vt
extꝰ đ iiu.⁊ dam.da.c. Si culpa. De his poſſꝫ
intelligi illud Job.xij. Habundant taberna-
cula pdonum.ſ.clericoꝝ. et audacter prouo-
cant dñm.ſ.ad iram ꝓpter malaꝫ vitā.cū oīa
dederit eis in manꝰ.vt.xij.q.ij.ſi ꝑuatuꝫ. De
hac naui eccleſie ſic ait Criſo. Nauigat eccle
ſia inſtructa fidei gubernaculo felici curſu ꝑ
huius ſeculi mare.habēs deum gubernatorē.
angelos remiges.portās choros oīum ſctoꝝ
erecta ipſa ſalutari arbore crucis in q̄ euan
gelice fidei vela ſuſpendens flante ſpūſancto:
ad portū paradiſi:⁊ q̄etem ſecuritatis eterne
deducit. Ubi Criſoꝰ ſeptem dicit de hac naui
eccleſie. ¶ Primū ē qꝛ ꝑ hoc ſeculū qđ ē ma-
re tēpeſtuoſuꝫ hꝫ nauigare:vnde etiam electi
ꝑiclitanꝰ. Exemplū Jone ꝓphe qui ī naui ex-
iſtens cū alijs ſuſtinebat ꝑiculum ſubmerſi-
onis quantūcūq̧ laborarent ad exonerandū
nauim.vt habetꝰ Jone.j.⁊ ideo valde timēdū.
Otus vir qui ſꝑ eſt pauidus.ait ſapiēs. Ber.
Nuſq̄ eſt ſecuritas o fr̄es. nec in celo. nec in
paradiſo:et multominus in mundo. In celo
angelus cecidit ſub potētia diuinitatis Adā
in paradiſo de loco voluptatis Judas ī mun-
do ſub ſcola veritatis. Secundum q̄ dicit
Criſoꝰ de naui eccleſie ē q̄ habet deū guber-
natorem ⁊ habitatorē cui venti ⁊ mare obe-
diūt.⁊ ideo multum ꝯfitendum.qꝛ etſi cōcuti
ꝑmittit nō tñ ꝑire. Uñ in huiꝰ figurā cū eſſēt
diſcipuli in naui cū eo.⁊ ipſo dormiēte ꝑicli-
tarentꝰ:ſurrexit xpc ⁊ impauit ventis ⁊ ma-
ri.⁊ facta eſt trāquillitas magna Math.viij.
Etiam vicē dei tenēt ꝑlati in gubernando na
uim eccleſie.vñ ⁊ dij vocanꝰ. Sicut aūt q̄ gu
bernat nauē nūq̄ deſerit. neq̧ in tempeſtate
neq̧ in tranquillitate.alioq̄n ſibi imputaretꝰ
ſubmerſio nauis ſi ꝯtingēt ex ſui negligen-
tia etiā ſi non intēderet. Ita etiā ꝑlati debent
intendere cure eccl'ie oī tpe. Uñ Nicolaꝰ pa-
pa. Si pernitioſū eſt proretam.i.directorem
nauis in tranquillitate nauem deſerere quā-
tomagis in fluctibus.et paulopoſt. Nos qui
tanq̄ arietes gregibus ducatum prebentes.
immo quia ⁊ paſtores horum ſumus deo au-
ctore.cum eis in ꝑiculis ꝓ viribus perſiſtere
conuenit.⁊ cum tranquillitas reddita fuerit
diuina pietate mox gregē req̄rere ⁊ in vnuꝫ
colligere.⁊ eius aīas celeſtis patrie pace ſur
ſuꝫ erigē debemꝰ.vij.q.j. Sciſcitaris. ¶ Ter
tiū ē qꝛ habet angelos remiges qui eam inter
fluctus huiꝰ ſeculi cuſtodiūt ⁊ deducūt.iuxta
illud. Angelis ſuis deus mādauit de te vt cu-
ſtodiant te in oībus vijs tuis.⁊ ideo gauden-
dum de tali adiutorio. Sacerdotes etiam an-
geli appellanꝰ.ſm illud Mal'.ij. Labia ſacer-
dotis cuſtodiūt ſciam:⁊ legem requirunt ex
ore eiꝰ.qꝛ angelus dñi exercituū eſt. Et hi re-
migando miſtratōne ſacramētoꝝ nauem mo
uent.i.eccleſiam fideliū. ad portū in quo nō
paꝝ hñt laborare in miſtrando debite. Unde
in figura dicitꝰ Math.viij. de diſcipul' q̄ erāt
laborantes in remigando. Erat enī eis ventꝰ

ꝯtrariꝰ.ſ.tēptationum. ¶ Quartuꝫ qđ dicit
Criſoꝰ de naui eccl'ie ē q2 habꝫ choros ſcōꝝ
q̄ ſunt oī v̄tute pleni. vñ de Petro ⁊ pluribꝰ
diſcipulis dr̄ Jo̅his.xxj. Aſcenderūt in naui
⁊ ideo libenē intrādū. q2 ſm p̄s. Cū ſcō ſcūs
eris. Vñ figuraē ꝑ nauē Salomonis q̄ ſemel
in trib9 annis adducebat.ij.ꝑalipo. aurū et
argentū nimis ebur. ſymias ⁊ pauones. Nā
eccl'ia xp̄i ī fide trinitatis ꝑſonaꝝ ⁊ vnitatis
eſſentie diuine ad ſupnam hieroſolimā indu
cit ſcōs ap̄los ⁊ martires. ⁊ hoc ē auruꝫ. do-
ctores ſapia ⁊ doctrina plenos. ⁊ hoc ē argē-
tū. ⁊ ꝯfeſſores. ⁊ hi ſūt ebur. q2 albi ꝑ vite mū
ditiam. ⁊ fortes ꝑ donum fortitudinis. ⁊ quaſi
ſymie imitātes actus boīuꝫ.i. ſapientiū inhe
rentes exēplis. Et p̄ncipes q̄ cuꝫ apparatu vi
uunt. ⁊ hi ſunt pauones. Multuꝫ iuuat talis
ſocietas ſcōꝝ. ſicut ecōuerſo. multū nocent
opa maloꝝ. Vñ Ambro. ī figurā huiꝰ ait. Nō
turbaē nauis q̄ habet Petꝝ. de qua.ſ. habeē
Luc.v. Aſcendēs xp̄c in vnam nauim q̄ erat
Symonis rogauit eū a terra reducē puſillū
Turbaē illa q̄ Judam habet. de qua.ſ. habeē
Math.viij. Etſi multa illic diſcipuloꝝ meri-
ta nauigabāt. tñ adhuc ꝓditoris eam ꝑfidia
agitabat. in vtraq3 Petrus. ſed qui ſuis me-
ritis erat firmus turbaē alienis. Caueamꝰ ḡ
ꝑfidū. caueamꝰ ꝓditorem. ne ꝑ vnū multi flu
ctuemus. ḡ non turbaē hec nauis in qua ꝓ-
uidentia nauigat. abeſt ꝑfidia. ſuperat fides.
xxiiij.q.j. Nō turbaē. ¶ Quintū eſt q' in hac
naui eſt arbor erecta ſalutifere crucis. et ī ea
antenna xp̄c ad ꝓtegendū. ⁊ ideo ſub ipā ma
nendū. q2 ſub ea nullꝰ pt̄ ledi. extra iſtā naui
eccl'ie.i. fidē crucifixi nemini pt̄ eſſe ſalꝰ. ad
qđ facit qđ dr̄ Act.xxvij. Niſi manſeritis in
naui non poteritis ſalui fieri. Vnde ꝑ archā
Noe que tanq̄ nauis in aquis diluuij ꝯtinuit
et ſaluauit omnia animalia ibi exiſtentia. vt
habeē Geñ.vij. recte figuratur ipſa eccleſia ⁊
crux xp̄i. ſm Greg. ⁊ Augu. Sicut enī oēs
qui extra archam repti ſunt diluuio ꝑierūt
ita oēs qui ſūt extra eccleſiam ꝑeunt. Erat
illa archa tricamerata ad denotandum tres
ſtatus eccleſie.ſ. ꝯiugatoꝝ. ꝯtinentiū. et p̄la-
toꝝ. Cōpacta erat ex lignis leuigatis ⁊ bitu-
mine linitis. quia reſultat ex fidelibꝰ liberis
a ſupfluitate vitioꝝ et caritate glutinatis et
vnitis. ¶ Sextū ē q2 habꝫ vela euāgelice do-
ctrine que ſūt plena v̄bis xp̄i. Sicut enī vela
ſunt plena aere ⁊ vento. ſic ⁊ verba non ſunt
aliud q̄ aer formatus in gutture loquentis.
Iſta ḡ vela ſunt plena flatu ⁊ verbis xp̄i que
nos docent qñ. quō. qua via. ⁊ quo eundū ſit
⁊ ideo attentiꝰ audiendum Luc.xj. Beati qui
audiūt verbū dei ⁊ cuſtodiūt illud. Vñ et Ja-
cobi.iij.dr̄. Ecce ⁊ naues cuꝫ magne ſint. ⁊ a
ventis validis minenē. circūferūē aūt a mo-
dico gubernaculo.ſ. temonis. Eccleſia ē vna

⁊ multe. vna vnitate fidei ⁊ dilectionis. mul-
te varietate locorum et rituū. ⁊ he mouenē a
ventis verborum xp̄i. gubernacula ſūt ordi-
natōnes p̄latoꝝ. q̄ tñ attendere debēt ad ſtel-
lā maris.i. xp̄m ⁊ eiꝰ matrē virginem. vterq3
enī dr̄ ſtella. Vñ Fulbertꝰ ī ſmōe dicit. Optꝫ
oēs xp̄icolas ꝑ huiꝰ ſeculi pelagꝰ nauigan-
tes reſpicē ad ſtellā maris. Si q̄s enī hoc ege
rit non iactabiē inanis glorie vento. nec ſco-
pulis tribulationū frāgeē. nec abſorbebitur
ſillee voluptatū voragine. ¶ Septimum eſt
q' ducit ad portū quietis p̄s. Deduxit eos in
portū volūtatis eoꝝ.ſ. ad q̄etē et locum ſecu
rum. ⁊ plenum oī bono. Vñ dicē pñt veri fi-
deles qđ ſcribiē de Paulo ⁊ ſocijs Act.xxvij.
Nauigauimus ⁊ venimꝰ ad locū qui dr̄ boni
portus. Hec eſt nauis de q̄ diciē Jo̅his.xxj. q'
diſcipuli nauigio venerunt ad littus vbi ap-
paruit xp̄c reſuſcitatus trahentes rete plenū
magnis piſcibus centumq̄nquagintatribus
ſine ſciſſura retiū.i. ſine ꝯtradictōne verita-
tis doctrīe p̄dicate. vt habeē figurate Jo̅his
xxj. Vñ ꝯuiuiū ſeq̄ē xp̄c cū ſcīs de glorifica-
tione eoꝝ igne caritatis decoquente illos et
p̄res veteris teſtamenti ad refectionem frui
tionis. Ex numero aūt illoꝝ ꝯprehendiē ſal-
uandoꝝ q̄litas. Nam ad illum numerum per
ueniē ꝑ numerū decem ⁊ ſeptē incipiendo nu-
merare ab vno. ⁊ addendo ſequentē numeruꝫ
ad precedentes vſq3 ad numeꝝ.xvij. īcluſiue.
verbigrā vni addendo duo fiūt tria. ternario
numero addendo ternarium fiunt ſex. ſena-
rio numero addendo quaternariū q̄ ſeq̄ē fiūt
decē. et ſic vlteriꝰ ꝓcedendo vſq3 ad denarium
ſeptenarium reſultant.cliij. oꝫ ergo ſaluādos
habere.xvij. numeꝝ mortaliter.i. obſeruatōꝫ
x. p̄ceptoꝝ que ſūt de actib9 virtutū. Virtu-
tes ſunt ſeptem. fides. ſpes. caritas. prudētia.
iuſticia. fortitudo. temꝑantia. Intratur aūt
iſtā nauim eccl'ie ꝑ innocentiā baptiſmaleꝫ.
Dicit autē Hieroꝰ q' poſt naufragiū.ſ. de iſta
naui eccleſie ꝑ amiſſiōeꝫ īnocētie baptiſmaē.
ſecunda tabula eſt pñia quaſi ſecūda nauis.
de peni. diſ.j.

Nauis etiam dici- §.xxiiij.

tur religio. de q̄ pt̄ intelligi illud Math.viij.
Aſcendente Jh̄u in nauiculā ſecuti ſunt euꝫ
diſcipuli eius. Apte autē religio ſignaē ꝑ na
uim. q2 ſubſtātialia r̄ligionis multū repiunē
in his q̄ ſunt in naui. In nullo ſtatu vel con-
uerſatōne mūdi repiē tanta obediētia ſicut
in naui. Nam oēs ad ſimplicē nutū obediūt
nauclerio ſeu gubernatori nauis ⁊ rex ⁊ pon
tifex cuiuſcunq3 conditionis exiſtat ī eundo.
ſtando. ⁊ opando ꝓut manducauerit ipē. Ca-
ſtitas etiā ibi ſatis ſeruaē etiā ab incōtinēti-
bus. ad qđ facit ⁊ vita auſtera q̄ ibi ꝯmūiter
teneē. ⁊ excluſo occaſionum. paupꝑtas quoq3
q2 nihil ē in ea niſi deforis portetur. et ea que a

682 ibi ſűt.ↄmũiter ſűt alioꝝ.⁊ paꝝ ipſi nauigã
tes ibi hñt. Aſcendit ḡ xp̃c in hanc nauim.i.
hunc ſtatũ religionis. Nam obediẽtiã ſũmaȝ
exhibuit patri fact⁹ obediens vſq; ad morteȝ
mortem autẽ crucis. ad Phil'.ij. Mementote
fratres.quia xp̃c vt non ꝑderet obedientiam
ꝑdidit vitã.ait Ber. Continentiam in ſũmo
gradu tenuit. quia ṽgo puriſſimus. imo nec
vnq̃ ſtimulũ carnis habuit vel ſenſit. vel co-
gitationẽ turpem.⁊ ita caſtos mores habuit
in ſua ↄuerſatõne q̄ cũ fuerit de alijs crimi-
nibus ĩfamatus.licet falſiſſime. õ turpitudĩe
aliq̃ nunq̃ ab aduerſarijs ſuis fuit accuſat⁹.
notatus.vel infamat⁹.vel in ſuſpitione ha-
bitus q̃uis cũ mulierib⁹ fuerit aliq̃n conuer
ſatus. Naȝ (vt dr̃ Luc. viij) Mulieres iuſte ſe
quebanẽ eum.⁊ ſepe in hoſpitium Marthe et
Marie declinauit.⁊ a Maria peccatrice oſcu
lari pedes.⁊ vngi pedes ⁊ caput ꝑmiſit. Pau
ꝑtatem tantã ſuſcepit vt diceret Math.viij.
⁊ Luc.ix. Vulpes foueas habent ⁊ volucres
celi nidos.filius aũt hoĩs nõ habȝ vbi caput
ſuum reclinet. De elemoſinis viuens et mor-
tuus expẽſis alienis ſepulturã accepit. Fuit
quoq; nazareus.i.deo dedicatus qđ in veteri
teſtamento erat quidã nou⁹ mod⁹ religionis
vnde barba ⁊ capillis intonſus erat. Inſtitu-
tor fuit p̃mus ⁊ ſũmus oĩs ꝑfectionis ⁊ reli-
gionis ad quã direxit ⁊ ꝑduxit aplõs ſuos:
nec prius nec poſtea potuit aliqđ collegium
eis in ſcĩtate ⁊ ꝑfectõne equari ad quaȝ ꝑue-
nerunt in die pentecoſten. Prius in iſtã na-
uim aſcenderũt vt nouitij cũ oĩa dimiſerunt
nauim.ſ. ꝓprie volũtatis ⁊ cupiditatis. Nam
de eis dicit̃ q̄ vocati a xp̃o relictis retibus ⁊
naui ſecuti ſunt eũ Math.iiij. Et dicit̃ cupidi
tas nauis.quia ſicut nauis ſtat ſuꝑ aquaȝ et
nõ implet̃.ita cupidus ſuꝑ aq̃s fluxibiles di
uitiaꝝ vl'ↄcupiſcentiaꝝ impleri ñ poteſt. Et
ſicut nauis cũ labore magno fabricat̃. cũ ti-
more cuſtodit̃.⁊ cum dolore amittitur. ita et
res tꝑales acq̃runt̃ cũ labore. et oꝑa carnis
⁊ ꝓprie volũtatis ꝑficiunt̃.⁊ cũ timore non ꝑ
dendi poſſident̃.⁊ cum dolore cuſtodiuntur ⁊
amittunt̃. Et ſicut in naui q̃ñ exonerat̃ de to
to lucro ⁊ mercib⁹ nõ remanent niſi feces in
ſentina.ita auaris.fornicatorib⁹.⁊ huiuſmõi
non remanet eis ps niſi ſtagnuȝ ignis et ſul-
phuris Apoc.xxj. Et de his poteſt intelligi il
lud ps. In ſpiritu vehementi dure ſnĩe dam-
nationis conteres naues tharſis. Tharſis in
terpretatur exploratio gaudij. Naues ḡ thar
ſis ſũt ille ↄgregatõnes religioſoꝝ que volũt
gaudere ĩ mũdo ſecularit̃ viuentes.⁊ hoc niſi
ſatiſfaciãt ſpũ vehemẽtis ↄtritõis ↄterentur.
Triplex eñ furtũ ſeu rapinã ſolẽt facẽ religi
oſi ĩ naui.ſ.religionis. Primũ ẽ cordis.cũ.ſ.
ſequũt̃ ꝓpriã volũtatem trãſgrediẽdo p̃cepta
ſue religionis.fr̃es nonſoluȝ facultatib⁹: ſed

etiã ꝓprijs voluntatib⁹ abrenũciauerunt.xij.
q.j.non dicatis. Secundũ ẽ corꝑis. ꝑ fractio
nem caſtitatis qđ ſel'deo obtulerunt. Tertiũ
eſt ſubſtantialitatis tꝑalis.⁊ hoc cum recipi
unt aliquid ⁊ occultant p̄lato. vel cum quod
tenent de licentia p̄latoꝝ.non ſunt parati ad
ponendũ in manib⁹ eoꝝ.vel cum ea que hñt
ſiue cũ licẽtia vel ſine.male expendũt. luden-
do.turpiter ↄſumẽdo.vel amicis ⁊ cõſangui-
neis alijs dando indebite. ¶ Compatur autẽ
religio naui in ſeptem. ¶ Primo q: ſicut na a
uis eſt clauſa ṽſus terrã ⁊ apta verſus celũ.
ita ⁊ religioſus ad terrena dȝ eſſe clauſus de
eis nõ ſe ĩtromittẽdo:ſȝ apt⁹ celũ verſus.i.de
ditus ↄtẽplatõni celeſtiũ vt dicere valeat il-
lud apl'i. Noſtra ↄuerſatio in celis eſt. hinc ⁊
Hiero⁹. Eſt vnum genus xp̃ianoꝝ qđ manci
patũ diuino officio.et dedicatũ ↄtemplatõni
ab oĩ ſtrepitu tꝑaliũ ceſſare cõuenit. vt ſunt
clerici.ↄuerſi.⁊ deo deuoti.⁊ religioſi.xij.q.j.
duo. Ideo verſus terram debet eſſe clauſa et
ſtricta nauis religionis. Nam ex terra reſol-
uuntur vapores.i.mala deſideria que corrũ-
punt affectũ.⁊ nebule que obnubilãt intelle-
ctum.⁊ frig⁹ qđ ↄſtringit effectũ boni oꝑis.
¶ Scđo nauis nõ pt̃ diu ſuſtinere ſeu porta-
re corpus mortuũ. quia ꝑiclitaret̃. et infice-
rent̃ etiã alij.vñ in mare ꝓijcit̃. ſic qui ĩ reli
gione incidit in pcc̃m mortale niſi cito reſipi
ſcat.alios inficit ⁊ deſtruit religionem. Nam
a pcc̃is occultis ꝓcedit ad manifeſta ⁊ quoti-
die niſi cito peniteat peior efficitur. Vñ Joh.
caſſian⁹. Nulla peior beſtia malo monacho.
et ideo ſi ſe non corrigit:ſeꝑandus eſt. Vnde
Hiero⁹. Reſecande ſũt carnes putride.ſcabio
ſa ouis a caulis repellenda eſt.ne tota domus
maſſa ⁊ corpus ⁊ pecora ardeat.corrumpat̃.
putreſcat.⁊ intereat.xxiiij.q.iij.c. Reſecãde.
¶ Tertiõ nauis ĩ aq̃s integra manet ⁊ ↄſuat̃
cũ aũt terraȝ tangit.frangit̃ ⁊ diſſuitur ſeu
apit̃.ſic religioſa ↄgregatio dum ſequeſtrat̃
a terra.i.a ↄuerſatione ſeculariũ ⁊ negocijs
terrenoꝝ.ↄſeruat̃ ⁊ rectitudineȝ regularem
ſeruat.⁊ vigorẽ ſpũs:ſed ſi inheret vel infigi-
tur in terrena ↄſeruatõne extra caſũ neceſſi-
tatis ⁊ exigẽtis caritatis a q̃etis ꝓpoſito ĩſol
uit̃ ⁊ relaxat̃. Vñ Eugeni⁹ papa dicit q̄ mo-
nachus nõ dȝ ſe qualiſcũq; negocijs implica-
re. Sit clauſtro ſuo ↄtent⁹.quia ſicut piſcis
ſine aqua caret vita.ita ⁊ monach⁹ ſine mo-
naſterio. Sedeat itaq; ſolitarius et taceat.
q: mortuus eſt mundo.deo autẽ viuit. agno-
ſcat nomẽ ſuũ. Monos eñ grece latine dicit̃
vnus.⁊ achos grece latine dicit̃ triſtis. xvj.
q.j.c.placuit. Triſtis aũt dr̃.i.dolẽs ⁊ lugẽs.
In aq̃s ḡ ↄpũctionis debet morari. Xp̃c etiã
poſtq̃ turbas docuerat et miracula fecerat:
ibat in deſertum locum. vel in montem cum
diſcipulis turbas dimittens Luc.iiij. exem-

plum nobis in hoc prebens. ¶ Quarto nauis
quantūcunqȝ ſit clauſa ⁊ ſtupata ⁊ omnia fo
ramina circūquaqȝ obſtruſa. tñ inꝑceptibili
a modo paulatim ⁊ guttatim aqua ſubintrat.
Ita ꝙ niſi ſepe ſentina euacuet̄ aq̄s. tantum
creſceret aq̄ ꝙ ſubmergeret̄. ita in ꝯuerſatōe
religionis quātūcunqȝ omnia bene ſeruent̄
⁊ diligentiam q̄s adhibeat ad claudendū viā
peccatis. ⁊ vitandū occaſiones: tanta eſt hu-
mana fragilitas ꝙ īꝑceptibiliter hō frequēt̄
cadit in veniale. Septies em̄ in die cadit iu-
ſtus ⁊ reſurget inq̄t Salomō ꝓuer. xxiiij. Et
apl̄i ꝑfectiſſimi religioſi dicunt. In multis eī
offendim⁹ oēs Iac. iij. Hec autē quotidiana
pcc̄a etiāſi leuia ſunt: tñ diminuūt vigorem
ſpūs. ⁊ diſponūt ad mortalia. ⁊ idō ꝑ orōnem
⁊ ꝯpūctionē ⁊ alios modos remouenda ſunt
ꝺ aīa ne ſubmergat̄ nauis mētis. Vñ Aug⁹.
Que humani fragilitati ꝗuis ꝑua tñ crebra
ſurrepūt: que ſi collecta contra nos fuerint.
ita nos grauabūt ⁊ opprimēt ſicut aliquod
vnum pcc̄m graue. Quid em̄ intereſt ad nau
fragiū vtꝝ vno grandi fluctu nauis opꝑiatur
⁊ obruat̄ an paulatī ſurrepens aqua inſenti
nam ⁊ ꝑ negligentiū culpā derelicta atqȝ ꝯtē-
pta īpleat nauē atqȝ ſubmergat: de pe. diſ. j.
Tres ſūt actiones. Qđ aūt dicit Aug⁹ ꝙ mul
ta venialia ita grauant ſicut vnum mortale.
nō ſic intelligendū ē tanꝗ venialia ſint mor-
talia. hoc em̄ nūꝗ accidit: ſed ī diſpoſitōe. qꝛ
īducūt ad mortale. ¶ Quinto nauis nō dȝ eē
nimis onerata. qꝛ nimiū pondus demergeret
nec nimis vacuata vel alleuiata. quia vacil-
laret. ſic ī religione ad hoc vt q̄s bene ꝓficiat
non debet nimis onerari occupatōnib⁹ exte-
riorib⁹. quia mentē ſubmergūt. vnde Ber. in
li. de ꝯſideratōne. Elevatio dabit intellectum
inq̄t ꝓpha. Vex ē ſi nō ſit nimia. alioq̄n ſub-
ruit intellectū. Nec etiā dȝ eſſe vacu⁹ ab opi-
bus ⁊ ocioſus. vñ Hiero⁹. Semꝑ ꝑ aliq̄d bo-
ni facito vt diabolus īueniat te occupatum.
Apoſtoli hñtes ꝑtatē de euāgelio viuē labo-
rabāt manib⁹ ſuis ne queꝗ grauarēt. ⁊ īfra.
Egiptioꝝ monaſteria hūc morem tenent vt
nullū abſqȝ opꝑe ⁊ labore ſuſcipiant. Non tam
ꝓpter victus neceſſaria quantū ꝓpter aīe ſa-
lutem. de conſe. diſ. v. c. Nunꝗ. Nauis etiam
non ī vna pꝛte tm̄ onerat̄. ⁊ ī alia non: ſed ꝓ-
portionabiliter. ſic in religione non vnus dȝ
nimis onerari. ⁊ alius nil facere: ſȝ q̄lib; ſm̄
ꝯditionē ſuā dȝ applicari ad opa. ¶ Sexto ī
naui exiſtētes intentōnē ſuā ⁊ iter dirigunt
ad portū finaliter. Et ad hoc ſunt vnanimes
ꝓpter qđ oēs in vnū ꝯcordāt ad ea que valēt
ad ꝯſeruationē nauis ad laborandū et ope-
randum ⁊ obuiandum ꝑiculis. et ꝓiciendum
merces in mari cum expedit. ad adiuuandū
⁊ ſupportandū alter alteri⁹ grauamina. ſic in
religione debet eē ſūma vnitas ad ꝯſeruatōē

vite regularis. ⁊ intentōnem ſuam et opa ad
portū quietis eterne dirigere. ſicut ſcribit̄ de
ꝑmitiuis xp̄icol' qui religioſe viuebant Act.
iiij. Multitudinis credētium erat cor vnum ⁊
aīa vna in dn̄o ⁊c̄. vñ ⁊ Clemēs inq̄t. Cōmu-
nis vita oīb⁹ ē neceſſaria frēs. ⁊ maxīe his q̄
eo irreꝑhēſibilit̄ militare cupiūt. ⁊ vitā aplo-
rum eorūqȝ diſcipuloꝝ imitari volunt. xij. q.
j. dilectiſſimis. Et ſicut nauis non relinquit
veſtigiū ſui ꝓceſſus poſt ſe (vt dr̄ Sap̄. et ex-
ꝑientia docet) ita ⁊ r̄ligioſus debȝ cauere ne
opa ſua faciat vt videatur ab hominib⁹ ī ſui
laudē: ſed occultare ea. ſicut xp̄c exemplo ſuo
nos docuit ꝑcipiens aliq̄n turbis ne cui dice-
rent miracula ſua Mar. viij. In naui ergo ex
iſtentes ſiue comedant ſiue bibant vel dormi
ant ſemꝑ ad portū appropinquāt niſi ſtudio-
ſe ſe firment. vel tempeſtate deuicti. ita in re
ligione ꝑ oīa opa īpius quis meretur. qꝛ oīa
in obedientia ſūt fundata. In oīb⁹ opib⁹ me-
ret̄ ſi ē ī grā: ⁊ bonā habȝ intētōēȝ. ¶ Septi-
mo nauis ꝯtinet multas ⁊ varias merces. et
viles ⁊ ꝑcioſas. ſicut auꝝ. argentū. ornamen-
tū. frumentū. vinū. ⁊ oleū. ⁊ poma. vñ dicit̄
Iob. ix. Quaſi naues poma portantes. ſicut
aquila volās ad eſcā. Ita religio ꝯtinet mul
ta exercitia. ſapiētie. eloquentie. et doctrine.
ſpūalis leticie. miſericordie. odorifera exem-
pla. corporalia exercitia. Et ſicut ex mercib⁹
nauium ſi ꝑueniant ad portum ſalue. hoīes
multū ditantur. etiā de mercib⁹ vilib⁹: multū
autē ꝑdunt ſi ſubmergant̄ magiſꝗ ꝑ alia ex
ercitia. ita in ſtatu religionis ſi q̄s ꝑſeueret
vſqȝ in finem: magnā coronā meritorum ſibi
acq̄rit. Sed ſi deficit. ī manus iudiciū īcidit
ꝗ ī alio ſtatu. ſ. ſeculari. vnde Hiero⁹. Recti⁹
fuiſſet hoīem ſubiſſe ꝯiugiū. ⁊ ambulaſſe per
plana ꝗ ad altiora tendētem. ſ. religionis in
ꝓfundū īferni demergi. xxxij. q. v. c. Si pau-
lus. Item Aug⁹. Sicut difficile ſū expt⁹ me-
liores ꝗ qui ī monaſterijs ꝓfecerunt. ita nec
deteriores ꝗ qui ī monaſterijs defecerūt. diſ.
xlvij. c. Qētūlibet. Venti varij tēptationū fa-
ciūt naues religionis ſubmergi ⁊ deficere. et
ideo inuocare oportet diuinū auxiliū.

De tertia naui. ſ. .§. xxv.

b penitētie poteſt intelligi illud Sap̄. xiiij. Ex
iguo ligno. ſ. nauicule ꝯmittūt homīes aīas
ſuas ⁊ trāſeūtes mare ꝑ ratē liberati ſt̄. Exi-
guū dr̄ illud lignū. quia ī humilitate fundat̄
pnīa. Cōmittunt autē aīas ſuas homines ei.
quia ſꝑant ꝑ ip̄m ſaluari gracia dei. Nemo eī
pt̄ digne agere pnīam niſi q̄ ſperauerit veniā
inq̄t Ambro. de peni. diſ. j. Et ꝑmanēdo in ea
ꝑuenitur ad portum ſalutis cū mercib⁹ me-
ritorum: ſed ad veram pnīam preexigitur vt
preambulum eius reſtitutio ſeu ſatiſfactio
debitorum Nam (vt dicit Augu. xiiij. q. vj)

684 Si res q̃ ablata eſt nõ reſtituit̃ ſi pt̃ reſtitui.
pñia nõ agit̃: ſʒ ſimulat̃. ¶ Sciẽdũ igit̃ q̃ ẽ
triplex differẽtia reſtitutõis.ſ.deceptiua.dã-
natiua.⁊ retributiua.Et hec vltĩa ptinet ad
nauim pñie p̃ quã fit ſalus.Deceptiua reſti
tutio hʒ.vij.deceptões.ſ.plongatiuã.inflati-
uam.placatiuã.excecatiuã.diminutiuaʒ.di-
ſtributiuã.defraudatiuã. ¶ Eſt igit̃ pma de-
ceptiua reſtitutõ plongatiua.Nam quidã et
a ſi reſtituere intendũt aliena.reſtitutõnem tñ
illã differũt quantũ pñt auctoritate ꝓpria di
latione ſibi accipientes. Sed vbi iminet pi-
culũ vitanda eſt mora.vt dr̃ diſ.v.Cũ enixa.
Mira certe ignorãtia volunt tales abſqʒ mo
ra grãm eis ablataʒ ſibi reddi.et tñ paupi re-
ſtituere nolunt illud ꝓpter qd̃ grã ſunt pua-
ti.cũ tñ paupem pus ſpoliauerũt tpali ſub-
ſtantia q̃ puati fuerint ſpũali grã. ¶ Secũ-
da deceptiua reſtitutio dicit̃ inflatiua.Nam
q̃ p illicitos ꝯtractus atqʒ vſuras aliena oc-
cupauerũt vbi de culpa ſua debuerunt humi
liari.⁊ de iniuria illata creditoribus veniam
poſtulare. Econtrario ipi debitores quadam
inflata arrogantia dũ iacẽt in lecto infirmi
tate grauati dicunt ipis creditoribꝫ. Si ego
non fuiſſem periiſſes tu et familia tua fame:
ſed ſi deo placuerit cito ꝯualeſcã. q̃ſi dicẽ ve-
lint.Si deo me liberare placuerit. faciam q̃
ei grauiter diſplicebit.q꞉ nũq̃ reſtituaʒ.imo
quidã mente inflati ad iiuriã ſibi deputãt q̃
creditores eorum in vita vel in morte petunt
ſibi reſtitui ſua. quibꝫ gratias agẽ deberent
imenſas tanq̃ adiutoribꝫ ſue ſalutis repeten
do ſua.cũ aliter vere penitere nõ poſſint.vt
de peni.diſ.v.c.falſas. ¶ Tercia deceptio dr̃
placatiua.hac fallacia decipiũt q̃ cũ debeant
reſtituẽ aliena.pacificãt ſolum clamores ex-
teriores puta.dantes bonas reſponſiones ſi
qui repetãt debita.nil faciẽtes vel puidentes
de reſtitutõne.vel q꞉ ꝯtractus ſũt palliati.cũ
nil repetat̃ a creditoribꝫ vſurarum.quia eru
beſcerent. ipi nõ curant de reſtitutione cla-
morẽ ꝯſcie qui eos ſeqt̃ vſqʒ ad ſempitẽnũ iu-
diciũ nõ audiẽtes. q꞉ etſi remordet ꝯſcĩa no-
lunt tñ reſtituere. Sed vmis eoꝝ.ſ.ꝯſcie nõ
moriet̃.et ignis eoꝝ non extinguet̃ y̓ſa.vlti
mo. ¶ Quarta eſt excecatiua. Sũt nãqʒ plu
rimi q̃ cũ grauiter ĩfirmant̃ ꝓponũt reſtituẽ
aliena ſi ꝯtingat eos mori.nõ autẽ ſi mortem
euadant.hi taliter pacẽ cũ deo volũt inire q̃
ſi eos mori ꝯtingat amplius eũ moleſtaẽ nõ
intendũt.ſecus ſi euadũt. Sed tales pcerto
ſciant q̃ ſiue viuãt ſiue moriant̃. deꝰ minime
cuʒ eis facit pacẽ ſiẽ.y̓ſa.xlviij.teſtatur.Non
eſt pax impiis. dicit dñs. Pctã eñi te dimiſe-
rũt nõ tu illa.dicit Augꝰ. de penitẽdo cauſa
mortis.de peni.diſ.vij.Si quis. ¶ Quĩta re-
ſtitutio deceptoria nuncupari pt̃ diminuti-
ua.Naʒ ſunt quidã q̃ iuxta poſſe nõ rſtituũt
integraliter creditoribꝫ qd̃ debent: ſed certaʒ
portionẽ cum ꝯditione q̃ remittant reſiduũ
creditores.q̃ remiſſio non valet. quia coacte
fit.vult eñi potius creditor aliquid hr̃e q̃ ni
hil.vnde remittit. Certe nõ ſic egit Zacheꝰ
princeps publicanoꝝ:ſed ait xp̃o.Si q̃d ali-
quem defraudaui reddo q̃druplũ. Omĩa red-
dam tibi.dixit ſeruꝰ dño Math.viij. ¶ Sex-
ta deceptio diſtributiua dicenda eſt. Magna
inſania quorũdaʒ ẽ quibꝫ ñ ſufficit q̃ aliena
rapuerint cũ multitudine pctoꝝ: ſed cũ mł-
tis aliis culpis illa relinquũt. ſanctiſſimum
opus ⁊ piiſſimũ arbitrant̃. dum illa q̃ certis
pſonis reſtituere obligant̃. volũt ipias cau-
ſas diſpẽſare.vł erigẽdo capellas.vł altaria.
aut dotando eccłias. et fabricando. faciendo
calices et paramenta.tradendo nuptui puel-
las.dando paupibꝫ.veſtiendo nudos.et fatiẽ-
do hoſpitalia cum armis ſuis. Et quid ẽ ali-
ud hoc q̃ culpis ppetratis ĩ vita addere alia
in morte duʒ debita certis pſonis diſtribuũt
ad pompã ⁊ oſtentationem. Tales non excu
ſant̃ paupibꝫ dando qd̃ eſt certaꝝ pſonarum
vt dr̃ extra de homi.c.Sicut dignũ.⁊.j.q.j.c
Non eſt putãda. ¶ Septima eſt que dicit̃ de-
fraudatiua cũ.ſ.qs ꝯmittit alteri reſtitutio-
nem cũ ipe poteſt facere. Et hoc ptinet ⁊ cõ-
currit ad ſecũdã reſtitutõis differẽtiã q̃ dici-
tur dãnatiua.ſ.ſui ⁊ ſuoꝝ heredũ qñ.ſ.dimit
tit heredibꝫ vt pꝰ mortẽ ſuam reſtituant ⁊ nõ
facit cũ ipe pt̃. talis eñi ſubſtãtia ſic legata
nec ipm ſaluat.⁊ heredes damnat.q꞉ ꝯmũiter
ipi nõ reſtituũt Oſee eñi.ix.dr̃. Effraym qui
interp̃tat̃ creſcẽs ducit ad interfectõeʒ filios.
Exemplũ narrat Pe.damianus ꝑut recitat
Vincentiꝰ in ſpe.hiſtoꝛ.de quodã nobili viro
qui ſucceſſit cuidam in hereditate.⁊ inter ce
tera bona hereditatis deuenit ad eum q̃dam
poſſeſſio cuiuſdam eccłie quam ille p̃ heredi
tateʒ dimiſerat illi nobili vt ſuã tenebat le-
gatam ſibi a p̃deceſſoribꝫ ſuis.Erat autem no
bilis ille alʼ vir bone conditionis moleſtus ⁊
pius eccleſias viſitãs.ꝯtigit aũt ipm mori.⁊
poſt mortẽ inde ad paucos dies cũ quidã no-
tus eiꝰ oraret ꝓ ipo in ſpũ vidit terram ap-
tam.⁊ flãmam infernalem.⁊ in ea ſcalã quã
dam octo gradꝰ hñtẽ.⁊ in pmo gradu ſupiori
vidit illũ nobilẽ defunctũ pauloañ. In ſecũ-
do gradu vidit ſedere eũ qui legauerat ſibi et
ſic deinceps alios vſqʒ ad vltimum gradum.
omẽs illi octo iniuſte poſſederãt ⁊ iiuſte aliis
legauerant. Erat aũt talis ordo ꝯſtitutus q̃
qñ vnꝰ de p̃ſidentibꝫ moriebat̃ deſcendebat ad
primũ gradũ.⁊ qui primus erat illi deſcende-
bat ad ſecundũ.⁊ ſecũdus ad tertiũ ⁊ ſic alij.
vbi oſtenſũ eſt q̃ ꝓpter illã iiuſtã detentionẽ
poſſeſſionis omẽs illi dãnati erãt. ex deſcẽſio-
ne p̃ gradus notabit̃ augmẽtũ pene p̃ iiuſtã
legationem factam.non fuerunt excuſati ex

ignorātia. q̄ꝛ aut fuit in eis iuris q̄ ñ excuſat aut facti. ſ. craſſa ⁊ ſupina que non excuſat. vt. j. q. iiij. ꝑ totū. Et q̄ꝛ non ſufficit ad ſalutē alteri ꝯmittere reſtitutōēꝫ ei q̄ poteſt ſatiſfacere eā. qđ ꝓbari poteſt ſeptēplici rōne.

Primo ꝓpter improprietatem.
Secundo ꝓpter inutilitatem.
Tertō ꝓpter tepiditatem.
Quarto ꝓpter infidelitatem.
Quinto ꝓpter doloſitatem.
Sexto ꝓpter īpoſſibilitatem.
Septimo ꝓpter cupiditatem.

¶ Primo inquā ꝓpter īproprietatē. q̄ꝛ ſicut dicit Tho. ſcđa ſcđe. q. lxij. ⁊ ſupra dictū ē. ille ꝑ ſe ad reſtitutōēꝫ tenet̄ qui ītulit damnum. Scđo ꝓpter īutilitatē. q̄ꝛ cū reſtitutō ad ſatiſfactionē ꝑambula ſit. nō eſt vere ⁊ ſufficiēter penitens nec abſolut⁹ q̄ poteſt eā facere. ⁊ nō facit. ¶ Tertō ꝓpter tepiditatē. q̄ꝛ qđ alt̄i ꝯmittit cū facere ꝑ ſe poſſit. aut ē ex ficta et falſa voluntate reſtituendi. aut ex defectu et īꝑfectōne atq̄ꝫ volūtatis tepiditate: cum qñ exire poſſit in actū ſibi debitū ⁊ neceſſarium nō exit. Talis ḡ nō habet verā volūtatē reſtituendi. imo apte clareſcit q̄ꝛ ſi plus viueret adhuc eſſet in habituali ꝓpoſito retinendi rē illam. al̄ ſtatim ſe expediret. Quarto ꝓpter infidelitatē. quia ꝯſtat heredes et executores eē ad hoc ꝯmūiter vtplurimū īfideles nec curant ꝺ hoc ꝓpē teſtatoris mortē. imo pl⁹ lōge zelāt vario ex reſpectu viuētiū et remanētiū ꝓſꝑitatē plis vl̄ ſui. aut etiā alioꝝ quibꝫ illa bona remanere debēt q̄ aīam ipſius defūcti. ex q̄ pꝫ q̄ꝛ talis ſe exponit ꝑiculo manifeſto q̄ꝛ nūq̄ reſtitutio fiet. ¶ Quīto ꝓpter doloſitatē q̄ꝛ multi modi doloſitatum ꝑ q̄s talis aliena acq̄ſiuit īiuſte. ⁊ multe ꝑſone que hoc ꝓbare nō pñt. ſibiſoli plenius noti ſūt. de quibꝫ certus ē q̄ꝛ ꝑ executores ⁊ heredes nūq̄ ad elucidationem veniet̄ cum tales q̄rant teſtificationes et ꝓbationes quas in hmōi fraudibus frequenter eſt īpoſſibile dari. ḡ talis ſcienter vidēs hoc ꝑiculū manifeſte ꝯtemnit ſalutem aīe ſue. ¶ Sexto ꝓpter īpoſſibilitatē. q̄ꝛ ml̄ti ſūt paupes q̄ ꝓbare nō poſſent: nec crederet̄ eis. ḡ infideliter ꝯtra aīam ſuaꝫ facit q̄ reſtitutionem ſuam heredi vel executori dimittit qñ eā poteſt facē ꝑ ſeipm̄. nō eñi credibile eſt q̄ꝛ alius ſit ei fidelior q̄ ipſemet. Septimo ꝓpter cupiditatē. q̄ꝛ tales executores ſūt qñq̄ꝫ valde cupidi ⁊ auari ad ſibi talia retinenda vel leuiter aliq̄ ſuꝑficiali modo cū his q̄bꝫ reſtitutio fieri debet ꝑtranſeūdū vel ſaltim ꝓtelandū ⁊ differendū. ⁊ ad exaſꝑandum et ad repellendum: q̄ reſtitutōnēꝫ petunt. Ideo cogitent inſenſati parentes quā incōpaſſioneꝫ ⁊ duritiā habituri ſunt filij erga eos p⁹ mortem. vix eñi ſemel in anno illorum memores erunt ad āniuerſariū celebrandum. penſent itaq̄ꝫ in ſeipis q̄ pauca bona faciāt ꝓ parentibus ſuis. ⁊ ſil̄r non dubitent ſibi fieri. ſicut Luc. vj. dñs ait. Menſura qua mēſi fueritis remetiet̄ ⁊ vobis. imo recipient multominus quia teſte domino Math. xxiiij. Qm̄ habundauit iniq̄tas: refrigeſcet caritas multoꝛuꝫ.

¶ Tertia eſt retributiua multoꝝ bonorum. Videnđe ſūt igit̄ ſuaſiones ſeu rōnes ⁊ inductiones. ſ. ad faciendum ipam reſtitutioneꝫ.

¶ Septeꝫ nēpe reſtituūtur homī aliena iniuſte detenta reſtituenti que inducē debēt ad aliena reſtituendū.

Primo reſtituit̄ ſibi deus.
Secundo aīa ſua ſibi.
Tertō reſtituūtur ſibi merita ſua.
Quarto oēs ſpūales frēs.
Quinto eccleſiaſtica bona.
Sexto reſtituitur ei bona fama.
Septimo acq̄rit̄ ab eo regnū glīe ſempit̄nū.

¶ Primo eñi tali debite reſtituēti reſtituit̄ ſibi deus. ꝓpterea diabolice ꝑſuaſioni mīme dꝫ credē q̄ ſuggerit ſibi dicēs. Si aliena r̄ſtitues eris paupꝛ ⁊ mēdic⁹. Quō eñi paupꝛ eē poteſt cui reſtituit̄ de⁹. vel qui deum habet: et vere nimis auar⁹ eſt cui nō ſufficit deus Aug⁹ eñi ait. Satis diues eſt xpiana religio q̄ ī poſſeſſione oīuꝫ oīa poſſidet. q̄ꝛ ſicut ꝓpħa ait. Dñi eſt terra ⁊ plenitudo eius. Qui ei habꝫ deū: hꝫ oīa que ſūt dei. Scđo reſtituit̄ ſibi ſua aīa. imo tot⁹ ipē ꝓpterea ſaltē reſtituere dꝫ. Quantū dimitteret ſi capt⁹ eſſet a ſuis capitalibꝫ inimicis: cū etiā in neq̄oribꝫ manibus ꝯpħenſus ſit q̄ꝛ ī vngulis demonioꝝ. ¶ Tertio reſtituūt̄ ſibi merita ſua que añ vſurā vl̄ rapinā lucrat⁹ eſt. Nā bona facta in grā mortificant̄ ꝑ ſequentē culpā: ſed reuiuiſcūt ꝑ recuꝑatā grām. ſicut ſcriptū eſt. Sepe reuiuiſcūt q̄ mortificata fuerūt. Viuere nō pñt que mortua nata fuerūt. Quarto reſtituūt̄ ei oēs frēs ſpūales q̄s quidē amiſerat dū iniuſte retinuit aliena. Vñ Ecci. xiij. Que ꝯmūicatō ſcti ad canē. Vere canis vtiq̄ꝫ ē īiuſte rapiēs ⁊ retinēs aliena. ꝓpt̄ea nō hꝫ ꝯmūionē cū aliquo viro dei: ſꝫ cū īiuſte detēta reſtituit. amici dei fiūt illi⁹ dulciſſimi frēs. ¶ Quīto reſtituūt̄ ſibi eccl̄iaſtica bona. q̄ꝛ ꝑticeps fit oīuꝫ bonoꝝ q̄ in eccl̄ia dei fiūt. ſicut ī ꝑſona talis ꝓpħa ait. Particeps ego ſum oīuꝫ timentiuꝫ te: ⁊ cuſtodiētiū mādata tua. Sexto reſtituit̄ ſibi bona fama q̄ ſupra multas diuitias eſtimanda eſt. ſicut Salomō ꝓuer. xxij. teſtatur. Melius eſt nomē bonū q̄ diuitie multe. ⁊ ſic apta ⁊ clara facie abſq̄ꝫ rubore poſtq̄ reſtituit aliena: poteſt nōtm̄ corā dño ſꝫ coraꝫ hoībꝫ oībꝫ apparē. ¶ Septīo at̄ acq̄rit̄ ab eo regnū glīe ſempit̄nū. vbi ſūt diuitie ml̄te īfinite. i. et̄nalit̄ durature. Diuitie eñi tꝑales et ſi nō reſtituūt̄ in pñti. poſt mortē ſaltī ſemel relinquende ſunt. et tūc vificat̄ illud Ecci. x.

Cū morieť homo. hēbitabit ſerpētes. beſtias ⁊ ōmes. Jſta etenim tria diuidunt ſibi occu-
pantes ipie aliena. Primo ſerpētes ſunt ma-
litioſi hoīes. i. ꝯſanguinei ſeu amici q̄ ſerpē-
tina amicitia ⁊ malitia. bona tp̄alia iiuſte ac
q̄ſita ſibi multipl'r et maxie in morte diuitis
occupare conāť. ⁊ hi ſerpētes merito nuncu
panť. quia ſicut ſerpēs ⁊ comedit terram et
malitioſū aīal eſt Gen̄. iij. Serpēs erat calli-
dior cūctis animātibꝰ terre. ſic tales per ma
litioſam amicitiā icorporant ſibi talia bona
tp̄alia. Scđo aūt beſtie que a vaſtando dicte
ſūt: dicunť demones iſernales. ſicut p̄s. ait
ad dn̄m. Non tradas beſtijs animas ꝯfitētiū
tibi. Et iſte beſtie rapiunt illius mali diuitis
aīam. Tertiō ōo vermes rodūt atqꝫ ꝯſumūt.

Caplm ſecūdū de reſtitutōibꝰ vbi oſtendi-
tur quid ſit reſtituendum. ⁊ quantū.

Circa ipſam autem re-
ſtitutionem videnda ſunt octo q̄
in hoc verſu continentur. Quis.
q̄d. vbi. p quos. cui. cur. quō. qn̄.
Et q₂ de p̄mo dictum ē ſup̄ in. j. c. §. ij. ⁊. §. ſe.
ideo ibi videnduꝫ. Qētū ad ſecundū. ſ. quid ſit
reſtituendū ⁊ quātū. Sciendū q̄ ablatum ſi
pt̄. xiiij. q. vj. Si res. etſi ē q̄d fructificās etiā
fruct⁹ ei⁹ vel aliť ſatiſfaciendū qn̄ reſtitui nō
pt̄ illud. Sed p hui⁹ declaratōne ſciendum q̄
damnū pt̄ alteri q̄druplíciter inferri.

Primo quo ad aīam auferendo ei virtutes i-
fuſas ⁊ morales.

Scđo quo ad corp⁹. inferēdo ei leſiones cor-
porales.

Tertiō quo ad honorem ⁊ famam p vitupati-
ones verbales.

Quarto q̄ ad ſubām p acceptatōes crimīales

Qētum ad primum. §. j.

Notandū q̄ q̄uis q̄s nō poſſit eē cauſa ſuffi-
ciēs pcti alteri⁹: nec p ꝯn̄s ei auferre ṽtutes
directe ⁊ efficaciť. q₂ volūtas cogi nō poteſt
vbi ꝯſiſtit pcc̄m. ꝓpter q̄d dicit Ambro. Nō ē
q̄ cuiq̄ nr̄am aſcribam⁹ erūnam. Nemo em̄
teneť ad culpam niſi ꝓpria volūtate deflexe-
rit. xv. q. j. Non ē. Poteſt tn̄ aliq̄s eē alti ma
gna occaſio pcti. ⁊ decre. dicit. Qui occaſio-
nem dāni dat dānum quoqꝫ dediſſe vr̄. ex̄t de
iniu. ⁊ dam. da. c. Si culpa. ⁊. l. Qui occidit.
§. i hac. ff. ad legē acq̄l'. ⁊ ex̄t ō homi. c. Dece
tero. Poteſt aūt eē aliq̄s occaſio dāni alteri⁹
q̄druplíciter. Prīo ṽbo ſuo iducēdo alium
ad pcc̄m. Et ſic q̄ inducit aliū ad malū ſuadē
do. ꝯſulendo. p̄cipiēdo q̄d eſt mortale. eſt oc-
caſio pditōnis illi⁹. q₂ p hec auferūť ei grā ⁊
ṽtutes ab aiā. Vn̄ Aug⁹. Si fratri tuo male
pſuades: occidis. ſ. illū quo ad aīam. de peni.
diſ. j. Noli. ⁊ talis damnificans ſm̄ Scotum
in. iiij. teneť reſtituere dānū mō ſuo poſſibi-
li. ſ. inducēdo eum efficaciter ad pn̄iam. ⁊ ad
act⁹ ṽtuoſos. Etſi ſola inductio p verba non
ſufficit. q₂ facili⁹ ē puertere q̄ ꝯuertē. teneť
q̄tum pt̄ p orōnes ſuas ⁊ ab alijs procuratas
⁊ p alioꝝ ſuaſiones efficaces: dū tn̄ nō pdat
illis pcc̄m occultū p̄dicti. Qētum ad ſecun
dū. ſ. reuocando aliquē a meliori bono hoc fit
damnum alteri cum reuocat eum a religiōe
i q̄ pfecti⁹ viuiť q̄ i ſeculo. ⁊ taliť dānificans
teneť ipm̄ reuocatū ab eo reducē ad igreſſuꝫ
vl' reuerſionē ad rligionē. Nā ſm̄ Pe ō palu.
in. iiij. Nō ſolū ille q̄ iducit pfeſſū ad egreſſū
religiōis teneť ipm̄ iducē ad reuertēdū ad re
ligionē. ſꝫ etiā q̄ retrahit eū q̄ volebat igredi
nec tn̄ itrauerat. teneť illū iducē ad igrediē-
dū. q̄ ſi ille nolit itrare. teneť aliū eq̄ idoneū
pcurare. q̄d ſi nō poſſit: teneť ipe itrare. q̄d i
telligēs magiſter Ray. Magiſter poſtea ordi.
p̄dica. q̄ auerterat quēdā ab igreſſu religiōis
poſtea p eo itrauit. Rō ē q₂ abſtulit dn̄o ſuū
ſuū nouitiū vl' itraturū. hec Pe. Sꝫ Scot⁹
dicit hoc eē verū ō obligato ad religionē ob-
ligatōe pfeſſiōis. etſi ſit pſona idonea ⁊ habil'
ad intrādū. nō aūt ō eo q̄ nō erat diſpoſit⁹ ad
intrādū nec dū inťuerat. Rō diuerſitatis eſt
q₂ inťeſt inť hr̄e ⁊ ꝓpe eē hr̄e. Vn̄ nō teneť ad
tātā reſtitutōꝫ religioni ad quātā teneref ſi
igreſſus fuiſſet i religionē: ſꝫ teneť ad aliq̄lē
reſtitutōꝫ. ſ. aliqualē inductōꝫ illi⁹ vl' alteri⁹
equalētis ad igreſſū religiōis. hec Scotus.
Jdē videť dicēdū ō eo q̄ auertit nouitiū iā re
ligionē igreſſū aīo pmanēdi. ſicut ⁊ ō pfeſſo.
Nā tal' obligať religiōi ſalti i genē. ⁊ hoc in-
telligēdū ſi retraxit illū intētōe dānificādi re
ligionē. tūc ei teneť religiōi. Si aūt hoc fe-
cit itētōe ꝯſulēdi ꝓpe vtilitati ſue ſiñ fraude q̄
ad eū qui nondū intrauit nō teneť religiōi:
ſed ipi pſone quā retraxit pſuaſionibꝰ ⁊ alijs
bonis ſpūalibꝰ ad equalentiā eoꝝ in q̄bꝰ dā-
nificauit. Si aūt q̄s auerteret aliquē a religi
onis ingreſſu nō ſimpliciter ſꝫ ab ea vbi diſ-
ſolute viuiť intendens puidere ſaluti illius
i nullo tenetur. ar. xxiij. q. v. De occidendis.
Et ex his patet ſm̄ Jo. de ripol'. i quodl̄ tra-
ctatu de ꝯtractibꝰ. q̄d dicendū ſit de his q̄ ſco
lares retrahunt ⁊ ſubtrahunt doctoribꝰ cum
q̄bꝰ audiūt. quia aut hoc faciunt in odiū do-
ctoꝝ. vel volentes ſibi puidere. vl' alijs pui-
dere. vel volētes ſcolaribꝰ puidē. Si p̄mo mō
aut ſubtrahit ſcolarē qui iā intrabat ſcolas.
⁊ tūc teneť doctori ad reſtitutionem ſcolaris
⁊ honoris ſibi ſubtracti. Si etiam doctor cui
talis ſubtrahiť ſit melior q̄ ille cui eum pcu-
rat: tenetur tali p quātō vtilitatem ſcie ſibi
ſubtraxit. Si aūt nondū ſcolas intrauit: ſed
intrare diſponebat. nō tātū teneť. ſꝫ obligeť
ſcolarē inducere vt redeat ad p̄mū. Si autē
hoc facit volēdo ſibi puidere. puta ē doctor et

vult ſibi de ſcolis ꝓuidere. ſi hoc ſine fraude fa
cit. ⁊ ſcolaris nōdū ſe dederat alicui doctori.
nō credo eum in aliquo obligari. cū cuilibet
ſit licitū modo licito ⁊ debito ꝓcurare vtilita
tē ſuā. aliter nō credo ſibi licere. Si aūt hoc
facit volēs alij ꝓuidē. ſicut qñ ſcolaris alicꝰ
doctoris ſubtrahē conaē ſcolares alijs docto-
rib; vt intrēt cū doctore ſuo. ī hoc ſolū hono
rem ⁊ vtilitatē ſui doctoris intēdēs. ſi ſubtra-
hat iā intrātē cū alio doctore. credo ipm̄ obli-
gari. niſi forte illiꝰ doctoris cui eū ſubtrahit ī-
ſufficiētia ⁊ ſcolaris aliq̄ ſpecialis cura q̄ ſibi
teneē excuſet. Si aūt retrahat ītrare volētē
cū ex hoc nullū ius doctori ſit acq̄ſitū. ⁊ hoc
facit ſine fraude nō credo eū doctori ī aliq̄ ob
ligari. Obligaē aūt ſcolari ſi euʒ retrahat ne
audiat meliorē. Si aūt hoc facit vtilitati ſco
laris volēs ꝯſulere. ⁊ ſuꝑ hoc a ſcolari req̄ſi-
tus ꝯſulit ꝙ audiat aliū doctorē meliorē. bñ
facit. Et dicta ī his caſib; ſūt ceteris paribꝰ
ītelligēda. Iſte enī caſus ē ita varijs mōis cir
cūſtantialis ꝙ vix pē dari certa regula. hec
ille. Qūtum ad tertiū. ſ. dānificādo alios ſuo
malo exēplo. ſicut ſcādalizant ꝓlati ſubditos
pōpis et laſciuijs et alijs malis morib; ſuis.
Mulieres ſuis ſuꝑfluis ornatib; ⁊ fucis ⁊ tri
pudijs. ⁊ alij manifeſte peccātes. ⁊ p̄cipue qñ
hoc intēdūt vl' ꝯtēnūt ſeu ꝑuipendūt ſcāda-
lū alioꝝ ꝓpter qd̄ alij ruūt ī diuerſa vitia. ta
les tenenē ad ſatiſfaciēdū bonis exēplis ma
nifeſtis. nō aūt teneē ꝓpter hoc ad aliquam
publicā pn̄iam. vt dicit Al. Sed ad edifican
dū alios bonis morib; manifeſtis ſicut ſcan-
dalizauerūt ꝑ mala manifeſta. ¶ Qūtum ad
q̄rtū. ſ. de ſeducēte v̄ginē. ⁊ corrūpente extra
mr̄imoniū dr̄ Exo. xxij. Qui ſeducit v̄ginē et
dormit cū ea dotabit eā ⁊ habebit eā vxorem
aut reddet ei iuxta modū dotis quā v̄gines ſo
lent accipe. Dānificauit enī talis illā ī caſti-
tate v̄ginali auferēdo theſauꝝ irrecuꝑabilē.
vñ teneē ei ſaltim ad reſtitutōꝫ caſtitatis cō
iugalis accipiēdo eā in vxorē vl' dotando. Et
ſi q̄dē ꝓmiſiſſet eā ducē in vxorē: teneē etiam
rōne ꝓmiſſionis. niſi eſſet nimis diſparis cō-
ditionis. vñ fraus potuit deꝑhendi: ⁊ tūc ſa-
tiſfaciat ad arbitriū boni viri. Et idē ⁊ fortiꝰ
qñ violentauit. Quis aūt p̄ceptū allegatum
legis Moſaice ſit iudiciale. ⁊ inquātū ad hoc
nō obliget. tñ inquātū eſt ſūptū ꝑ ſtatuto ab
eccleſia vel aliqua ciuitate obligat. ſicut pa-
tet extra de iiu. ⁊ dam. da. c. Si culpa.

De ſecūda damni- §. ij.

ficatione que. ſ. fit corpi ꝑ leſionem. Aduer-
tendū ꝙ quatuor mōis ꝯtingit. ſ. ꝑ occiſionē.
mutilationem. vulnerationem aut verbera-
tionem. ⁊ ꝑ incarnationem. aut violentiā de
tentōnē. Si g̊ fiat dānū p̄mo mō. ſm̄ Scotū
pē ſatiſfacere ſuſtinēdo penā talionis a iudi
ce non a ſe. nec etiaʒ teneē iudici ſe offerre ſʒ
captus nō licet ſe defendere aut carcerē īfrin
gere: ſed inuenta opportunitate licet fugere
ſm̄ Tho. ⁊ Henri. ⁊ ꝯdēnatus debet patiēter
mortē ferre. Eſt ⁊ alius modus ſm̄ Scotum
ſibi vtilis ad ſatiſfaciendū ꝙuis ad hoc nō te
neaē neceſſario. ſ. vt exponat vitā ī cauſa iu
ſti belli vt ꝯ̄ īimicos fidei vl' eccl'ie. ꝓ reſtitu-
tione ſeu ſatiſfactōne fienda illi cuius vitam
abſtulit. Qz ſi nec hoc vult facē. teneē ad ſa-
tiſfactōēʒ ſpecialē ꝓ aīa occiſi vt ad faciēduʒ
elemoſinam ꝓ eo. vel aſſumendo aliquam ꝑ-
egrinationem ad limina aploꝝ. vel ſācti Ja
cobi ⁊ hmōi ꝓ aīa eius. ⁊ ꝓcurando aliorum
orōnes inquantū pē. Nec hoc ſufficit: ſed ſi ī-
terfectus ſuſtentabat aliq̄s ꝑſonas vt p̄rem.
filios ⁊ hmōi opibus manuū ſuarum: teneē
interfector oībus illis ad tantū quantuʒ illis
abſtulit ſubſidij ꝓpter occaſionē eiꝰ. Inſuper
teneē occiſor placare leſos quantum pē. hec
Scotꝰ. ¶ Qūtū ad ſecundū. ſ. de mutilatōne
dicit idē Scotꝰ ꝙ ꝓ hmōi nō eſt ſtatuata pe-
na in eccleſia niſi pecuniaria. ⁊ iſta debʒ r̄ſpō
dere nōſolū damno qd̄ q̄s intulit ꝑ mutilati-
onem ꝓ toto tp̄e futuro quo vſurus quis eēt
mēbro abſciſo: ſed etiaʒ expenſis appoſitis in
curatione. vt habeē extra de iiu. ⁊ dam. da. c.
Si culpa. Et vltra hoc teneē ad placatōꝫ le-
ſi quātū in ipo eſt. ⁊ ꝯſolationē ipiꝰ afflicti q̄
afflictio ꝑpetua eſt. Plus aūt ponderāda eſt
mutilatio pauꝑis q̄ꝫ diuitis ſi magis egebat
ꝑte abſciſa ad victum neceſſarium. puta ſi
abſciſa eſt manus dextra ſcriptori qui de illa
arte viuebat: tunc enī magis teneē. ¶ Qūtuʒ
ad tertiū vr̄ deū optime ſatiſfactionem īpo-
ſuiſſe. ſ. in leſione ſeu ꝑcuſſione corꝑali Exo.
xxj. vbi dr̄. Si rixati fuerint viri ⁊ ꝑcuſſerit
alter ꝓximum ſuum lapide vel pugno. et ille
mortuꝰ nō fuerit: ſed iacuerit in lecto. ſi ſur-
rexerit ⁊ ambulauerit ſuꝑ baculū ſuuʒ. ino-
cens erit qui ꝑcuſſerit. ſ. a mortis pena ſuſti-
nenda. ita tñ ꝙ opas ſuas quas. ſ. interī ne-
glexerit impeditꝰ ꝑcuſſura. ⁊ īpenſas in medi
cos reſtituat. cui pene addenda eſt reconci-
liatio ⁊ placatio quātū ī eo eſt. ¶ Qūtum ad
ſatiſfactōnem de quarta leſione. Sciēdū ē ꝙ
vltra leſionē recōciliationem ⁊ veniā petitaʒ
leſo fiet ſatiſfactio īiurie ꝑut ſapiens determi
nabit. etſi leſus plus vellet exigere q̄ꝫ deberet
ad illud plus nō teneē ledēs vt illum reconci
liet. hec Scotꝰ. Et qꝛ exiliū reputaē vt q̄daꝫ
carcer īiurie. ideo q̄ mittit aliquē ī exiliū vel
cōfiniū qd̄ ē exiliū ad tp̄us īiuſte. tam ipe ꝙ
oēs q̄ ſūt hmōi cauſa vt dātes ꝯſiliū aut aux
iliū efficax ad hoc. tenenē exulanti de oī dā-
no inde ſecuto. ⁊ hoc ad ſatiſfaciēdū. ar. ex̄ d̄
homi. c. Sicut dignū ⁊. xj. q. iij. c. Qui ꝯſētit
Sʒ. b. Tho. in ſūma. ⁊ in. iiij. dicit ꝙ in oībus
damnis vbi nec in ſe nec in equalenti pē fieri

688 reſtitutio. vt in ſtupro. mutilatōne membri.
⁊ hmōi. ſatiſfactio fiet per recōpenſationem
ab arbitrium boni viri. Item Wil.

De tertia dānifica .§.iij.

tione.ſ.in fama ⁊ honore. Sciendū ꝙ q̄tuor
modis pt̄ ꝯtingere.ſ.ꝑ ꝯtumelie illationem.
ꝑ detractōem. vel ꝑ detractōnis ab alijs facte
recitatōnem. ⁊ cum quis accuſat̄ iuſte ꝑ veri
tatis negatōez. ¶ Q̄tū ad p̄mū dr̄ q̄s ꝯtume
liari alteri ſeu ꝯtumeliā īferre cū ei p̄uatim
vel corā alijs in facie dicit v̄ba īportātia de-
fectū notabilē culpe. vt vocando eū latronē.
ꝓditorem. adulterum. ⁊ hmōi. vel etiam cum
dicit v̄ba exp̄mentia defectū nature intēdens
inde iniuriari. vt vocando eū ſtrabonem. vel
illegitimum. ⁊ hꝰ. qd̄ ꝓprius dr̄ ꝯuitium. Q̄n
igit̄ q̄s hoc facit aīo iniuriādi. vltra offenſaʒ
mortalem tenet̄ ſatiſfacere ꝓprimo ſic leſo. et
placare ip̄m leſum q̄tū poteſt petendo veniā
vel alio modo. ⁊ hoc in p̄uato vel publico ſm̄
ꝙ ip̄e p̄uatim vel publice ꝯtumeliaʒ intulit.
Nam ſi in publico ꝯtumeliā intulit. ⁊ contu
meliatꝰ hoc exigit vt ī publico veniā petat:
tenet̄ ad hoc. Etſi in ip̄a ꝯtumelia aliq̄d cri-
minale falſo exp̄ſſit: tenet̄ coram illis qui au
dierunt exp̄mere ſe falſū dixiſſe Augꝰ. Ubi
pct̄m ortum fuerit ibi moriat̄. ij.q.j. Si pec-
cauerit. Uerū ſi p̄latus ſubdito. pater filio.
vir vxori. magiſter diſcipulo. dn̄s ſuo. dicit
v̄ba ꝯtumelioſa hoc faciēs ex correptione. n̄
tenet̄ petere veniā a tali ſm̄ Aug. in regula
dicens de prelatis. Si etiam ipſi modum vos
exceſſiſſe ſentitis non a vobis exigitur vt a
vobis ſubditis veniā poſtuletis ⁊c̄. Sʒ ſi hoc
facerēt multum iniurioſe ⁊ liuore vindicte.
tūc tenerent̄ p̄lati ſubdito petē veniam ⁊ re-
cōciliare leſū ſm̄ Ray. Uez ſi ꝯtumeliaʒ re-
cipiens in v̄bis pꝰ ꝯtumeliā ſi domeſtice con-
uerſat̄ cū ꝯtumeliante. ⁊ familiarit̄. vī oſtē-
dere remiſiſſe iniuriā. ⁊ reconciliatū fore. et
ꝯſequēter nō teneri al' ad petendū veniā ſm̄
Duran. in ſūma. ¶ Q̄tū ad ſecundū dānū.ſ.
ꝑ detractōz. hoc ꝯtingit p̄ncipalit̄ fieri duo-
bꝰ mōis. ¶ Primo īponēdo alicui falſū crimen
v̄bo cātilena. vel famoſo libello. ⁊ talis tenet̄
illis corā q̄bꝰ detraxit declarare ſe falſū dixiſ-
ſe. quātūcunq̄ʒ ei inde exurgat erubeſcentia
et confuſio. niſi ex hoc immineret ei magnum
ꝑiculū vite. vel aliud magnum incōueniens
ſequeret̄. Etſi nouerit ꝙ is cuiꝰ famaʒ abſtu
lit ſciuit detractorem ip̄m. tenet̄ detrahens ſe
ꝯponere cū infamato ꝑ eū de iniuria ſibi fa-
cta. ⁊ veniā poſtulare in ꝓpria ꝑſona ſi audet
vl' ꝑ aliū ſi ꝑ ſe apte nō poteſt. Sʒ ſi ignorat
infamatꝰ detrahentē recōciliet̄ ei tacito noīe
ſuo. ¶ Scd̄o mō ꝯtingit fieri detractio dicen
do aliq̄d crimiale de alio: ſʒ vere ꝑpetratuʒ.
occultū tn̄: ſed ꝯ debitū ordineʒ infamie in-
ductiuū. Talis tenet̄ famā reſtitué infama-

do quantū pt̄. ſine mendacio tn̄.ſ. vt non di-
cat mēdacioſe ſe illū īfamaſſe: ſʒ dicat ſe ma-
le dixiſſe. vl' iiuſte diffamaſſe. vl' alio ꝯgruo
mō. vt nō credatis ip̄m eſſe talē. Male dixi ⁊
ſtulte locutꝰ ſū. ⁊ hmōi. Addit Hoſti. et dicit
hoc ſeruādū niſi ex tali publica recognitōne
ille īfamatꝰ āpliꝰ īfamaret̄. Et Wil. addit ad
hoc etiā n̄ teneri q̄n ꝑiculū ſibi īmineat ex po
tētia aduerſarij. Uidet̄ īſuꝑ ⁊ hoc ſuandū ꝙ
q̄n crimē qd̄ p̄us erat occultū pꝰ detractōz eſt
factū manifeſtū ꝑ aliū modū q̄ ꝑ v̄ba illiꝰ: n̄
tenet̄ ad hmōi reſtitutōez. Q̄n etiā q̄s nō pt̄
famā reſtitué. ſm̄ Tho. in ſūma. debʒ ꝑ aliuʒ
modū recōpenſare dānū illud. Uez ſi q̄s cri-
men alicuiꝰ reuelat nō ex odio vel loq̄citate.
ſʒ ex caritate vl' iuſticia vl' ex neceſſitate: pu-
ta dic eccl'ie ſm̄ ordinē correctōis fratne. vel
accuſat eū corā iudice. vel ꝯfeſſori dicit. cum
nō poſſet aliter pct̄m ſuū ſufficiēt̄ declarare.
vel etiā vt confeſſor oret. ⁊ admoneat illum.
vel p̄lato vt ꝓuideat melius ſibi et gregi ſuo
talis nō tenet̄ ad fame reſtitutōnem. ſecūdū
Pe. de taran. Ray. ⁊ Umber. ¶ Q̄tum ad t̄-
tium damnū.ſ. recitando detractiones audi-
tas coram alijs non exp̄ſſe aſſerendo. nec tā-
q̄ certum dicendo: ſʒ ꝑut audiuit tale et tale
crimen de aliquo qd̄ neſcit̄ ab auditoribus.
Dicit Scotꝰ in. iiij. ꝙ talis ſic īcaute loquēs
de alio falſū crimen dicēdo. forte ille hoc fecit
certe poteſt eē ꝙ fecerit. aut dicēdo. ego au-
diui ꝙ ille hoc fecit. niſi ille oſtendat aliquā
certitudinē maiorem q̄ ex relatōe ꝯmūi. nō
aufert ex natura actus illi famā in opinione
audientiū. q2 ſi illi firmit̄ cōcipiūt ⁊ credunt
ex hoc illū de q̄ ē ſermo eſſe criminoſū. leues
ſūt. q2 qui cito credit leuis eſt corde. vt ſcribi-
tur Ecci. xix. Uez q2 a ſcādalo puſilloꝝ ca-
uere oʒ. iuxta illud Math. xviij. Qui ſcādali-
ʒauerit vnū de puſillis his q̄ ī me credūt. ex-
pedit ei vt ſuſpendat̄ mola aʒinaria in collo
eius ⁊ demerget̄ ī ꝓfūdū maris. ⁊ multi ſunt
tales puſilli ⁊ leues. ⁊ ideo ꝑiculoſū ē coram
eis talia audita referre. Etſi hoc fiat īētōe
mala.ſ. ledendi famā eiꝰ. nō facile pt̄ excuſa
ri a mortali. Si autē fiat corā puſillis et le-
uibus ex inconſideratōe: durū eſt dicere ꝙ ſit
mortale. Et dicūt aliqui ꝙ ſi q̄s ex tali rela-
tione alicuiꝰ notā incurriſſet infamie. tenet̄
famā reſtituere corā ill' corā q̄bꝰ locutꝰ eſt de
eo: ſed ſi nō ē ſecuta īfamia nō tenet̄. ¶ Q̄tū
ad quartū dānū ꝯtingit hoc q̄n q̄s accuſatꝰ
in iudicio de crimine qd̄ ꝯmiſit: ſʒ occulto. et
nō ſufficient̄ ꝓbabili. negat ſe ꝯmiſiſſe. et ſic
indirecte crimen īponit accuſatori oſtendens
ī hoc eū eſſe mēdacem: ⁊ notat eū de calūnia.
Ubi dic Scotꝰ in. iiij. ꝙ ſic negās nō tenetur
retractare negationē ſuā q̄ negauit in publi
co verum crimē. tenet̄ tn̄ ꝑ quedā verba ſo-
bria reſtituere famā illi accuſanti quā indi-

recte notauit de calumnia dicendo. Non ha-
beatis eū ꝓ calūniatore. credo ꝙ habuit īten
tionē bonā in accuſando. ⁊ hmōi. Scōtra cuꝫ
ꝗs accuſatus ab alio falſo de aliꝗ crimine. ex
dolore torture ꝯfeſſus ē crimē qđ non ꝯmiſe-
rit. cū ſe īfamauerit: tenet̄ inꝗtū pt̄ ↄ̄clara-
re ſe falſum dixiſſe. magis eñ̄ tenetur quis ſe
diligere ⁊ ꝯñter vite ſue ⁊ fame ꝓuidere ꝙ̄ ali
os. Etſi ex hoc ſequeret̄ infamia. imo etiam
mors accuſatoris. non ei īputat̄: ſed malitie
ipſius accuſatoris ſi aduertenē hoc facit. vł ī-
ſipientie ſi ex errore hoc agit. ſibi ꝗ̄ īputet ꝗ
ad hoc īdebite ſe poſuit cum ꝑiculo alterius.
Itē nota ſm Pe. ↄ̄ tarā. ꝙ ex īiurijs illatis
ꝗbuſcūꝗꝫ mōis ſolēt tria oriri ꝑ ordinē ī leſo
Primū ē rācor ī affectu. Secūdū ē ſignū ran
coris ī effectu. Tertiū ē actio ꝯ̄ īiuriātē. Pri-
mū. ſ. rācorē ſtatī dꝫ dimittē īiurianti. i. nū-
ꝙ̄ hr̄e. Secūdū dꝫ dimittē cum īiuriās petit
veniā. et iſta dimiſſio exterior nō ē aliud niſi
quedā acceptatō ſatiſfactōis. vł īdicatio recō
ciliatōis v̄bo vel facto exp̄ſſā. vt cū offenſus
offendentē releuat genuflexū añ eū. vel cum
dicit. dñs parcat vobis ⁊c̄. Tertiū aūt. i. acti
onē iniuriaꝝ nō tenet̄ dimittē niſi facta ſa-
tiſfactōe. Sed aduertēdū circa ſigna rācoris
ꝙ quedā remota ſūt. ⁊ quedā ꝓpinꝗ que inge-
rūt ꝓbabilē ſuſpitionē de rancore vt cū aliꝗs
nō vult vnꝗ̄ īiurianti loqui. vł obuiās ei di-
uertit ab eo. aut tortuoſo vultu ſemꝑ eū re-
ſpicit. ⁊ hmōi. Et iſta ſigna nulli licet retinē
nec añ nec poſt ſatiſfactōꝫ ſibi factā. qꝛ ab oī
ſpecie mali abſtinendū ē ſm aplm. Vñ talis
nō debꝫ talia ſigna facē ꝑ ꝗ ꝓbabilit̄ credat̄
eſſe in odio. Signa v̄o remota ſūt que nō in-
gerūt de odio argumētū licet odiū ſequeret̄.
vt ſūt ſubtractio familiaritatis ⁊ ſeruitioruꝫ
aliquoꝝ. ⁊ ſilia. Et illa licꝫ retinere oībꝫ ſiue
añ ſatiſfactōeꝫ ſiue poſt dūmō nō fiat malo
aīo: ſed ꝓ maiori ſui ⁊ alteri⁹ pace. nō tñ te-
net̄ iniuriat⁹ querē recōciliatōeꝫ īiuriantis
ipō nō penitēte niſi ī caſu. ſ. ꝙ crederet ꝓba-
biliter ꝙ ꝓpter hoc liberaret aīam ei⁹ a mor-
tali odio. ⁊ non eſſet occaſio mali. puta qꝛ ex
hoc iniurians ſuꝑbiret vel audaciā ſumeret
ſilia faciendi. vñ oſtēderet ex hoc alijs īiuria-
tū offendiſſe. ⁊ hmōi. hec oīa Amb. ī expoſi-
tione regule bt̄i Aug. Debet aūt fieri ſatiſ-
factio vel reſtitutio infamie vł fame ꝗ̄citi⁹
pt̄ ⁊ adeſt oportunitas ſine alijs ꝑiculis.

De quarta dāniſi- .§. iiij.

a catōe. i. rex exterioꝝ. Notandū p̄mo ꝙ reſti
tuenda eſt res rapta vel furata vel alio modo
vſurpatiuo habita in ꝓpa ſpecie imo indiui-
duo ſi ipa habet̄. nec pt̄ dari alia ꝑ ea eiuſdē
bonitatis. niſi forte pecunia ꝯ̄ volūtateꝫ dñi
ipſius rei. iij. q. j. Reintegranda ſūt oīa ſpoli-
atis. ⁊ hoc verū niſi in caſu cū vſurpatio rei
aliene eſſet occulta. ⁊ ex reſtitutōne ei⁹ in ſua
ſpecie detegeret̄ raptor. vel aliud īcōueniens
ſequeret̄. tūc ei ſufficēt dare p̄ciū ei⁹. Se-
cundo notandū ꝙ ſi ipſa res male ablata ꝑijt
morte. vt aīal. vł ſibi auferret̄. nihilomin⁹ re
ſtituē tenet̄. ſm Ray̅. ⁊ alios. Si aūt ↄ̄terio-
rata ē ī bonitate. vł diminuta ī p̄cio. ſupplen-
dum ē p̄ciū. qꝛ debuit reſtitui eiuſdē bonita-
tis. ſm Ray̅. Nā ſi equ⁹ vel bos ablat⁹ penes
raptorē ē debilitat⁹ ita ꝙ extimet̄ valē. v. flo-
renos ꝗ p̄us valebat. x. reſtituet. x. nō. v. Si-
militer ſi furat⁹ ē ſextariū frumēti valentem
tūc. xl. ſolidos cū reſtituit valet. xx. duo ſex-
taria tenet̄ reddē vel. xl. ſolidos: nec ſufficēt
reſtituē ſextariū. ſm Ray̅. ⁊ Al. imo etſi illo
inēmedio int̄ vſurpatōeꝫ ⁊ reſtitutōeꝫ pl⁹ va
luit ꝙ̄ tp̄e vſurpatōis illo pluri p̄cio reſtituet
ſm aliquos. Tenet̄ etiā raptor ꝓ reſtitutōne
damni petere remiſſionē de īiuria ſaltē ꝑ in-
terpoſitaꝫ ꝑſonā. vel ꝑ ſe exp̄ſſo nomīe furis
vel ſuppreſſo ſm ꝙ qualitas negocij reꝗrit ſi
ē manifeſtū vel occultū. Tertō nota ꝙ ſi ē
res fructificās tenet̄ reſtituē rē cū oībꝫ fru-
ctibꝫ inde ꝑceptis ⁊ qui ꝑcipi potuiſſent a di-
ligēte poſſeſſore: puta agrū vſurpauit alteri
ex quo nō ꝑcepit de fructibus niſi. xx. ſexta-
ria frumēti. qꝛ male fecit cultiuare vbi. xxx.
ꝑcepiſſet diligens cultiuator ānuatim. talis
reſtituē tenebit̄ nō ſolū. xx. ꝑcepta: ſed. xxx.
Silr̄ ſi equū furat⁹ eſt cū quo lucrat⁹ ē men-
ſatim vnū florenum vbi dñs lucratus fuiſſet
vnū cū dimidio. tenebit̄ reſtituē ad ratōnem
vnius floreni cum dimidio ꝑ menſem. Et in-
telligit̄ hoc deductis expenſis factis ī vtili-
tatem ⁊ ꝯſeruatōnem ipſius rei neceſſarijs tñ
nō ſuꝑfluis. ⁊ expēſis factis cauſa colligēdo-
rū fructuū. hmōi ei deducunt̄ tam a male fi
dei ꝙ̄ bonefidei poſſeſſore Ray̅. ⁊ Tho. Dam-
na etiā que paſſus dñs eſt ex carentia rei ſue
tenet̄ ſatiſfacere. ext̄ de iiu. ⁊ dam. da. c. Si
culpa Tho. ⁊ Ray̅. Iteꝫ ꝗrto nota qñ plu-
res ꝯcurrūt ad furtū vel dānū faciendūꝫ ita
ꝙ vn⁹ ñ facēt ſine altero: ꝗlibet tenet̄ ī ſolidū
. i. ad totū dānū reſtituēdū ⁊ r̄ſtaurādū ꝗuſꝗꝫ
illi ſit ſatiſfactū ītegraliter. Illo autē reſtau-
rato ad plenū ꝑ vnū illoꝝ: tenet̄ poſtea quili-
bet alioꝝ ꝓ parte ſua ſatiſfacere ei qui totum
reſtituit. ſm Tho. ray̅. inno. hoſti. et alios.
extra de homi. c. Sicut dignum: puta cū duo
vel plures vadūt ad furandum aliquid ita ꝙ
vn⁹ non iret vel faceret ſine altero. ſiue cum
multi ſtipendarij bellāt īiuſte ita ꝙ vnus nō
faceret ſine alio p̄cipue principalibus multi
cōſiliū p̄ſtant ad faciendum extorſiones. vel
expellendo iniuſte aliquē ciueꝫ. ita ꝙ ſine aſ-
ſenſu eoꝝ nō poſſet fieri: tenent̄ oēs in ſoli
duꝫ. De his tñ plene habes ſuꝑ. ti. j. Quito
nota ꝙ cū duobꝫ vł pluribꝫ exñtibꝫ heredibꝫ
vſurarij vel raptoris ſi alē fact⁹ ē nō ſoluendo

alius ſic. vnus tenetur in ſolidum. Si plures
ſūt qͥlibet teneť ꝓ pte ſua ad reſtituendū que
vſurarie ⁊ vſurpatiue accepta ſunt ab illo. ſ.
vſqꝫ ad quātitatē q̄ ꝑuenit ad eos hereditarie.
Nam oēs res hēditarie obligate ſūt. ex̄ ē
ō vſuris. c. cuꝫ tu Hoſti. beř. goff. ⁊ Jo. an. ad
vltra aūt ꝙ ꝑcepit ō hēditate p̄dicti vſurarij
vľ raptoris ñ teneť ꝗuis nō eſſet ꝓ illa ſatiſfactū
ī totū creditoribꝫ vſuraꝝ vel rapine. Sꝫ
q̄d ſi hēdū vſurarij aliť fact⁹ eēt nō ſoluendo.
nūq̄d aliť teneť ī ſolidū? Rn̄dit ad hoc glo. de
vſuris. in. c. Tua nos. ⁊ dic ꝙ ſic ꝗtū ad ipm
ſaltē de hēditate ꝑuenit. Nam et hereditaria
res obligari vr̄ ex ē neo. Cū iſta opinione vr̄
ꝯcor Jo. an. ⁊ Car. ¶ Sexto nota ꝙ recipiēs
a religioſo ꝯtra voluntatē ſupioris ſui teneť
illud reſtituē niſi illud extrema neceſſitate re
cepiſſet. ar. xij. q. j. Non dicatis. et recipiens
ab ip̄o p̄lato religioſo ſine cauſa ratōnabili:
ſed ex ꝑentela vel turpitudine tenetur ad reſtituendum
monaſterio. Filia religioſi vľ ab
batis dotata notabiliter de bonis monaſterij
teneť reſtituere dotes. ⁊ vir ei⁹ ſi hoc ſcit. niſi
forte ꝑ modū elemoſine moderate dotaſſet.

Sed queritur. §. v.

vtꝝ oē lucꝝ q̄d q̄s fecit ex re rapta. furata vľ
ꝑ fen⁹ acq̄ſita teneať reſtituē vľ paupibꝫ erogare?
Ad q̄d rn̄deť ꝑ diſtinctōeꝫ. Aut eñ taľ
res eſt ex ſe fructificās q̄ in ſui vſu non conſumiť
nec diſtrahitur. vt ager. vinea. domus.
iumentū. ⁊ hui⁹. Et de hmōi debet reſtitui oē
lucꝝ īde ꝑceptū. ſm Tho. ⁊ oēs alios. Aut
talis res nō eſt fructificās ex ſe. ⁊ ei⁹ vſus eſt
ꝯſūptio. vt granū. vinū. oleū. et huiuſmōi.
aut diſtractio. vt pecunia numerata. Et circa
hmōi res eſt triplex modus dicendi. Nam
q̄dam dicūt ꝙ omne lucꝝ iam ꝑceptū dꝫ reſti
tui vel paupibꝫ erogari. quia radice infecta
nullus bonus fructus ſequi pt̄. vt dr̄. j. q. j. c.
Fertur. Cum ḡ radix illi⁹ lucri ſit vſura vel
rapina. vr̄ etiā ꝙ fruct⁹. ſ. lucrum exinde ſit
infectū ⁊ obnoxiū reſtitutōni vel erogatōni.
Alij vero dicūt ꝙ etſi pecuniā raptā vel fenebreꝫ
teneať indubio reſtituere. ac etiā dāna
que paſſus eſt is q̄ ſoluit vſuram ex carētia
ip̄i⁹ pecunie ſolute. puta qꝛ oꝑtuit eum accipere
ad vſuram ꝓ ſuis neceſſitatibꝫ. vel vendere
res ſuas multo minori p̄cio ꝙ valerent.
lucꝝ tñ ꝑceptū ex pecunia fenebri per licita
negocia non tenetur reſtituere vel erogare
paupibꝫ. ⁊ hoc tenēt. b Tho. ſcđa ſcđe. q. lxxviij
Ricar. ⁊ Pe. de palu. in. iiij Jo. an. ⁊ Jo.
cal. Et ad rōꝫ alioꝝ dici pt̄ ꝙ radix iuſti lucri
nō eſt rapina vel fenus: ſꝫ īduſtria vtētis ea.
Ex ſe eñ illa pecunia nihil lucri attuliſſet.
⁊ ſic nō eſt radix infecta. qꝛ induſtria de ſe eſt
bona. Sed ſi illa pecunia male acquiſita vſ⁹
fuiſſet in fraudibꝫ ⁊ in alijs illicitis acq̄ſitio-

nibus. tūc radice infecta teneret. Alij dicunt
vt Lau. ō ridol. in ſup̄dicto tractatu ō vſuris
ꝙ lucrū ex tali pecunia acq̄ſitū trifarie diuidetur.
Et vnam quidē ptē habebit vſurarius
ip̄e. videlicet tantū quātū debeť expēſe labori
⁊ induſtrie. q̄d boni viri dirimeť arbitrio.
ꝑtemqꝫ aliā reſtituet creditori ſuo. q̄ ſcꝫ ſibi
dedit vſuras habito reſpectu ad dānū q̄d ille
ſuſtinuit in bonis ex carentia illius pecunie
vt dicūt Tho. ⁊ ſequaces. Reſiduū tāq̄ incertum
dabiť paupibꝫ q̄d ſic ꝓbat. penes vſurariū
nō debet remanere. ne. ſ. ex hoc pareť via
vſuris. ⁊ inuiteň hoīes ad peccādum: nec dꝫ
creditori reſtitui. quia tūc recipet vſuras de
ſorte ſua. ḡ paupibꝫ eſt erogandū. qꝛ regula
eſt ꝙ quādo eſt aliquid erogādū ⁊ non apparet
cui. illud eſt paupibꝫ dandū. ar. xiiij. q
v. Non ſane. Raẏ. etiaꝫ ꝯſulit ꝙ poſt reſtitutionem
ſolū vſure recepte petat vſurari⁹ ab
ſolutionem ab eo de alijs ſi teneret ad cautelam.
Magne eq̄tati videť initi iſta vltia opinio.
Tūc ſufficere vr̄ abſolutō q̄ diciť a btō
Tho. cum alijs in ſua opinione.

Item queritur. §. vj.

vtꝝ manifeſto vſurario p̄ſtāte cautōeꝫ ō reſtituēdis
vſuris ſi ad p̄ces ei⁹ aliq̄s ꝓ eo fideiubeat
teneať ip̄e fideiuſſor creditoribꝫ vſurarū.
vľ ep̄o vľ paupibꝫ ad reſtitutōꝫ oīuꝫ vſuraꝝ
extortaꝝ certaꝝ ⁊ incertaꝝ. Ad q̄d rn̄det
Lau. vbi ſup̄ dicēs ꝙ Lapus de caſti. cū pluribꝫ
alijs determiauit talē fideiuſſorē nō teneri
vltra vires hēditatis p̄ncipaľ. etiā ſi p̄ncipalē
ſe ꝯſtituiſſet. Et addit. hanc etiā queſtionē
diſputauit Paul⁹ de eleaza. ⁊ detmina
uit ꝙ non obligať fideiuſſor vltra facultates
vſurarij habito reſpectu ad tempus cautionis.
quia ſi tp̄e cautionis p̄ncipalis erat ſoluēdo
dato ꝙ facultates poſtea ſint exhauſte
non reſtitutōne vſurarū ⁊ eris alieni: ſed per
alios modos. fideiuſſor remanebit ad omnia
obligatus. licet eñ exceptio inopie ꝓſit prin
cipali nō tñ fideiuſſori. Sed ſi tp̄e cautionis
p̄ncipalis nō erat ſoluendo. nō tenetur vltra
vires p̄ncipalis. Item tñ Paulus diſtinguit
inter fideiubentē. ꝓcauentē ⁊ ſe obligantem
ad reſtitutōeꝫ vſuraꝝ ex alia cauſa. In p̄mo
eñ caſu nō teneť fideiuſſor vltra vires. quia
nec etiā vltra vires reſtituē vľ cauē tenebať
p̄ncipalis. In ſcđo caſu ſecus. quia p̄ncipaľ
eſt obligat⁹ in ſolidū. licꝫ eñ habeat exceptionem
inopie vel ſilēm. que exceptio vtpute
ꝑſonalis nō dirigiť ad fideiuſſorem. ¶ Item
ſm Ricar. in. iiij. diſ. xv. qui damnificat aliquē
īiuſte in ſua libertate. ſ. iniuſte ꝓcurando
ip̄m redigi ī ſeruitutē. teneť ſe facere ſeruum
ꝓ eo ſi non pt̄ eū aliť reſtituere libtati
niſi forte talis eſſet ꝯditōē ꝑſone q̄ hoc dānuꝫ
intulit ꝙ notabiliter redūdaret in p̄iudiciuꝫ
boni ꝯmūis. ī quo caſu nō teneť ſe facē ſuū.

ſed tenet̃ ad oẽ aliud intereſſe ad arbitriũ bonorum. Et tũcunqꝫ aũt aliq̃s dãnificaret aliquem in alijs poſſeſſionibꝫ. nũq̃ tenet̃ ꝓ reſtitutõne ſe facẽ ſeruũ ei⁹ vel alteri⁹. quia vt dr̃ ff. de re. iur̃. Libertas inextimabilis res eſt. Qḋ aũt dr̃ Exo. xxij. Si autẽ non habet fur vnde reddat venũdet̃. iudiciale preceptũ fuit vnde mõ nõ obligat. hec ille. ¶ Itẽ q̃ emit in ſeruũ vl' ancillã q̃ ab ĩitio cũ fuit capt⁹ ĩ bello iuſto erat xp̃ian⁹ vel xp̃iana q̃uis hetica liber dimittẽ dꝫ. nec pt̃ petere ꝑciũ ab ĩp̃o ꝑuo: ſed ab eo a quo emit ſi ĩuenit. al' ſibi ĩputet. ſicut ⁊ q̃ emit rem alienã ignorãt̃ cõperta veritate dꝫ reſtituẽ dño ei⁹. vel ſi ignorat dominũ paupibꝫ erogare nõ ſibi retinẽ. Si aũt nõ erat xp̃ian⁹ ſed ſarracen⁹. turcus. vl' tartarus. ⁊ hmõi. talẽ in ſeruũ emptũ vendere pt̃. ⁊ poſtea baptizatũ piũ eſt certo tp̃e ꝯueniẽti ex ſuitio habito euꝫ libere dimittẽ. ſi tñ bene vtit̃ libtate: nõ tñ neceſſariũ. ¶ Itẽ ſi q̃s ĩpedit ĩiuſte aliquẽ ab officio vel bñficio iã obtento. puta ꝓcurans ſibi auferri ex aliq̃ ſiniſtra cauſa ⁊ falſa: tenet̃ ad ſatiſfaciendum de toto. ſm Tho. ⁊ Ricar. ĩ. iiij. diſ. xv. Secus ſi iuſte hoc ꝓcurat: puta q꞉ meret̃ ꝓuari ex defectu ſuo. Sed ſi ĩpedit a bñficio ꝯſequendo. nõ tenet̃ ad tantũ quãtũ ẽ bñficiũ: ſed ad arbitriũ boni viri. ſm Tho. ⁊ Ricar. Qḋ ĩtelligendũ vr̃ qñ hoc facit ex odio ⁊ malitia. Nã ſi facẽt vt ſibi vel amico ſuo magis ꝓuideret̃ q̃ illi: puta teſtator aliq̃s vult legare Titio cẽtũ ⁊ ego rogo q̺ poti⁹ leget mihi vl' cuidã ꝑſone mihi magis dilecte. et ille facit ſic. talis ſm Pe. de palu. in. iiij. nulli tenet̃. quia nulli aufert ius ſuũ. Nã illi nullũ ius erat acq̃ſitũ ⁊ nemini facit ĩiuriã qui vtit̃ iure ſuo. Cuilibet eñ licet ſe recõmendare alteri vt ſibi donet vel leget ꝑcipue cum indiget.

¶ Item queritur. §. vij.

Vtꝝ clerici teneãt̃ reſtituẽ illos fruct⁹ q̃s voluptuoſe ꝯſumũt nõ faciẽtes ſuitiũ ĩ eccl'ia. ſ. officiãdo. Reo. ſm Archid. diſ. xliiij. vtiqꝫ tenent̃. ⁊ hoc triplicit̃. Prĩo rõne dati. Nã illa bona tali eccl'ie ideo data ſũt vt offerant̃ preces ⁊ ſacrificia ꝓ ĩp̃is q̃ dederũt. et ex reſiduo alant̃ paupes. Ad qḋ facit dbũ Hiero. dicentis. Tibi o ſacerdos d altario viuẽ nõ luxuriari ꝑmittit̃. diſ. xliiij. §. j. Et q̃ hoc nõ facit ĩfidelit̃ agit. Scḋo rõne ſacrilegij. q꞉ defraudãt totã eccl'iam quã ſuis ꝑcibꝫ ⁊ officijs iuuare debẽt ⁊ ei ꝓdeſſe. vnde Alexander papa. Ipſi ſacerdotes ꝓ ꝑpl'o intẽpellãt ⁊ pctã populi comedunt. quia ꝑcibꝫ ſuis ea delent. j. q. j. Ipſi. Tertiõ rõne odij. q꞉ ꝓuocant iram dei ꝯ ꝑpl'm Greg⁹. Cũ is q̃ diſplicet ad intẽcedendũ mittit̃. irati anim⁹ ꝓculdubio ad deteriora ꝓuocat̃. di. xlix. §. j. Qḋ verꝫ ẽ qñ ꝑpl's ẽ cã malitie ſacꝰdotis. ¶ Sꝫ q̃d ſi facit ſuitiũ eccl'ie: ſꝫ in mortali ꝑſeuerat? Reo. nõ videt̃ teneri de fructibꝫ. ⁊ rõ ẽ. q꞉ mali miſtri oꝛões ꝯmũes vt officia miſſe ꝑſũt viuis ⁊ dfũctis. ſm Tho in. iiij. ¶ Sꝫ q̃d de horis omiſſis. nũq̃d tenet̃ reſtaurare totũ? Reo. ſm Archid. ex eq̃tate deberet ſibi ĩiũgi ĩ pnĩa ſi poſſet: ſꝫ tñ ñ ẽ neceſſarium: ſed ĩ hoc pnĩa eſt arbitraria ſicut in alijs. Et idem ſentire videtur Pe. de palu. in. iiij.

¶ Capl'm tertiũ Vbi ſit fienda reſtitutõ.

Quantũ ad tertiũ principale. ſ. vbi fienda eſt reſtitutio. Circa hoc diſtinguendũ. q꞉ aut ꝑſona cui fiẽda ẽ reſtitutõ ſcit̃ aut ĩq̃rendo ſciri pt̃. aut oĩno ignorat̃. ſi aũt ſcit̃ vel inq̃rẽdo ĩueniri pt̃ ĩp̃e vel eius heres ĩp̃o mortuo. in loco vbi facta eſt rapina. vſura vl' dãnũ ſi vterqꝫ ibi ẽ. vel vbicũqꝫ adiuicẽ ꝯueniũt creditor ⁊ debitor. ſi aũt alt̃ ẽ abſens a loco vbi facta ẽ vſurpatõ vel dãnificatõ. mittetur expẽſis ei⁹ q̃ ſe abſentauit de loco. Si igit̃ is cui facienda ẽ reſtitutõ eſt abſens puta q꞉ mutauit domiciliũ mittet ſibi rem ablatã ſeu pecuniã ĩp̃e q̃ abſtulit expẽſis illi⁹ cui dꝫ reſtituere. ſi võ ſe abſentauit a dicto loco is q̃ rem vſurpauit. ſuis ꝓprijs expẽſis tranſmittet reꝫ vel pecuniã. ſm Hoſti. ⁊ Io. an. Et hoc ꝑ talem modũ q̺ nõ detegat̃ pctm̃ ſi peccatuꝫ eſt occultum. ar. ij. q. j. Si peccauerit. vl' etiã pt̃ creditori ſignificari ꝑcipue qñ eſt multuꝫ remotus a debitore occulte vel manifeſte ſm q̺ expedit. et ſm q̺ creditor ordinat vel de mittenda illa re. vel reſeruanda. vel alicui dãda. ſic agat debitor et liber erit. Si autem ſuo ꝓprio motu rem illam deſtinaret ſeu pecuniã debitor. ⁊ in via ꝑiret vel auferret̃. ſibi ꝑiret ⁊ adhuc teneretur ad ſatiſfactionem. ſm Io. in glo. vel etiam ſi ſperatur cito venturus ad locum poteſt rem ſibi ſeruare. et ſm Tho. et Hoſti. ⁊ Io. an. in edem ſacram deponere vel alio tuto loco. Aut ſi res eſt parui valoris et creditor multũ diſtans ⁊ habũdãs. poteſt ſm Wil. ꝓ aĩa ei⁹ paupibꝫ erogari. Si ignoratur nec ꝑq̃rendo ĩueniri pt̃ cui reſtitutio fieri dꝫ tunc eroganda eſt res ablata vel ꝑcium eius paupibus ꝓ anima illi⁹ in loco illo vbi facta eſt rapina. vſura vel damnũ. vl' in loco ĩ quo inhabitat is cui fienda eſt reſtitutio. Et hoc ideo. quia meli⁹ eſt q̺ vicini ſentiant comodũ inde q̃ extranei. Tum etiã quia viſil'ius ẽ ibi repiri damnũ paſſũ vel heredẽ eius. Ita notat Hoſti. io. an. ⁊ Io. de ligna. vel fiat ſaltem hec erogatio ad arbitrium dioceſani vbi factum eſt damnũ vel rapina. ſm Ray̆. Si tñ nõ ꝯmode fieri poſſet ĩ dicto loco cũ hoc ñ ſit neceſſariũ. pt̃ tũc ⁊ debꝫ alubi fieri. ſm Wil.

692 Sed ⁊.b Tho. in huiuſmōi caſu nihil dicit de
loco determinato: ſed q̄ ꝓ aīa illi⁹ cui⁹ res erat
debet paupib⁹ erogari. vn̄ ⁊ magiſter Algo.
ꝑitus ī vtroq̨ iure. ⁊ frater Clarus dicebant
q̄ cū paupes ſint. ⁊ vnū mēbꝝ in corꝑe eccl'ie
nec ab hac vnitate ſequeſtrent̄ ꝓpt̄ locoꝝ di-
ſtantiā. ſufficit ſi reſtitutō incertoꝝ det̄ qui-
buſcūq̨ paupib⁹ etiā alteri⁹ ꝓuintie q̄ vbi fa
cta eſt rapina vel dānū. et maxīe q̄ ſūt magis
paupes xp̄i ⁊ vtiliores eccl'ie dei ⁊ ſaluti aīa-
rum. Et ex hoc apparet q̄ locus nō ē de neceſ
ſitate reſtitutōis: ſ; de ꝯgruentia. Idez tenet
Federic⁹ ꝺ Senis. c. xxxij. opis ſui. Uſure tn̄
īcerte extorte ꝑ vſurarios manifeſtos quō de-
beant reſtitui. in q̄ loco. ⁊ ꝑ quē dioceſanum
habes ſup̄ ti. j.

a **Quis quod habetur .§. j.**
in iſto. §. nō ꝑtineat ad vbi: ſ; magis ad q̄d.
tn̄ h̄ notabil̄. Querit̄ vtꝝ fideiuſſor poſſit re-
petere a debitore vſuras q̄s ꝓ eo ſoluit credi-
tori penes quē ꝓ ip̄o debitore interceſſit. Ad
q̄d rn̄det dn̄s Lau. de ridol. q̄ Io. an. in que-
ſtionib⁹ mercurial'. ſup regula Dānū. de re.
iu. li. vj. hāc queſtionē explanat notabilit̄. et
ex ei⁹ dictis elicit. xj. ꝯcl'ones. Quaꝝ p̄ma eſt
talis. ¶ Non recipit fideiuſſor a debitore ob-
ligatōnē ſciente ⁊ ꝯtradicēte vſuras debitori
ſuo ſolutas. nec etiam ſortē. nec q̄d aliud in-
utiliter ī penſū. Plus ē em̄ ꝯtradicē q̄ nō con
ſentire. extra de ſimo. c. Sicut tuis. Scd̄a
ꝯcl'o eſt. nō repetit a debitore ſciēte ⁊ patiēte
ſed nō mandāte obligatōnem fideiuſſor vſu-
ras vel indebitū ſolutas. vel ſolutū creditori.
⁊ ſibi īputet q̄ ſe obtulit. extra de re. iur̄. bo-
na fides. li. vj. Repetit tn̄ ſortem ⁊ indebitum
quod ſoluit. ¶ Tertia ꝯcl'o eſt. non repetit a
debitore ſciente ⁊ mandāte ip̄m obligari pro
ſorte tm̄ fideiuſſor ſoluens vſuras. tū quia fi-
nes mandati exceſſit. tū quia ad illas obliga
tus non erat. ¶ Quarta ꝯcl'o eſt. nō repetit
a debitore fideiuſſor vſuras ſciente ⁊ mandan-
te ip̄m in oēm caſum. vel ſimpliciter obliga-
ri ſiue fideiubere. patꝫ q̄ꝛ in generali manda-
to nō incluſit indebitū. de quo ſiſil'r in ſpē n̄
mandaſſet. de re. iu. ī generali. li. vj. ¶ Qui-
ta ꝯcl'o eſt. repetit a debitore ſciēte ⁊ mandā-
te ip̄m ꝓ vſuris cum ſub noīe ſortis incluſit
eas vt eſt moris obligari ſeu fideiubere ipſe
fideiuſſor vſuras. qm̄ iuſte credere potuit illā
ſortem totum debitum: nec preſumere debuit
illud īdebitū ſub noīe ſortis ꝓmittere. extra
de p̄ſūptis. Quia ſiſil'e. ¶ Sexta ꝯcl'o eſt. re-
petit a debitore ſciente ⁊ mandante noīatim
ꝓ vſuris fideiubere fideiuſſor creditori ſolu-
tas ſi iurauit illas ſoluere. ⁊ iſta ē ꝯmūis opi
nio. extra de fideiuſſo. c. ij. Et iſtam opinionē
approbat Io. an. habet tn̄ fideiuſſor optionez
ſoluendi vel abſolutionem petendi ſicut ha-
bet debitor. ¶ Septima ꝯcluſio eſt. repetit a
debitore etiam noīatim mandante ꝓ vſuris
fideiuberi ipſe fideiuſſor vſuras creditori ſolu
tas. etiam ſi non iurauit creditori illas ſolue
re ſi ipſi fideiuſſori debitor indemnitatem iu-
rauit dum al' ꝓpter pignora data vel aliam
cauſam debitori fuerit expediens vſuras ſol-
ui. extra ꝺ fideiuſſo. c. ꝑuenit ¶ Octaua ꝯcl'o
ē non repetit a debitore ſciēte ⁊ mandāte no-
minatim ꝓ vſuris fideiuberi ipſe fideiuſſor
creditori ſponte ſolutas ſi n̄ iurauit credito-
ri illas ſoluē: nec debitor iurauit fideiuſſori ī-
dēnitatē. nec expediebat creditori ꝓpt̄ pigno-
ra data vl' aliā cām ip̄as vſuras ſolui. et hoc
ꝺ iure fori. Sed opinio theologoꝝ q̄ ſm̄ Io.
an. multū fauet eq̄tati. ē q̄ vrgeat̄ debitor ad
ſoluēdū ī foro ꝯſcie. ext̄ ꝺ re. iu. Scienti. li. vj
¶ Nona ꝯcl'o ē nō repetit a debitore ſciēte et
mādāte noīati ꝓ vſuris fideiuberi ip̄e fideiuſ
ſor vſuras ip̄i creditori coacte ſolutas ſi n̄ iu
rauerit creditori illas ſoluē. nec iurauit fide-
iuſſori indēnitatē. nec expediebat creditori ꝓpt̄
pignora data vl' aliā cām vſuras ſolui ſi fuit
ip̄e fideiuſſor ī culpa vt q̄ꝛ n̄ excepit. ſec⁹ ſi nō
fuit ī culpa. ¶ Decia ꝯcl'o ē. q̄ ī oī caſu q̄ pt̄
a debitore fideiuſſor vſuras repetē dꝫ ītelligi
ſi nō īteuenit fraus ꝑſone ad ꝑſonā ꝯſtituen
tis ob hoc fideiuſſorē. ꝺ ꝑuil'. c. Ex tu. ¶ Unde-
cima ꝯcl'o ē. q̄ oī caſu q̄ fideiuſſor a debitore
vſuras repetē pt̄. poteīt illas repetē a credito
re cui ſoluit. ff. māda. l. Si fideiuſſor. §. ī oīb⁹

¶ Caplm̄ q̄rtū ꝑ quos dꝫ fieri reſtitutō.

Quantū ad quartuz .ſ. b
ꝑ q̄s fieri dꝫ reſtitutō. p̄mo dicen
dū ꝺ īcertis. poſtea ꝺ c̄tis Que-
rit̄ q̄ vtꝝ diſpēſatō īcertoꝝ debe-
at fieri ꝑ eū q̄ h; reſtituē vl' aliū cui ꝯmiſerit
aut ſolū ꝑ dioceſanū: Reſ. Circa hoc ſūt va-
rie opiniones ⁊ ꝯtrarie Hoſti. ſup. c. cū tu. ex
tra de vſuris. ⁊ ī. c. cū ſit. ext̄ de iudeis. et ī ſū-
ma ſua de peni. §. fi. iuxta fi. tenet q̄ vnus de
caſib⁹ ꝑtinētib⁹ ad ep̄m ē reſtitutō male abla
toꝝ incertoꝝ. Qd̄ etiā tenet Io. an. ꝺ peni. ⁊
re. c. Si ep̄s. li. vj. ī glo. Et de re. iu. pc̄m. li.
vj. Ad q̄d vr̄ facē q̄d h̄r. xij. q. j. p̄cipim⁹. Ad-
ducit etiam aliq̄s q̄ tenēt hāc rōnē. Cū hmōi
bona īcerta. ſint ꝓ aīab⁹ eoꝝ q̄ꝝ fuerūt fide-
liter diſpēſanda. ac ꝑ ꝯn̄s eoip̄o ſint ad diui
nū cultū ⁊ ſubuentōꝫ paupū ordinata. Sol⁹
aūt eccleſiaſtic⁹ p̄lat⁹ ſit rector ⁊ moderator di
uini cult⁹. ⁊ pr̄ paupuz. ⁊ diſpēſator reꝝ diui
no cultui ordinataꝝ. vt pꝫ. lxxxvij. diſ. c. Di-
uine. ⁊ ī ml'tis alijs. c. Ideo ſm̄ iudiciū ei⁹ in-
certa debita ꝑ eū diſpēſāda ſūt Archi. aūt in
q̄dam q̄ſtione diſputata ꝑ eū ī roſario. xiiij.
q. v. Nō ſane. tenet ꝯtrariuz. Et dicit ſn̄iam
Hoſti. ſ. circa hoc ſup̄dictā eē verā ī caſu vbi
null⁹ deputat⁹ eſt a teſtatore q̄ hoc exequatur

vt.xij.q.ij. De laicis. Ubi vero certa ꝑſona de
putata eſt a teſtatore illa ꝑſona debet exequi
vt ī ꝑdicto.c.de laicis.⁊ extra de teſta.c. Tua
nobis.immo credo ꝙ ipſe raptor incerta que
debent paupibus erogari poteſt ipſa paupi-
bus erogare abſq licentia et auctoritate epi
vel alteri⁹ iudicis eccleſiaſtici. vt ſatis colligi
tur extra de vſuris.c.cū tu. Et hoc etiā īnuit
clare glo.ext̄ ꝯ homi.c. Sicut dignū.§.eos.
Nec obſtat illa decre.extra ꝯ iudeis. Cuz ſit.
ꝑ quā ꝓbat Hoſti.ſuam opinionem. Naz illa
decre.loq̄t̄ de iudeo.nō ꝯ xp̄iano.cui⁹act⁹vel
diſpenſatō merito habet̄ ſuſpecta ab eccl'ia q̄
ad xp̄ianos.ideo iuſte ⁊ bn̄ dicit ibi ſ̄m ꝓuidē
tiā dioceſani. q̄ ſuſpitō ceſſat ī xp̄iano.⁊ ſic n̄
dubito ꝙ ep̄us nō habet ſe intromittere de ta
lib9.hec Archid.io.ꝯ lig.idē ſentit.⁊ adducit
hāc rōnē. Qui indebitū extorſit obligat⁹ ē ex
maleficō vel q̄ſi illis q̄b9 extorſit ſi extant.al'
paupib9. Et regula habet ꝙ debitor pt̄ ꝑ ſolu
tionē ſe liberare. Inſti.q̄b9 mo.tolli.obli.per
totū. Tu q̄ dicis ꝯtrariū da mihi caſū exp̄ſſū
ꝯtra regulā. Nec ē veꝝ ꝙ ſit ī dicto.c. Cū ſit.
q2 non loquit̄ in xp̄iano ſed in iudeo. vt dixit
Archid. Hanc opinionē ſecut̄ Paul⁹.⁊ Geti
ſup cle.i.de ꝑuil'. Hoc etiā ꝯſuluerūt Jo.cal.
⁊ Recupus. Sed ⁊ dn̄s Hugo vtriuſq iuris
ꝑit⁹.⁊ frater Clar⁹. vt habet̄ ī quadā ſūmu-
la.ꝯcordauerūt ī hoc ꝙ nullū ius exp̄ſſū hoc
dicit.nec ī decretis.nec alubi: niſi ꝙ ep̄us eſt
ꝓcurator paupū. Illud vero adaptat̄ ꝙ pt̄ ꝓ-
curare de ſuo ꝓprio ſi habet vel de bonis eccle
ſie.i.fructib9.vel alijs modis. Sed q2 ſacerdo
tes ſimplices ſūt īpiti ꝓ maiori p̄te.epi vero
reputant̄ ſufficientes. hinc inoleuit ꝙ hmōi
reſtitutōnes r̄mittant̄ ad ep̄os. Uñ ſi ꝯfeſſor
ꝑit⁹ ſit ⁊ ſciat in hoc ſufficiēter ꝯſulere nō eſt
neceſſe remittere ad ep̄os. hec ibi. Hui⁹etiaz
ſnīe eſt Jo.mo.hoc etiā īnuit Inno. extra de
īmu.eccleſiaꝝ.c. Quia pleriq.ar.xxiiij.q.iij
c. Si quis romipetas. Ad rōnē aūt ſupius ī-
ductā ꝓ alia opinione poſſ3 reſpōderi ꝙ q̄uis
epi ⁊ p̄lati ſint diſpenſatores reꝝ dataꝝ eccle
ſijs.nō tn̄ ſequit̄ ꝙ ſint diſpenſatores oīuz q̄
ſcd̄m deū ſunt in diuinū cultū ⁊ ī paupes ero
ganda: ſed ſolum in diuinū cultū iam ordina
ta vt reddit⁹eccleſiaꝝ.⁊ hmōi. Nam ſi eſſent
diſpenſatores erogandoꝝ oīuz.ſ̄m hoc eſſent
diſpēſatores oīuz ſupfluoꝝ que diuites ex di
uino p̄cepto deberent paupib9 erogare quod
a nullo cōceditur. Sed ⁊.b Tho.ſcd̄a ſcd̄e.q.
lxij.dicit ꝙ ſi ille cui fieri debet reſtitutō oīno
ignot⁹eſt: debet reſtitui ei ſicut poteſt.ſ.dan-
do in elemoſinas ꝓ ſalute ei⁹ ſiue ſit mortu⁹
ſiue viuus: p̄miſſa tn̄ diligenti inq̄ſitōe eius.
Et de auctoritate ep̄i nihil dicit Scot⁹ī.iiij.
diſ.xv.dicit. Si queras ꝑ cui⁹ manus debeāt
talia.ſ.incerta diſpenſari. Reo.ꝙ non īuenio
quis neceſſario ſit determinatus mediator in

iſta paupib9 diſpenſanda. Videt̄ aūt mihi ꝙ
ꝑ ſeip̄m ꝯſilio tn̄ boni viri poteſt paupibus
erogare hec.quia tali mediatori ad diſpenſā
dum tribui poſſet de cui⁹fidelitate p̄ſumeret
⁊ tn̄ ſibi appropriaret vel in alios vſus cōuer
teret q̄ deberet. Uñ vbi lex diuina vel eccleſi-
aſtica non ligat: ſequenda eſt rō naturalis.
Illa aūt dictat ꝙ q̄ tenetur reſtituere magis
hoc faciat ꝑ ſe q̄ ꝑ alios.nō excludēdo tn̄ per
hoc ꝯſiliū boni viri: ſed īcludēdo. hec Scot⁹.
Quidā alij faciūt circa hoc diſtīctōz vt vide-
lic3 q̄tū eoꝝ in q̄b9 cōpetit repetitō.vt furto.
rapina.vſura.fraude.et huiuſmodi diſpenſa-
tio incertoꝝ ꝑtineat ad ep̄m: ſed alioꝝ vbi n̄
ꝯpetit repetitio. etſi erogatio fienda ſit pau-
ꝑibus.vt in ludo.iniuſte acceptis a iudice ꝓ
iudicando. vel a teſte pro teſtimonio. mere-
tritio.⁊ hmōi. quilibet ꝑ ſe poteſt diſpēſare.
vel de ꝯſilio ꝯfeſſoris. Ego credo ſnīam ⁊ opi
nionē Archid.⁊ ſequētiū omnino verā ⁊ ſim-
pliciter excepto vno caſu videlic3 īcertis pub
licoꝝ vſurarioꝝ. quem caſū nō dubito oīes
alios excepiſſe intendē. quia ibi exp̄ſſe ⁊ cla-
re ius ꝓhibit.vt.ſ.ꝑ diſpenſatōnem dioceſa-
ni talia incerta determinent̄ ⁊ diſpenſent̄.vt
extra de vſuris.q̄q̄.li.vj. vbi traditur forma
de huiuſmodi. de qua habes ſup̄ ti.j.c.ix. In
hoc ḡ caſu tm̄ pt̄ intelligi qd̄ dr̄ ꝑ tertiā opi-
nionē.ſ.in vſuris publicis incertis. Etſi que
ritur vtruz ep̄us poſſit ꝑ ſua ſynodalia hoc
ſtatuere.vt.ſ.ſibi retineat diſpenſationē īcer
toꝝ ⁊ alius nō poſſit ſe intromittere. Dicit ī
hoc caſu Jo.de lig.ſup.c.cum ſit.ꝯ vſuris.ꝙ
q̄cq̄d dicat Jo.an.dubiū eſt an poſſit. Et Jo
cal. in quodā ꝯſilio ſuo dicit exp̄ſſe ꝙ nō pt̄.
Hugo.⁊ frater Clar⁹ dicūt ꝙ nō poteſt ep̄us
de iure excōmunicare ſacerdotes q̄ ſe intro-
mittūt de diſpenſatōne incertoꝝ.

Q̄tū ad ſecūdum.ſ. .§.j.

ꝑ quos debet fieri reſtitutō certoꝝ. Ad qd̄ re a
ſpondet̄ ꝙ ꝑ eū q̄ abſtulit ſeu recepit vſuras ⁊
male ablata.poteſt etiam ⁊ ꝑ aliam ꝑſonam
quācūq facere. In hoc eīn vera ē regula iu-
ris. Qui ꝑ aliū facit ꝑinde eſt ac ſi ꝑ ſe facere
videat̄.de re.iur̄.in.vj. Si tn̄ vitiū vſure vel
furti vel alteri⁹damni eſt occultū.et reſtitu-
tio occulto modo ꝑ ſe vel ꝑ aliū fiēda ē vt nō
detegat̄ ꝑſona.ar.ij.q.j.c. Si peccauerit. Ca
ueat etiā diligēter ꝙ cū ꝑ aliū facit.ita faci-
at caute ꝙ is recipiat cui d3. ⁊ nō ille ſibi re-
tineat.q2 nō eēt ꝓpt̄ hoc libat⁹: nec cōfidat de
p̄dicatorib9 ⁊ ꝯfeſſorib9 ⁊ q̄ſtuarijs q̄ querunt
pecunias nō aīaꝝ ſalutem. Etſi is q̄ rapinaz
vel vſurā vel fraudē fecit nō reſtituit cuz hēs
teneat̄ ad oīa onera defūcti inq̄tuz ſufficiat
hēditas: tenet̄ ⁊ ip̄e facere dictam reſtitutōz
extra ꝯ vſuris.c. Michael. Et eadē rōe heres
hēdis ⁊ ſic in infinitū cū ſcit̄ ab eis hereditas

obligata ad rſtitutõez ꝓpter vſuras ⁊ rapinas
⁊ dãna a ꝓoribꝫ facta. Et vbi nõ ſufficeret here⸗
ditas ad ſatiſfaciẽdũ: tenent legatarij ⁊ dona⸗
tarij. qꝛ legari ñ pt nec donari alienũ. Nec ex⸗
cuſarent hẽdes ſciẽtes vl' dubitãtes vl' meri⸗
to dubitare debẽtes ex publica fama vel ſcri⸗
pturis vl' ex fideli relatu teſtatorẽ illicitos cõ
tractus feciſſe vl' vſurarios. ex hoc ꝙ nullus
ponit q̃relã ſuꝑ hoc. vl' poſtulat aliq̃d ab eis
vt debitũ: ſed debẽt diligent inq̃rere veritatẽ
q̃tũ pñt. Et ſi ĩueniũt ſic eẽ notificẽt vl' noti⸗
ficari faciãt illis q̃bꝫ debẽt ſe offerẽtes ad re⸗
ſtitutõez. ⁊ ſi nõ ĩueniret aliq̃. paupibꝫ ẽ ero⸗
gandũ. Al' eẽt in eis ignorãtia craſſa q̃ non
excuſat. diſ. xxxvij. §. fi. Et q̃uis defũctis non
ꝓſit dicta reſtitutõ ſi deceſſerũt impenitẽtes.
ꝓdeſt tñ ĩmo neceſſaria ẽ ipis hẽdibꝫ ſi volũt
ſaluari. qꝛ ñ dimittit pc̃m niſi reſtituat ab⸗
latũ. de re. iu. li. vj. Si aũt licitã artẽ exerce⸗
bat. vl' p̃rimonialia tñ habebat teſtator: nec
apparet ex fama vl' ſcripturis de illicitis con
tractibꝫ. ſeu alieno. p̃ſumẽ debẽt eũ iuſte acq̃⸗
ſiuiſſe. qꝛ nemo iudicãdꝰ ẽ ĩmemor ſue ſalutis
ꝓprie ⁊ diuini timoris. j. q. vij. Sancimꝰ. ⁊ p̃ci
pue ĩ mortis articulo. Itẽ nota qd dicit Ho⸗
ſti. ĩ ſũma. ti. de vſuris. ꝙ ſi aliq̃ honeſta pſo⸗
na: puta ſacerdos vl' eps̃ tractet inter d̃bitorẽ
⁊ creditorẽ de ſatiſfaciẽdo. ⁊ dicat creditori ta
lis mediator. tantũ faciã tibi reddi ſi ex corde
reſiduũ dimittas. ñ decipias me. qꝛ mediator
ſum: nec debitorẽ cuiꝰ aĩe ſalutẽ quero. et cre⸗
ditor rñdet ſe ex toto corde liberare ipm debi⸗
torem. quare nõ dicã ipm liberatũ nõ video:
nec curo qualitercũqꝫ ſit ſatiſfactũ dũmõ ſit
ei ſatiſfactũ. Si q̃ moueant ĩ ꝯtrariũ. hoc fa
ciũt ĩ odiũ vſurarioꝝ. Si q̃s em̃ ex alia cau⸗
ſa alij ĩiuriet. eq̃dem hoc admittit q̃libꝫ theo⸗
logus ꝙ ꝯcordia inter ꝑtes poſſit tractari. et
ꝑs eius qd deberet ex pacto remitti. al' titulꝰ
de tranſactõibꝫ ĩutilis eſſet. Et quare nõ idẽ
de vſura? Dicendũ ẽ ⁊ tenendũ ꝙ p̃cibꝫ poſſit
vel iuſſu iudicis vl' pactõne ꝑtiũ remiſſio fie
ri. ⁊ ſic dicã vſurariuꝫ abſolutum. hec Hoſti.
Que q̃dẽ intelligo vera eẽ ĩ foro ꝯtẽtioſo. nõ ĩ
foro ꝯſcie. vel etiã in foro ꝯſcie quãtũ ad ea q̃
dubia eſſent vtꝝ deberẽt dari an nõ. qꝛ ratio⸗
nes ſũt ad vtrãqꝫ ꝑtẽ. vel cũ dubiũ ẽ quantuꝫ
debeat ſatiſfieri ꝓ aliq̃ dãno dato. Et ad hoc
faciũt rõnes quas ĩducit ipe Hoſti. Sed vbi
certũ ⁊ claꝝ eſt debitũ ⁊ rõne vſuraꝝ vel alte
rius vſurpatõis niſi creditor liberalit remit⸗
tat illud qd remittit. etiaꝫ ſi de mille. x. tm̃ re
mitteret ſi hoc facit. qꝛ putat ſe aliter nõ poſ
ſe reſiduũ habere. nil valet illa r̃miſſio facta
ex publico pacto quo ad aĩam. vnde cũ mer⸗
cator infortunia paſſus fallit. ⁊ occultãs ml'
ta ex bonis ſuis mobilibꝫ vt nõ ꝑueniant ad
manus creditoꝝ querit ꝯpoſitõnem cũ eis de
minori q̃titate ꝙ debeat puta ꝓmittit rñdere

ſingulis creditoribꝫ ad rõnẽ. xv. ſolidoꝝ ꝓ li⸗
bra cũ tñ poſſꝫ totũ dare vl' cedere bonis. cui
ꝯpoſitõni aſſentiũt creditores. ⁊ ita recipien⸗
tes liberãt eum de reſiduo. Certum eſt qꝛ q̃ ad
deum adhuc tenetur de reſiduo cũ illi nõ ſpõ
te ſed coacte fecerint illã remiſſionẽ volẽtes
potius illa ꝑte carere ꝙ toto. q̃nimo etſi cede
ret bonis totaliter nil ſibi reſeruãdo. ⁊ nõ ſuf
ficiunt bona illa ad ſatiſfaciendum ſi poſtea
ꝑuenerit ad pinguiorẽ fortunã tenet de reſi⸗
duo. extra de ſolu. c. Odoardus.

De damnis datis .§. ij.

adiuiceꝫ inter ciuitates tp̃e guerre quomõ et
ꝑ quos poſſit fieri remiſſio qñ faciũt pacem
cũ certis pactis ⁊ capl'is. Nota ꝙ in quadam
ſũmula dicit ſic. ꝙ q̃uis ſint multi pupilli et
abſentes q̃ non aſſentiũt. ⁊ forte etiã aliq̃ cõ⸗
tradicũt ex ꝓuectis. qꝛ receperũt dãna iniu⸗
ſte nec eis eſt ſatiſfactũ. nihilominꝰ tantũ eſt
bonũ pacis ꝙ qui hñt rẽpublicã gerere pñt
cũ ꝯſenſu maioris ꝑtis ſubiectoꝝ ſibi pactis
pacis ſubdere licite et relaxare inuicẽ dãna
data. Etſi fiat relaxatio predicta tenet et va⸗
let. Nam ⁊ hoc mõ pñt ꝓ bono reipublice ſi⸗
bi tallias ĩponere. ⁊ huiuſmodi. q̃s gabellas
vocant. De bonis vero clericoꝝ ⁊ religioſoꝝ
nõ pñt relaxatõez facere laici. quia ñ ſũt eoꝝ
foro ſubditi: nec de bonis eccleſiaſticis ꝑmit⸗
titur aliqua diſpoſitio eis. vt di. xcvj. Bene.
pñt tñ hoc facere p̃lati ſpũales terraꝝ adiui⸗
cem de ꝯſenſu ⁊ ꝯueniẽtia clericoꝝ ⁊ religio⸗
ſorũ q̃ damna receperũt ĩ guerra. Hanc autẽ
relaxatõez quo ad laicos vel clericos intelli⸗
gas de damnis datis de rebꝫ ꝯſumptis. Nam
res extãtes vt equos. pãnos ⁊ huiuſmõi. qui
hñt ⁊ ſciunt ſua nõ eſſe. vtputa quia bellum
ĩiuſtũ fuit ex ꝑte ſuorum. vel ſi iuſtuꝫ. ab his
acceperunt a quibꝫ nõ poterant. ipa tenẽ nõ
pñt. vnde ſi dños ꝓprios ĩuenire pñt eis red⸗
dere tenent. al' ſi non ĩueniũt paupibus ero⸗
gare. Idem vr̃ dicendũ ſi de iuſticia belli du⸗
bitat. Nam vbi clare bellum iuſtũ eſt res ac⸗
cepte efficiunt capientiũ. diſ. j. Ius militaẽ.
que tñ debent inter eos ꝓportionaliter diſtri⸗
bui ꝑ duces belli. vt. xxiij. q. v. Dicat. niſi per
publicũ edictum datũ ſit vnicuiqꝫ qd capit.
paupum aũt ⁊ innocẽtũ non videt tutũ bona
auferre cũ ſine culpa niſi ſubſit cauſa ſit ali⸗
quis puniendus. de re. iu. li. vj. pena tñ tpali
frequẽter punit vnꝰ ꝓ altero diuerſis de cau
ſis. vt. j. q. iiij. ꝑ totũ.

De tutoribus ⁊ cura .§. iij.

toribus negociorum alioꝝ geſtoribus filijſfa
mil' ⁊ huiuſmõi. q̃ extorſerũt vel fecerũt rapi
nas. fraudes ⁊ damna noĩe alieno. ſ. ꝓ pupil⸗
lis. patronis vel patribus ſuis nil tñ eoꝝ ꝑ⸗
uenit ad eos: ſed ad pupillos. domios vel pa⸗
tronos vel patres eoꝝ. querit vtrum ꝑ eos

debeat et poſſit fieri reſtitutio ipſis pupillis
dñis vel patrib9 neſcientib9 inuitis de bonis
eoꝝ ad quos ꝑuenerunt taliter extorta: ſꝫo.
Quidam dicũt indiſtincte ꝙ ſic in foro ↄſcie
dũmõ ñ imineat inde ꝑiculũ vite. ↄſcie vł fa
me ſi dep̄hẽderet̃. aut ſcãdalũ ſeq̃t̃: puta quia
aliq̃s credit̃ eẽ furat9 illa q̃ inocẽs ẽ. ⁊ hmõi.
Tales (vt dicũt illi) nõ ↄmittũt furtũ occulte
illa accipiẽtes. cũ pecunia fenebris vł ꝑ rapi-
nas vł fraudes habita nõ ſit eoꝝ. ⁊ rõ ẽ. qꝛ cũ
ꝑ efficacẽ cauſã p̄dictoꝝ. ſ. tutoꝝ. curatoꝝ. et
hmõi. ⁊ ꝑ intmediũ illoꝝ tale iniuſtũ lucꝝ de-
uenerit ad man9 pupilloꝝ ꝑſonoꝝ vł patrũ
⁊ ad reſtitutõez ſint obligati iſti mediatores.
iuſtũ eẽ vĩ vt q̃ cauſa illoꝝ iniuſte ablata ſunt
nũc iuſte lniam habeãt ea ſatiſfacẽ ne ipi de
ꝓprio ſatiſfacẽ teneãt̃. ar. ad hoc ꝺ re. iu. Oĩs
res. li. vj. vbi dicit Criſo9. Oĩs res ꝑ quaſcũq̧
cauſas naſcit̃ ꝑ eaſdẽ diſſoluit̃. ꝓptea ad hoc
agẽdũ p̄dicti tenẽt̃ ⁊ i hoc gerũt vtilẽ curam
ſui ⁊ eoꝝ q̃ iniuſte detinẽt aliena. Alij aũt ꝑfe
ctius ⁊ eque rñdent ꝑ diſtinctõꝫ videlꝫ. qꝛ aut
tales adhuc hñt i manib9 admĩſtratõez rerũ
illoꝝ. aut nõ. i p̄mo caſu pñt ⁊ debẽt reſtitue
re de bonis illoꝝ ad q̃s ꝑuenit lucꝝ qđ habẽt
i manib9 ſi nolũt remanẽ ipi obligati ad ſa-
tiſfaciẽdũ de ſuo. ⁊ hoc ſiue occulte ſiue mani
feſte. cũ ſufficiẽti cautela ꝙ ñ poſſint poſtea
ab eis repeti. Et ad hoc vĩ facẽ rõ p̄me opini
onis. cũ regła illa. Oĩs. Si aũt nõ hñt ãpli9
admĩſtratõꝫ tũc ſubdiſtiguẽdũ. qꝛ aut p̄dicti
tutores. curatores. ⁊ hmõi nõ pñt illa reſtituẽ
de ſuo puta qꝛ paupes. Aut pñt. Etſi nõ pñt
ſufficit ꝙ denũciẽt p̄ncipalib9. ſ. ꝓ q̃b9 fecerũt
vſuras ⁊ hmõi. ſi ignorãt quõ ꝓ eis fecerĩt ta
lia illicita lucra q̃ ad eos deuenerũt: vñ ⁊ ob-
ligati ſũt ad reſtitutõꝫ. Etſi nõ ſatiſfaciãt ipi
p̄ncipales: habeãt ꝓpoſitũ ſatiſfaciẽdi de ſuo
cũ poterũt. Ad accipiẽdũ aũt occulte a p̄di-
ctis ad hoc nõ tenent̃ nec debẽt. ⁊ rõ ẽ. qꝛ quo
ad ſe excuſati ſũt a reſtitutõe rõne ipotẽtie.
vt. xiiij. q. vj. Si res. Quo ad illos ꝓ q̃b9 fece
rũt vſuras vel fraudes auferẽdo ab eis occul
te. ꝑ hoc nõ ꝓuidet̃ ſaluti eoꝝ cũ remaneant
obligati i ↄſcĩa ex quo ſciunt talia fore facta
nec velint ſatiſfacẽ. ⁊ ſic nõ diſſoluit̃ pcc̃m vł
obligatõ quo ad eſtimatõez eoꝝ. Sed nec pt̃
q̃s a p̄uata ꝑſona cogi ad reſtitutõꝫ male ab
latoꝝ niſi ꝑ iudicẽ eccleſiaſticũ vel ciuilem:
nec vĩ bñ poſſe excuſari a furto cũ cõtractet
rẽ alienã iuito dño cũ in vſura transferat̃ do-
miniũ: ꝑ hoc etiã ſe exponit plurib9 ꝑiculis.
Si aũt tales mediatores de q̃b9 dictũ ẽ pñt re
ſtituẽ. cũ illi ad q̃s extorta ꝑuenerũt nolũt re
ſtituẽ q̃ p̄ncipaliter obligant̃: poſſunt petere
hũiliter nõ ꝑ coactõez vel fraudẽ a creditori-
bus vſuraꝝ ⁊ fraudũ r̃miſſionẽ. cũ penes eos
nõ remãſerit pecunia fenebris. ⁊ illi q̃ eã ha-
buerũt: remaneant p̄ncipaliter obligati. qua
remiſſione obtẽta libere ⁊ ſponte ampli9 non
tenebunt̃: ſꝫ tm̃ p̄ncipales. niſi ⁊ eis fieret re
miſſio. Qꝛ ſi remiſſionẽ facẽ nõ vellẽt: tenẽt̃
ꝺ ſuo ſatiſfacẽ. ⁊ tũc vſq̧ ad quãtitatẽ ſolutã
ꝓ illis poterunt occulte recipe de bonis eoꝝ
ſi al' ꝑ viam iudicij retrahere non pñt. ita tñ
ꝙ non ſequat̃ ſcandalũ vel ꝑiculũ: que ſemꝑ
vitanda ſunt. Ubi autẽ mediator talis ſic ſa-
tiſfecit: debet ꝑ aliquem modũ cautũ ꝺclara-
re illi q̃ ſciebat ſe obligatum ad illa nõ ãpli9
teneri. vt puta ſi dicat ſe non curare ab eo il-
la recipere quaſi ac ſi donaſſet. vel declarare
ſuis heredib9 ꝙ nõ recipiant a tali ꝑſona ali
quid vt debitũ ꝓ tali cauſa ⁊ huiuſmõi. Bo-
na enĩ fides nõ patit̃ vt ſemel exactũ iterum
exigatur. de re. iu. li. vj.

Capłm quintũ Cui fienda ſit reſtitutõ.

Q Vantum ad quintum
. ſ. cui fienda ſit reſtitutõ ſeu datõ
rei ablate vel al' illicite acquiſite.
Pro fundamẽto notanda ẽ diſtin
ctio quam ponit. b Tho. ſcđa ſcđe. q. xxxij. di
cens. Tripliciter pt̃ eſſe aliquid illicite acq̃ſi
tũ. Uno mõ. qꝛ qđ acq̃rit̃ illicite debet̃ ei a q̃
eſt acq̃ſitum. Et ſiue nõ trãſferat̃ dominiũ il-
lius rei in accipiẽtẽ. vt i furto ⁊ rapina. ſiue
transferat̃. vt in vſura. tñ cõpetit repetitio.
Scđo mõ eſt aliq̃d illicite acq̃ſitũ ita ꝙ ille q̃
acq̃ſiuit nõ poteſt illud retinere: nec tñ debet̃
ei a quo acq̃ſiuit. quia ille ↄtra iuſticiã dedit
⁊ ipſe ↄtra iuſticiam accepit. vt i ſimonia: et
in ſilib9 in quib9 ipſa datio ⁊ acceptio ẽ ↄtra
legẽ dei. Tertõ mõ dr̃ illicite acq̃ſitũ ñ ꝙ ipa
acq̃ſitio ſit illicita: ſed illud ex q̃ acquirit̃ eſt
illicitũ ex quo transfert̃ dominiũ: nec ↄpetit
repetitõ vt in meretricio. ⁊ hmõi. Nam mere
trix turpiter agit ⁊ contra legem dei fornicã-
do: ſed ipſa acceptio vel datio pecunie pro
huiuſmõi illicito nõ ẽ illicita: nec ↄtra legem
dei. ⁊ hoc ꝓprie dr̃ turpe lucrum. De illicitis
ꝗ iſto tertio mõ ſm̃ Tho. et Ray̆. poteſt dari
elemoſina. ⁊ pt̃ etiã retineri niſi ſupfluum ꝑ
fraudẽ et dolum mulier extorſiſſet. quia illud
eſſet reſtituendũ. ⁊ ad hoc ꝑtinẽt lucra facta
ex hiſtrionatu illicito. ex duello. ex tornea-
mento. ex ſertis factis de floribus. ⁊ alijs hu-
iuſmodi: quorum vſus ↄmũiter ẽ ad laſciuiã
ex decijs factis ex arte mathematica ſeu diui
natoria. ex lucro negociationis. aduocatõis.
vł medicine i caſu nõ ↄceſſo quo ad clericos.
In his dixerũt aliqui non poſſe fieri elemo-
ſinã. qꝛ dĩ ꝓuer. iij. c. Honora dñm ꝺ tua ſub
ſtãtia. Et iteꝝ. Honora deũ ꝺ tuis iuſtis labo
rib9. vt. xiiij. q. v. Elemoſina. ⁊. j. q. j. Nõ ẽ pu
tanda. ſed hoc nõ eſt veꝝ ſm̃ Tho. et Ray̆. ⁊
alios ↄmũiter. p̄dicta aũt capła allegata hoc

intendũt q͛ non licet dare elemoſinã de male acq̃ſitis.q̃.ſ.debẽt certis ꝑſonis reſtitui.vl̕ q͛ nõ debet q̃s facẽ aliq̃d illicitũ vt det elemoſinã.Et q̃uis q̃daʒ diſtiguãt vt dicit Wil. q͛ in his q̃ ſũt ꝓhibita q꞉ mala.⁊ nõ puniũt̃ a iure niſi ĩfamia.vt meretriciũ.duellũ ⁊ huiuſmodi.talia retineri pñt. Sʒ q̃ mala ſũt q꞉ ꝓhibita a iure.vt torneamẽta.negociatõ q̃ ad clericos.⁊ hmõi.⁊ talia ñ pñt retineri ad vſũ ſuũ ſed debẽt paupibꝫ erogari. Licet hec diſtictõ videat̃ eẽ ꝓbabilis. tñ q꞉ pene ſũt reſtringẽde nõ ampliãde.Et q̃ nimis emũgit elicit ſãguinem.credo q͛ in p̃dictis oĩbꝫ caſibꝫ ⁊ ſĩlibꝫ bonum ẽ ⁊ ſalubre q͛ penitẽs ĩducat̃ ad erogandum paupibꝫ.nõ tñ cogẽdus ad hoc. nec ſi ñ velit.ex hoc iudicãdus ẽ nõ eẽ ĩ ſtatu ſalutis ſi non velit hmõi pniam accipe.ſ.q͛ hmõi lucra paupibꝫ eroget niſi ĩ caſibꝫ a iure exp̃ſſis vt ĩ ſimonia. ⁊ idẽ de eo qđ dat̃ iudici ad corrũpendũ eũ.⁊ hmõi.vt infra dicet̃. Scđm ͦ Tho.ray̆ Wil.⁊ Inno. de hmõi debet dari elemoſina debito honeſtatis ⁊ ꝯſilij.nõ debito neceſſitatis ſalutis. Et ſic intelligit̃ illud.xiiij.q.v.Qui habetis. Nõ eſt ͦ illud ſic acceptuʒ reſtituendũ ei a q̃ acceptũ ẽ. q꞉ ĩ turpi cauſa melioꝛ ẽ ꝯditõ poſſidẽtis.vt.ff. de ꝯdi.ob tur.cau.l.In re.

De illicite acquiſi/ .§.j.

tis ſcđo mõ videlicʒ cũ illud ſic acq̃ſitũ nõ debetur ei a q̃ eſt acq̃ſitũ.nec tñ acq̃rẽs pt̃ retinere ꝑ ſe illud.pt̃ et debet ꝑ neceſſitate ſalutis nõſolũ de ꝯſilio ⁊ honeſtate paupibꝫ erogari.⁊ h̕rõ ẽ ſm Tho.ſcđa ſcđe.q.lxij.Quia ip̃a datõ ⁊ acceptõ ẽ lege ꝓhibita.vt ſimonia Quidã tñ extendũt iſtũ ſecũdũ moduʒ ad oẽ lucrũ ĩ q̃ ꝯmittit̃ pc̃tm ĩ dãte et accipiẽte nõ ſolũ ĩ ſimonia ſed etiã ĩ pecunia accepta pro adulterio.⁊ ꝑ vſura cũ q̃s accipit mutuũ ſine cauſa rõnabili꞉puta vt amplius ditet̃.⁊ inde ſoluit vſurã.illã vſurã vt dicũt q̃ accepit retinere nõ pt̃.nec tñ ei reddẽ debet q̃ dedit.quia turpiter oꝑatus eſt dando mutuũ ei quẽ nouerat nõ indigere. Sed.b Tho.nõ dicit hoc. ſed cũ datio ẽ ꝯtra legẽ. in dicto aũt caſu datio pecunie ꝑ mutuo nõ eſt pc̃tm꞉ſed accipe illo mõ vſurario mutuũ eſt pc̃tm. q꞉ dat illi occaſionẽ mali.Vñ licet peccet moꝛtaliter ſic mutuũ accipiẽdo.debet tñ poti᷒ reddere illi a q̃ accepit q̃ paupibꝫ erogare.niſi vbi nõ inueniret̃ ille a quo accepit.vel etiã ſi vellet illam vſurã reddere nõ vſurario ſed his a q̃bus extoꝛſit ip̃e vſurarius vſuras. ꝑ eo ſatiſfaciẽdo ꝑ illa pte.⁊ tũc debet vſurario ſignificare ne illi iteꝝ reſtituat. ⁊ p̃cipue debet hoc facẽ cuʒ lñia ep̃i.vt ſi dictus vſurari᷒ vellet ab eo repetere ep̃s ꝯpellat ip̃m deſiſtere a repetitõne.⁊ ex quo vtilit̃ geſtũ ẽ negociũ ei᷒. ratum habere.tñ nõ tenet̃ ad hoc.ſ. inq̃rere vel dare his quibꝫ eſt debitoꝛ vſurari᷒꞉ſed ſufficit q͛ reſtituat a quo accepit. paupibꝫ tñ erogaẽ ñ debet cũ nouit eũ a q̃ accepit ⁊ pt̃ ei dare.Qđ expreſſe oſtendit Aug᷒ dicens. Nolite facere elemoſinas de fenoꝛe ⁊ vſuris.xiiij.q.v.c.Nolite. Nam cum dat̃ paupibus qđ debet̃ certe ꝑſone nõ liberat̃ a reſtitutõnis obligatõe ad illã ꝑſonã.vt habet̃ extra de homi.Sicut dignum.circa finem.Sed ĩ ſimonia ip̃a datõ ⁊ acceptõ pecunie ꝑ ſp̃ũalibꝫ eſt ꝓhibita.Unde dicit̃.j.q.j. Anathema danti anathema accipienti.⁊ ideo nec ſibi retinẽ valet.nec illi reddere qui dedit꞉ſed debet de neceſſitate ſalutis paupibꝫ erogare ſi pt̃.vel illi eccleſie in cui᷒ ĩiuriã data eſt applicari. vl̕ alit̃ ꝓuideri ꝓut habes ſup̃ ti.j.c.v.Silr̕ in iudicio ꝓhibitum eſt iudici vel aſſeſſoꝛi cũ hñt certũ ſalariũ accipe aliq̃d a ꝑtibus ꝑ iudicãdo vel non iudicando bene vel male.⁊ teſti ꝓhibitũ eſt accipere ꝑ teſtimonio ferendo.vnde Aug᷒. Ideo nõ debet vendere iudex iuſtũ iudiciũ. aut teſtis veꝝ teſtimoniũ.q꞉ vendit aduocat᷒ iuſtũ patrociniũ.⁊ iuris ꝯſultus veꝝ ꝯſilium. Illi eñi inter vtrãqꝫ ꝑteʒ ad examẽ adhibẽt̃. Iſti ex vna ꝑte ꝯſiſtũt.xiiij.q.v.Non ſane.Quod ͦ iudex recipit ꝑ huiuſmõi vel teſtis ꝑ ſe retinere nõ poteſt꞉ſed debet illi reſtituẽ q̃ dedit ſi iuſte dedit.puta vt iuſte iudicaret intendens quodamõ redimere vexatõʒ ſuã. vñ Aug᷒ in dicto.c.Non ſane. Ille ſolet ſibi male ablatã pecuniã repetẽ.q꞉ iuſtũ iudiciũ emit꞉ qđ venale eſſe nõ debuit. Sed ſi pecunia data fuit iudici ad eũ coꝛrũpendũ. vl̕ teſti ad falſũ teſtimoniũ dicendũ. vl̕ alicui ad falſo accuſandum.vl̕ aduocato ad ĩiuſte aduocandum.illi datoꝛi reddi non debet.q꞉ turpiter dedit. nec ſibi retinere pt̃꞉ſed paupibꝫ elargiri.vel illi ĩ cui᷒ dãnũ ſiue ĩiuriã data eſt.⁊ p̃cipue ſi amiſiſſet ex hoc iuſtam cauſam. habẽt̃ hec in dicto.c.Non ſane.ꝓut notat ibi Io.an.et Archid.et.xj.q.iij.Qui recte.⁊ Inno.extra de ĩmu.eccle.quia pleriąꝫ Ray̆.⁊ Hoſti.ĩ ſũmis. Silr̕ inferioꝛes officiales.vt nuncij miſſi. et huiuſmodi. ſi aliquid extoꝛquent ꝑ improbitatem. vt denariũ.⁊ huiuſmodi ꝑ vim.tenentur paupibꝫ erogare.⁊ hoc vbi certũ ſalariũ recipiãt.vt dicit glo.ĩ dicto.c.Nõ ſane.Nam cũ ſalariũ ſufficiẽs recipiũt ſi q̃ extoꝛquẽt debent reſtituẽ ſi q̃d eſt notabile.Et idẽ videt̃ dicendũ de notarijs.camerarijs.⁊ huiuſmõi.q̃ ꝑ officio ſuo exercẽdo exigũt aliq̃d a ꝑſonis. Si eñi habent ſufficiẽs ſalariũ tenent̃ ad reſtitutõnẽ eoꝝ q̃ accipiũt illis a q̃bꝫ accipiũt. Nec vr̃ excuſaẽ ꝯſuetudo.cũ ſit irrõnabil̕.ar.xxiij.q.j.Militaẽ.vl̕ paupibꝫ erogare ſi difficile pñt ĩueniri.Si ſalariũ ñ haberẽt vel nõ ſufficiẽs. ꝯſuetudo credo q͛ excuſaret. q꞉ nemo cogit̃ ſuis ſtipendijs militare. Inſuper de his qui accipiũt pecuniã ab accuſatis aut

incarceratis anteq̄ pferat̄ ſnia ꝯtra eos vt i
tercedāt p eis ⁊ liberet̄. Sciēdū ꝙ ſi accuſati
vel icarcerati ſūt culpabiles vn̄ merito ꝯdē
nandi. illā pecuniā nec reddē debēt datoribꝫ.
q꞉ turpiter dederūt. nec retinē pn̄t ſibi. q꞉ tur
piter accepūt ipediētes iuſticiā: ſed paupibꝫ
debet erogari. ar. xiiij. q. v. Qui habetis. Si
vo ſūt innocētes ⁊ ad redimēdū vexationem
ſuā dederūt ei pcurādo ſui liberatōꝫ ſi itercel
ſores p eis ſūt officiales ſalariati al̄. pecuni
am receptā p hoc reddē debēt. vl̄ paupibꝫ ero
gare. niſi data fuiſſet p modū doni ⁊ libalita
tis: ⁊ pcipue p⁹ liberatōꝫ. q꞉ tūc retineri poſſꝫ
ar. j. q. ij. Sicut epm. Et ſil'r ſi intceſſores nō
ſūt officiales ſalariati: ſꝫ puate pſone labo
rando p hmōi iuſta libatōe iuſte faciūt: ⁊ qđ
eis dat̄ retinere valēt. Itē de pecunia data p
adulterio ꝯmiſſo vel ꝯmittēdo q̄uis quidā di
cant ꝙ dꝫ dari nō ei q̄ dedit nec ſibi retineri:
ſed ei dari in cui⁹ iiuriam data ē. i. marito ſi
vxor ei⁹ ꝯmiſit adulteriū ex q̄ pecuniā habuit
vr̄ ꝙ poti⁹ debeat dari paupibꝫ. niſi ille mari
tus eſſet paup. q꞉ pp̄ pauptatē poſſet etiam
ꝯfeſſor ipi mulieri tāq̄ paupi dimittē. Et ſil'r
de viro ꝯmittēte adulteriū q̄ ad vxorē caſte
viuentē. Et vr̄ eē i hmōi q̄i idē ius ſicut d̄ tur
pi lucro ⁊ meretricō: qđ etiam pt̄ retineri ſic
acq̄ſitū. niſi ꝙ leges phibent adulteria ⁊ pu
niūt. n̄ aūt ſimplicē fornicatōeꝫ ⁊ meretricia.
Nihilominus d̄ pecunia data p adulterio nil
ſtatuūt ſicut de pecunia ſimoniaca ⁊ alijs hu
iuſmōi. vn̄ paupibꝫ erogari poti⁹ inducendi
ſūt. xiiij. q. v. Non ſane.

De acquiſito per .§. ij.

ludos fortune extra caſus i q̄bꝫ dꝫ acq̄ſituꝫ p
hmōi reſtitui. dꝫ paupibꝫ erogari. q̄nq꞉ etiaꝫ
poſſet ſibi retineri. Sꝫ de hoc plene habes ſu
pra eo. li. ti. j. c. xxiij. ¶ De illicite acq̄ſitis p
mo mō. i. cū debet̄ illud acq̄ſitū ei a q̄ acq̄ſi
tum ē. vt i furto. vſura. rapina. ⁊ hmōi. regu
lare eſt ꝙ hmōi reſtituēda ſūt ſpoliatis. ſiue
ſint dn̄i illarū rex. ſiue ad eos ſpectet dūmō
ꝯſtet rē nō fuiſſe ſubtractā ſeu ablatā. vt ac
cidit i pignore. deposito. comodato. ⁊ hmōi. li
cet em̄ tales q̄ hn̄t pignora depoſita. ⁊ hmōi.
nō ſint dn̄i ipax rex. tn̄ ex honeſta cauſa illa
tenēt. ideo eis debēt reſtitui talia ablata vt do
minis ipax rex. ⁊ ſic intelligit̄ illud. iij. q. j.
Reintegrāda ſūt oīa ſpoliatis. ⁊ de reſti. ſpo.
p totū. Si aūt res ablata ē ab eo q̄ iiuſte ha
buerat puta p furtū vel rapinā. reſtituēda ē
dn̄o rei nō illi furoni. Quis aūt male faceret
talis reſtituēdo furoni a q̄ ipe accepat ⁊ non
dn̄o rei ipius quē nouit. tn̄ ſm̄ Wil. liberat⁹ ē
a reſtitutōis obligatōe. q꞉ repoſuit rē i pſti
nū ſtatū. Quidā tn̄ dicunt ꝙ illud qđ acq̄rit̄
ex vſura mētali tm̄. nō debet illi reſtitui q̄ de
dit. quia id a ſe volūtarie abdicauit: nec tam̄
ſibi debet retinere q꞉ ꝯtra legem accepit. ext̄

de vſuris. Conſuluit: ſꝫ debet paupibꝫ eroga
ri. ar. ad hoc extra d̄ homi. c. Sicut dignū. de
vſur̄. Cū tu. Sed iſta iura inducta videt̄ eſſe
ꝯtra talē opinionē. Nam ibi dr̄ ꝙ debēt abla
ta reſtitui eis quox fuerunt ſi repiunt̄. vl̄ he
redibꝫ eorꝫ. Nec aliqđ ius nec aliquis doctor
ſolēnis facit iſtam diſtinctōnem inter vſuraꝫ
mentalē ⁊ pactionalē. vt prima debeat reſti
tui ei qui dedit. ſecunda nō ſed paupibus ero
gari. Sꝫ ſicut indiſtincte dicit Aug⁹ de acce
ptis p furtū uel rapinā ꝙ debent reſtitui non
dari paupibus. ſic inq̄ens. Qui cōtra ius ſo
cietatis hūane. furtis. rapinis. inuaſionib⁹.
oppreſſionibꝫ aliqua abſtulerūt reddenda po
tiuſq̄ donanda cenſemus exemplo Zachei.
xiiij. q. v. Non ſane. Ita ⁊ indiſtincte dicit idē
de vſuris. Nolite facere elemoſinam d̄ vſuris
q. ea. q̄ſi diceret. hec reddenda ſūt nō paupibꝫ
danda. cū. ſ. inueniūt̄ qui dederunt ipas vſu
ras. Et cū dr̄. ꝙ q̄ dedit vſurā volūtarie illud
a ſe abdicauit. Reſ. ꝙ ſi dedit ex liberalitate ⁊
p modū doni vex eēt. ⁊ tūc recipiēs hoc ſciēs
non tenet̄ reſtituere: nec etiā paupibꝫ dare.
Sed ſi dedit rōne mutui pncipaliter nō illud
abdicauit voluntarie ſuple ſed conditiona
te ne mutuās reputaret ſe grauatū et iſtum
ingratū. ⁊ ſic alia vice nō iueniret mutuū: et
ideo ſibi dꝫ reſtitui vſura. Si aūt nil accepit
vltra ſortē q̄uis hoc itēdēt. i nullo tenet̄: nec
illi. nec paupibꝫ. Ad hoc facit qđ dr̄ in dire
ctorio iuris. Ibi em̄ dr̄ ꝙ vſurarius mentalis
inducend⁹ eſt in foro pniali vt reſtituat. p. c.
Conſuluit. de vſuris. Et ſubdit̄ ifra. ꝙ i foro
eccl'ie vſurarius mētalis iudicādus eſt male
agere. ⁊ ē inducēd⁹ nō ꝯpellēd⁹ vt ſic accepta
reſtituat. nec tanq̄ vſurari⁹ eſt puniendus in
foro iudiciali: ſed quo ad deum reuera vſura
rius eſt. ⁊ tenet̄ reſtituere ſic accepta. ⁊ ſic in
tentō cū effectu facit vſurarium. vt in dicto.
c. Conſuluit. ⁊ xiiij. q. iij. c. Si feneraueris.
hec notat Ber. inno. hoſti. ⁊ Goff.

Pro huiuſmodi aūt .§. iij.

maiori declaratione. Sciendū ꝙ in re q̄ debet
reſtitui. tripliciter aliq̄s ſe pt̄ habere. q꞉ aut
ē verus dn̄s. aut heres ei⁹. aut ſolū diſpenſa
tor eſt circa ipam rem. In primo caſu ſcilicet
cum eſt verus dominus rei ablate debet ſibi
reſtitui ſi poteſt. iij. q. j. Reintegranda. et fe
re per totam queſtionem. Et hoc niſi iuſto
bello vel iuſto edicto impiali vel eccleſiaſti
co ille cui res ablata eſt priuaretur iure re
habendi ſimpliciter ⁊ ad tp̄us. Nam cum cō
tingēt hoc puta q꞉ tanq̄ hēticus ꝯdēnatus ē
dn̄s rei. vel de crimine leſe maieſtatis conui
ctus: in quibꝫ caſibꝫ oīa cōfiſcant̄ poſt ſniaꝫ
ſup hoc nō ſibi ſed fiſco debent oīa ſua appli
cari. extra de hēticis. Excōmūicam⁹. Inſup
ſi domin⁹ rei ablate nō habet admīſtratōnem
bonox ſuorum vt pupillus. debet illud reddi

tutori vl' curatori. In ſcđo ƀo caſu.cū.ſ.ē legitimus heres ſibi debēt ablata reſtitui: ſed cū diſtinctōe tali ſm Ray.qꝛ ſi hedes ſūt plures vnicuiqꝫ ſm ꝓportōez ſue heditarie ꝑtis reſtituendū ē. Si aūt hēs ī aliq̄ determiata ꝑte et q̄titate ꝯſtitutꝰ ſit puta ī centū. vl' etiā ī domo ⁊ nō plꝰ. tūc reſtitutō ñ fiet heredi: ſꝫ illi vel illis qb⁹ teſtator ꝯmiſit diſpēſatōez bonoruꝫ ſuoꝝ. Si ƀo defūctꝰ ī morte oīa bona ſua legauit paupib⁹ et pijs locis. qb⁹ illa legata ſūt: acqrit̄ ius ī bonis defūcti pn̄tib⁹ ⁊ futuris. vnde eis dꝫ reſtitui. In tertō caſu.cū.ſ.eſt diſpēſator reꝝ vt epi et alij eccleſiaꝝ ꝑlati.et gubernatores hoſpitaliū.diſtinguēdū.qꝛ cuꝫ dāt aliq̄ alijs.aut dant de bonis ſuis ꝓprijs.i. pr̄imonialib⁹. vl' ꝑ īduſtriā acq̄ſitis.ſ.ſcripture.doctrine.⁊ hmōi.⁊ de hmōi dādo q̄buſcūqꝫ etiā malis. vt meretricib⁹ ⁊ hiſtrionib⁹.q̄uis grauiter peccēt. vt illud diſ.lxxxvj.c.Donare.tñ nō tenent̄ ad reſtitutōꝫ.nec illi q̄ hmōi recipiūt ab eis ſm Ray.et Wil. Aut dant de fructib⁹ eccleſiaꝝ ſuaꝝ ⁊ locoꝝ pioꝝ ad menſam eoꝝ ſeu vſū ſpāliter deputatis.⁊ tūc etiam male vtēdo ⁊ dando male faciūt.nō tñ tenent̄ ad reſtitutōꝫ ipi nec illi q̄ recipiunt ab eis.niſi recipent ꝑ extorſiones.fraudes ⁊ violentias.tūc tenerēt̄.⁊ hoc ſm.b Tho.ſcđa ſecūde.q.lxij.⁊ ſm Wil. Aut dāt de bonis eccleſie deputatis ad cultū diuinū.vl' caplo diſtribuendis. aut paupib⁹ erogādis ſpāliter. vel etiā cū ſimpl'r ꝯmittūt̄ ſue diſpēſatōi ſine diſtinctōe ſibi deputatoꝝ ad vitam ab alijs.Et tūc ſi dāt cauſa neceſſitatis ſeu elemoſine bñ faciūt.nec ipi tenēt̄ nec q̄ recipiūt ad reſtituendū.niſi darēt de his q̄ ſūt diſtincte deputata clericis. qꝛ tūc tenerēt̄ eis de eo qđ abſtulerūt ab eis.qꝛ nō eſt dāda elemoſina de alieno.xiiij.q.v.Neqꝫ. Si dāt ꝑſonis honeſtis ꝓ patrocinio ⁊ labore quē īpendūt eccleſijs.etiam laudabiliter faciūt.⁊ hoc ſm q̄titatē laboris ⁊ induſtrie.Eccleſiaſticis eñ vtilitatib⁹ deſeruiētē eccleſiaſtica oꝫ remuneratōe gaudere.xij.q.ij.c.Quicūqꝫ.Nec g̃ ꝑlati dātes nec recipiētes ꝓ hmōi tenent̄ ī aliquo reſtituere. Sed ſi dant rōne parentele cū tñ nō īdigeāt vel cauſa fauoris hūani erga ꝑncipes.niſi facerent ad redimēdā vexatōez ſuā q̄ ad tyrānos vel ſil'es vel dant cauſa turpitudinis. vt meretricib⁹.⁊ hmōi.tenent̄ ad reſtituendum qđ ſic male dederūt.nō quidē đ bonis eccleſie ſed de ſuis pr̄imonialib⁹ ſi hñt.vel ꝑ īduſtriā acq̄ſitis. Illi etiā q̄ ſic talia q̄ alijs debebātur male accipiūt:debent reſtituē.niſi ipe q̄ dedit ſatiſfeciſſet.hec Tho.vbi ſup̄.Debent autem dare vel ſucceſſori eius q̄ dedit. vel ī vtilitatē eccleſie ꝯuertere cū lnīa ſupioris.vel paupib⁹ erogare ſi illa paupibus debebant̄. Qui autē recipiūt a religioſis ꝓpt̄ īiuſtā cauſā vel ſine licentia ſupioris debent reſtituere ꝑlato ipiꝰ monaſterij vel cōuentui.vel al' in vtilitatem eccleſie ⁊ monaſterij expendere.ꝑcipue ſi ipſe ꝑlatus fuit qui male dedit. In omni aūt caſu ex ſupđictis debet ita fieri q̄ pctm cū eſt occultū non manifeſtet̄ ⁊ ita q̄ nō ſequat̄ maius ſcandalū.ar.diſ.xiij.Duo. Qui aūt tenēt̄ alicui eccleſie vel loco pio.debent id dare gubernatori ſeu rectori loci. niſi ille rector ñ haberet iuſtuꝫ titulū ſed vſurpatū.vel ꝓbabilit̄ credat̄ male vſuꝝ.tūc eñ poſſet in vtilitateꝫ illiꝰ loci ꝯuerti vel ſucceſſori reſeruare.

Caplm ſextuꝫ Cur fienda ſit reſtitutō.

Quantuꝫ ad ſextum.ſ. cur ſit fienda reſtitutio. Ad hoc.b Tho.ſcđa ſcđe.q.lxij.aſſignat rationem videlicꝫ qꝛ reſtitutō ē actꝰ iuſticie. Ad iuſticiaꝫ autē habendam ⁊ exercendam quilibet tenet̄. Conſiſtit aūt iuſticia in quadā eq̄litate q̄ tollit̄ ꝑ vſurpationem et detentōez rei aliene.⁊ repari nō poteſt niſi ꝑ iteratā dationē ſeu ꝑ aſſignatōez rei ei cuius erat ſi poteſt.⁊ ideo tenet̄ reſtituē. Sꝫ nota q̄ ſicut q̄libet q̄ eſt ſui iuris pt̄ donare reꝫ ſuam ita pt̄ etiā remittere rē ſibi debitā g̃tis et relaxare ſuo debitori. Que remiſſio ſiue donatio libere facta ſine fraude et coactōe poſtq̄ facta ē ex pnīa nō reuocat̄. vt dicit Ray. ar.vij.q.j.Q̄ piculoſū. Sed ſciendū q̄ illi qui ponūt ſe in manib⁹ creditoꝝ ꝓmittendo ſeu offerendo ſe ad dandum qđ peterēt.rogātes tñ vt totum vel ꝑtem dimittant: ſed nō intendunt reſtituere īmo ſperant q̄ ꝓ modico quietabunt̄.al' ſe nō ponerēt in manib⁹ eoꝝ. a pcto quidē rapine.vſure.⁊ huiuſmōi.vl' alterius male vſurpatōis nō ſūt abſoluti. quia pctm ꝑ pnīam ⁊ ꝯfeſſionem dimittit̄ quā illi veraꝫ non hñt. Sed vtꝝ ſint abſoluti a debito vel obligatōne reſtituendi diſtinguendū eſt ſm Egidium ordi.here.in quolibeto.quia ſi creditor propria voluntate et liberalitate dimiſit ⁊ donauit non curans q̄cquid debitor intenderet.non tenet̄ ipſe debitor amplius reſtituere ſi hoc ei clare ꝯſtat. Secus aūt ſi creditor deceptus vel coactꝰ vel deſꝑatus.i. quia nunq̄ eſtimabat ſe ab eo illud debitum poſſe habē.vel nō poſſe habē totū.⁊ ideo potius voluit hr̄e ꝑtē q̄ nihil.dubitās ne nihil habēt ſi totū vellet. Talis eñ remiſſio nō valet.⁊ adhuc obligat̄ ad reſtituendū. Sed qꝛ hec materia multū vtilis ē ⁊ neceſſaria ſciri ⁊ ī frequēti practica.ideo ſerioſius ⁊ plenꝰ tractāda.et qđ ſentiant doc.in hoc referēdū. Cū g̃ querit̄ vtꝝ vſurario vel cuicūqꝫ alteri q̄ habꝫ aliena ſufficiat in foro ꝯſciētie remiſſio ſibi facta ab his a quib⁹ extorſit vſuras vel alia male ablata. vel heredib⁹ eorum ſi illi non viuunt.

Rñdeẽ diuerſimodẽ a diuerſis. vt patet in ſ. ſequẽtibꝫ Gerardꝰ de Senis ordi. here. aſſe rit ꝙ hñs male ablata niſi reddat aut ſuffici entem faciat cautõez. nõ pẽ liberari a ſua ob ligatõe ꝑ aliũ modũ cũ pẽ aliq̃ mõ ꝛ̃ſtituere. Nec eñ pẽ deobligari. pmo ꝑ viã remiſſiõis. Scdo nec ꝑ viã ſatiſfactõis. Tertõ nec ꝑ viã liberatõis. Quarto nec ꝑ viã trãſlatõis. Quĩ to nõ ꝑ viã donatõis. Sexto nõ ꝑ viã renun ciatõnis. Septio nõ ꝑ viã ꝯueniẽtie ⁊ diſcre tionis. Inducit ad hec has rõnes q̃ nõ videẽ multũ vigere ſed ſine multa difficultate ſolui pñt ꝑ eos q̃ tenẽt ꝙ abſq; actuali reſtitutõne pẽ tolli obligatõ male ablatoꝝ ab eo cui obli gaẽ ꝑ quẽlibet boꝝ modoꝝ dũmõ nil fiat per fraudẽ vel metũ vel ꝑ deſpationẽ. ſ. nõ retra hendi: ſ; libere. ſponte. gratis ⁊ ſcienẽ. Si eĩ fraudulenter vel coacte fieret talis deobliga tio. locũ habet qđ dicit. ⁊ non aliter. Qꝫ non poſſit tolli talˀ obligatõ ꝑ viã remiſſiõis niſi reſtituat: ꝓbat ſic. Nullus remiſſionis eſt ca pax niſi a pcõ ꝓus deſiſtat: ſed hñs rez male ablatã q̃diu remanet obligatꝰ ad reddẽdũ nõ diciẽ deſiſtere a pcõ. g̃ nõ eſt capax remiſſio nis. ⁊ ꝑ ꝯñs obligatõ talis tolli nõ pẽ ꝑ viam remiſſionis. Ad qđ facit regula Pccĩm. đ re. iuř. li. vj. Reſtitutõ eñ ꝑ quã obligatõ tolliẽ eſt ꝓuia remiſſioni. vñ nõ vř remiſſio fieri ni ſi ꝑ ꝛ̃ſtitutõꝫ ꝓus tollaẽ obligatõ. Sꝫ ad hoc rñdeẽ. Maioꝛ duplr̃ intelligi pẽ. Uno mõ vt ĩtelligaẽ de remiſſione debiti rei ablate ⁊ ſic vř falſa. Nam pẽ alicui remitti debitũ ſi vult creditoꝛ libere ⁊ ſponte q̃uis ille debitoꝛ non intẽdat dare. et nõ ſibi ãplius obligabiẽ ſm̃ Egidiũ. Scdo mõ vt ĩtelligaẽ de remiſſione pcĩ. ⁊ tũc eſt vera: ſed minoꝛ falſa. Nam hñs male ablata ſi non pẽ reſtituere vllo mõ: re manet obligatꝰ ad reſtituendũ cũ poterit. vt extra de ſolu. c. Odoardus. Et tñ deſiſtit a pec cato ſi penitet ⁊ ꝓponit reſtituẽ ĩ futuꝝ. Sed ⁊ ſi pẽ reſtituẽ ſed male. ⁊ hoc intendit facere ſi creditoꝛ nõ remittat. talˀ etiã remanet obli gatus ad reſtituẽdũ ⁊ tñ deſiſtit a pcõ peni tendo. Et qđ ſubdit ex regula Aug. Pccĩm. de re. iuř. li. vj. qꝛ reſtitutõ eſt ꝓuia remiſſioni. verũ eſt nõſolũ de reſtitutõe actuali: ſ; etiaꝫ mentali ⁊ ĩ ꝓpoſito ⁊ ĩ equalẽti. Qꝫ aũt nõ tollaẽ ꝑ viã ſatiſfactõis ꝓbat ſic. Satiſfacẽ ẽ pcõꝝ cauſas excidẽ ⁊ eoꝝ ſuggeſtionibꝫ adi tum nõ indulgere. de peni. diſ. iij. c. Satiſfa ctio. Cũ g̃ ablatõ ⁊ detentõ rei aliene ſit cau ſa pcĩ niſi ipa cauſa pcĩ excidaẽ: qđ fit per oppoſitũ ſuũ. ſ. reſtitutõꝫ. g̃ niſi reſtituaẽ nõ vř poſſe ſatiſfacẽ quantũcũq; acceptet credi toꝛ. Inſuꝑ cũ ꝑ ſatiſfactõnẽ nõſolũ repareẽ amicitia ſedetiã eq̃litas iuſticie q̃ ablata erat ꝑ vſurpatõꝫ ⁊ detẽtõꝫ ⁊ alienatõꝫ aliẽoꝝ. niſi tollaẽ cauſa ĩiuſticie ⁊ ĩeq̃litatis q̃ fit ꝑ reſti tutõeꝫ ſubtractoꝝ dũ creditori reddiẽ qđ mi nus habebat ꝙ̃ debebat ab eo vſurpatõẽ q̃ plꝰ habebat ꝙ̃ debebat nõ reparabiẽ iuſticie eq̃ litas. ⁊ ſic nõ fiet ſatiſfactõ niſi reddat abla ta. Satiſfactõ eñ fieri dꝫ ꝑ ipm̃ debitoꝛẽ qui violauit iuſticiã vſurpãdo aliena. nõ ꝑ credi toꝛẽ. Ad hoc pẽ rñderi ꝙ vtiq; pcĩ cauſa ex cidi nõ pẽ niſi ꝑ reſtitutõeꝫ: ſ; reſtitutõ fieri poteſt nõſolũ actu ſedetiã mẽte et ꝓpoſito. alˀ q̃ nõ pẽ reſtituẽ cũ nil habeat: ſequereẽ ꝙ ñ poſſet ſatiſfacẽ ꝓ pcĩs. qđ ẽ falſũ. Silr̃ etiaꝫ eq̃litas iuſticie reparari poteſt nõſolum per actualẽ reſtitutõꝫ ſedetiã ꝑ aliũ modũ ꝑ quẽ ſibi creditoꝛ vel ĩiuriã paſſus reputat ſibi ſa tiſfactũ. Fit q; in huiꝰ remiſſione ſatiſfactio ꝑ debitoꝛẽ qui violauit iuſticiã dũ hꝫ animuꝫ paratũ ⁊ ſe offert ad reſtituendum ſi non re mittit. Tertõ ꝓbat ꝙ nõ tollaẽ ꝑ viã libe ratõnis ſic Criſoꝰ dicit extra de re. iu. Oĩs res ꝑ quaſcũq; cauſas naſciẽ ꝑ eaſdẽ diſſolui tur: ſed obligatõ talis ĩiuſti detentoꝛis naſci tur ꝑ eiꝰ ſolã deprauatã intentõꝫ ⁊ volũtatẽ ſ. rapiendo. vel retinẽdo alienã rem. g̃ diſſol ui non poterit niſi ꝑ volũtatẽ ſed rectificatã ſ. in reſtituendo ablata. Et ſic vř ꝙ nõ ſuffici at voluntas eius cui fieri debet reſtitutio ad tollendã obligatõneꝫ. cũ nõ fuerit cauſa ipiꝰ. Ad qđ rñderi poteſt ꝙ voluntas deprauata vſurpatoꝛis rectificari poteſt nõſolũ ꝑ actu alem reſtitutõꝫ: ſed ꝑ intentionẽ volũtariaꝫ reſtituẽdi ſi ille ſpõte noluerit remittere. Et ſic nõſolum voluntas creditoꝛis: ſed et debi toꝛis voluntas q̃ cauſa fuit obligatõis ꝯcur rit ad liberandũ obligatorem dũ ſe offert ad ſatiſfaciendum creditori ad placitũ. Qꝫtũ ad quartũ. ſ. ꝑ viã tranſlatõnis ⁊ acq̃ſitionis dominij ꝓbat ꝙ non poſſit tolli obligatio ſic ꝓſuppoſito ꝙ in vſura nõ trãſferaẽ dominium ſm̃ q̃ſdam. tũc aſſumiẽ talis regula. Nullus poteſt in re detinenda iuſtus titulꝰ aduenire niſi ꝓus ĩiuſtꝰ titulꝰ auferaẽ. Nã ĩiuſtus titu lus auferri non pẽ abſq; hoc ꝙ iuſtꝰ titulus acq̃raẽ. ⁊ ecõuerſo. Et idcirco erit alia actio ꝑ quã ĩiuſtꝰ titulꝰ tolliẽ. et ꝑ quã iuſtꝰ titulus acq̃riẽ. nulli g̃ aduenire poterit iuſtꝰ titulꝰ ꝑ aliquã actõeꝫ. niſi ei auferaẽ ĩiuſtꝰ titulus ꝑ aliã actionẽ. Sed illi qui acq̃rit dominiũ ĩ re detinenda aduenit iuſtꝰ titulꝰ ꝑ dominij acq̃ ſitionem. g̃ ſi ꝓus habuit ĩiuſtũ titulũ ꝑ rei aliene vſurpationem ⁊ detentõem oꝫ ꝙ dictꝰ titulus ĩiuſtus auferaẽ ꝑ eiuſdẽ rei reſtitu tõnẽ añ dominij acq̃ſitõeꝫ. ⁊ ſic nõ ẽ capax do minij añ reſtitutõeꝫ. Et multoforciꝰ ĩ furtis ⁊ rapinis. ĩ q̃bꝫ ſm̃ oĩes nõ trãſferẽ dominiũ. Sꝫ ad hoc rñdeẽ ꝙ vt dictũ ẽ ꝛ̃ſtitutõ ꝑ quã auferẽ ĩiuſtꝰ titulus in foro ꝯſcie fieri poteſt nõſolũ manualiter: ſedetiã mẽtaliter dũ. ſ. ẽ paratꝰ realiter reddẽ ſi nõ vult dimittẽ. et ſic ablato ĩiuſto titulo ꝑ ſpontaneã ⁊ liberam re miſſionem creditoꝛis acquiritur dominium.

700

¶ Quinto ꝙ nō poſſit tolli ꝑ viā donatōis ꝓ-
bat ſic ꝑ has ꝓpoſitōnes. Ille cui reſtitutō fi-
eri dꝫ donare nō pt̄ pꝰq̄ ſit reſtitut⁹. ⁊ ipſe
iniuſte detinēs aliena anteq̄ reſtituat ablata
certificari nō pt̄ de tali donatōe vtꝝ ſit vera
donatō. ꝑmā ſic ꝓbat. Donatio niſi ſit libera
nō ē donatō vera vt. ff. de adimen. lega. l. rem
legatā. Iſte aūt q̄ talit̄ donat. ſ. anteq̄ ſit re-
ſtitut⁹ nō libere donat. qꝛ non libere illud hꝫ
cū nō actualit̄ illud habeat. Etſi dicaꝛ ꝙ re-
ſtituend⁹ libere pt̄ habē ⁊ ꝑ ꝯñs ⁊ donare li-
bere pt̄. qꝛ detentoꝛ bonoꝝ ſuoꝝ parat⁹ ē red-
dere. talis inſtātia nihil valet. qꝛ reſtituend⁹
certificari nō pt̄ ꝙ talis habēs ſua male ab-
lata ſit parat⁹ ad ea reſtituēdū. niſi ea ſtatiꝫ
cū pt̄ reddat. vel ꝓ eis reddēdis ſufficiētē fa-
ciat cautōꝫ. qđ ꝑtinet ad ſecūdā ꝓpoſitōꝫ. Nā
etſi videanꝛ aliq̄ ſigna q̄bꝰ paratū ſe oſtendat
ad ſatiſfaciēdū nō ꝓbāꝛ eē ſufficiētia. cū illis
vti poſſit ita q̄ nō hꝫ intētōeꝫ reſtituēdi ſicut
ille q̄ habet. Et talis alienoꝝ detētoꝛ iiuſtus
cui donatō fit añ reſtitutōꝫ. nō pt̄ eā vt verā
donatōꝫ acceptare cū bona ꝯſcīa. Ad qđ rñ-
deꝛ ꝙ nō ſolū donari pñt res habite: ſed iura
⁊ actōes ⁊ q̄ ſperāꝛ hrī: nec ꝓp̄ea pt̄ dici ñ eē
donatō libera. qꝛ res nō actu habeꝛ. Et cū ne
gociū agaꝛ ⁊ diſcutiaꝛ ſm̄ forū ꝯſcīe vbi cre
dendū ē cuilibꝫ ꝓ ſe ⁊ etiā ꝯ̄ ſe. ⁊ nemo ſit ar-
bitrand⁹ imemoꝛ ſue ſalutis. vt dī. j. q. vij. c.
Sancim⁹. ex quo debitoꝛ offert ſe paratuꝫ ad
reſtituēdū ſi vult: rogat tñ vt donet ñ coact⁹
nō decept⁹ ſed ſpontane⁹. pt̄ ſibi ꝑſuadē ⁊ cre
dere libere donaſſe. p̄cipue cū nō egeat mul-
tū. Nec p̄ſumiꝛ q̄s de facili iactare ſua et do-
nare. ¶ Sexto ꝙ nō poſſit tolli ꝑ viā renun-
ciatōis ꝓbat ſic. Ubi renūciatō nō hꝫ locuꝫ.
obligatō tolli nō pt̄ ꝑ viā renūciatōis: ſꝫ an-
teq̄ fiat male ablatoꝝ reſtitutō nō pt̄ ille cui
fieri dꝫ reſtitutō renūciare ḡ nō pt̄ tolli obli
gatō detinētis iiuſte aliena ꝑ viā renūciatōis
Maioꝛ ē nota. Minoꝛ ꝓbaꝛ. Nā renūciatō il-
la q̄ fit a ſpoliato anteq̄ reſtituaꝛ ip̄e. decer-
niꝛ nulla eē ſicut. iij. q. j Epis. ⁊ extra đ reſti.
ſpo. c. Solicite. ⁊ hoc ideo qꝛ nō p̄ſumiꝛ libe
re fieri. qꝛ nō eſt viſile ꝙ ſponte iuri ſuo renū
ciauerit q̄ renūciaꝛ ſpoliat⁹. ſic ī ꝓpoſito vr̄
dicendū ꝙ renūciās creditoꝛ nō reſtitut⁹ non
videꝛ ſponte renūciare ſꝫ vt coact⁹. ⁊ h⁹. Ad
qđ rñdeꝛ ꝙ ea q̄ ꝯtineꝛ ī dictis. c. habēt locū
ī foro ꝯtētioſo vbi ꝓcediꝛ ꝑ p̄ſūptōeꝫ. Sed in
foro ꝯſcīe etiā ſpoliat⁹ pt̄ renunciare iuri ſuo
vt ī ꝓpoſito. Pret̄ea eo ip̄o ꝙ offert ſe ei ad re
ſtitutōeꝫ ſi vult iā reueſtit ⁊ reſtituit eū iuri
ſuo. ¶ Septio ꝙ nō poſſit tolli ꝑ viā ꝯueniē
tie aut diſcretōis ꝓbat ſic. Suppoſito dicto re
gule. pcē̄m li. vj. Obligatō illa q̄ iiuſt⁹ detētoꝛ
alienoꝝ ē obligat⁹ ad reſtituēdū. neceſſarie ē
ꝙ tollaꝛ ꝑ viā reſtitutōis. vel aliā viā eq̄pol-
lentē. Et querēdo q̄ ſit via eq̄pollēs reſtitutōi

ſi dicaꝛ ꝙ ſit via remiſſionis vel donatōis ſe-
quiꝛ inter alia iſtud incōueniēs ꝙ pt̄ dici re-
ſtitutō. ⁊ tñ ī poſſeſſione mīme poſit⁹. qđ ptꝫ
eſſe falſū ꝑ id qđ hr̄. ff. đ v̄bo. ſig. l. pl⁹ ē. Diciꝛ
enī ibi ꝙ reſtituē ē nō ſolū p̄ntiā rei p̄bere ſꝫ
etiā poſſeſſoreꝫ facē. fructuſq́ꝫ reddē. q̄ꝓpter
null⁹ pt̄ dici reſtitut⁹ niſi ī poſſeſſione fuerit
ꝯſtitut⁹. Si ḡ remiſſio q̄ fit añ reſtitutōem
eq̄polleat reſtitutōi ip̄i. ſequeꝛ hoc incōueni-
ens ꝙ etiā nō poſit⁹ ī poſſeſſione diceꝛ reſti-
tut⁹. Sed ad hoc reſpōdeꝛ ꝙ ī foro ꝯſcīe ⁊ ab
Aug. nō ſumiꝛ ita ſtricte reſtitutō ſicut ī fo-
ro ꝯtētioſo ſm̄ iura. Nā quōcūq́ꝫ īpleaꝛ volū
tas creditoris a debitoꝛe dr̄ reſtitutio facta.
Et cū q̄s cedit bonis etiā anteq̄ ponat eos ī
poſſeſſionē reſtituit q̄ ad ꝯſcīam. Qđ ḡ dicit
p̄fat⁹ Gerard⁹. ſ. ꝙ nō ſufficit remiſſio nec pt̄
liberari niſi reſtituat ſi pt̄ videꝛ hr̄e locū q̄ñ
remiſſio fieret nō libere ⁊ ſincere ſꝫ remittēs
induceꝛ ad hoc. vi. fraude. vel timoꝛe. ſeu de-
ſpatōe. ſ. nil inde ꝯſequēdi. ¶ Hāc eādē q̄ſtio
nem formās Lau. de ridol. ī tractatu đ vſur.
p̄us recitat opinionē doc. dicit ḡ Glo. ſecūda
ī regl'a pcē̄m. tenet ꝙ ſic. Sed Dy. ibidē. ꝯ̄. ſ.
ꝙ ñ ſufficit niſi pecunia ſit parata r̄ſtitutōi.
Quoꝛundā v̄o theologoꝝ opinio fuit ꝙ etiā
nō ſufficit ꝙ res ſit parata reſtitutōi: ſꝫ oꝫ ꝙ
offeraꝛ. Jo. an. ibidem ſup glo. demū aſſumit
viā mediā dicēs. ꝙ aut gerit ī mēte vſurari⁹
reſtituē. ⁊ tūc remiſſio ſufficit. aut nō. ⁊ tunc
ſecus. Sed Fede. de Senis ī ope ſuo firmat ī
diſtincte opinionē glo. ſup̄dicte ſic dicēs. Si
is cui reſtitui debēt pecunie vl' male ablata.
nō coact⁹. vel decept⁹. nō circūuent⁹. ⁊ oī do
lo. vi. ⁊ calliditate. ⁊ metu. ceſſantibꝫ etiā p̄ci
bus vel ſeruitioꝝ exhibitōe induct⁹. pecuniā
ſibi debitā. nō oblatā nec reſtitutōi paratam
vſurario dimittat. liberatus ē vſurari⁹ a re-
ſtitutōe. non tñ a pcc̄o qđ ꝯtraxit exercendo
vſuras niſi ⁊ de illo pcc̄o pniam agat. Poteſt
etiā dici qđ pl⁹ ē ꝙ ſi vſurario ꝑſeuerāte ī cri
mine. ⁊ nō diſpoſito ad aliquā reſtitutōꝫ. is q̄
debet recipe vſuras remittat illas ꝓ̄p̄o motu
vel ad petitōꝫ vſurarij. liberat⁹ eſt vſurarius
a reſtitutōe rei. etſi nō a pcc̄o. qꝛ de hoc oꝫ ſa
tiſfacere deo ꝑ pniaꝫ. hec ille. ¶ Hāc opinio-
nē firmare vr̄ Hoſti. ī ſūma. ⁊ Archid. đ vſu.
in. c. q̄q̄. li. vj. ſup v̄bo ſatiſfactū. dicēs. Sa-
tiſfactū accipim⁹ quōcūq́ꝫ voluntati credito-
ris ſatiſfiat. Idem Lapus de caſti. Idē Goff.
⁊ Wil. Demū idem Lau. ſic ꝯcludit. Ut tolla-
tur oīno omīs dubitatio an ſit vel ñ ſit liber
anim⁹ remittētis. ⁊ ꝑ ꝯñs clara ꝯſcīa vſura-
rij. ⁊ vt facili⁹ inducanꛝ hoīes ad ꝯtritōnem
⁊ decetero a talibꝫ abſtineant. cautū eſt p̄di-
care ꝙ non ſufficit remiſſio facta q̄uis ſe diſ-
ponat ad ſatiſfaciendum ſi nō remitteret cre
ditoꝛ. et cautius ꝙ opoꝛtet ꝙ pecunia ſit reſti
tutōi parata. ⁊ cautiſſime ꝙ offeraꝛ pecunia

vel qđ pl⁹ ē ꝙ ponat̄ ī manib⁹ creditoris. Sed
de iure etiā in foro ꝯſcīe puto illā glo. cuius
opinionē ſeq̄t̄ Fede. vt dictū ē. eſſe veriſſimā
⁊ ad hoc inducit ip̄e Fede. plures rōnes. Et
p̄ma eſt talis. In maiorib⁹ criminib⁹ ſicut ē
ī crimīe furti vel rapine vel violentie. re fur
tiua vel rapta remanēte apud furē l' rapto-
rem de volūtate dñi purgat̄ vitiū furti l' ra-
pine ſine aliq̄ reſtitutōne. vt. l. ſi fur. đ vſuris
in p̄ncipio. ⁊. ff. de p̄ca. l. ſi certe. g̃ purgat̄ vi
tiū vſure remanente vſura apud vſurariū de
volūtate dñi. ⁊ ꝙ illa ſint maiora crimīa ꝑꝫ
ex maioritate pene ſiue agat̄ ciuilit̄ ſiue cri-
minaliter. Grauı⁹ aūt pc̄m ē qđ g̃uı⁹ punit̄.
vt. xxiiij. q. j. Nō afferam⁹. Scđa rō ē q꞉ ī cri
mine vſuraꝝ et in alijs maiorib⁹ ſufficit con-
dignā facē ſatiſfactōneꝫ. extra de rap. c. j. vt
q̇s ſit liberat⁹ a pc̄o. extra đ vſuris. Q̄to. Sꝫ
ſatiſfactū ītelligit̄ quōcūqꝫ deſideriū credito
ris īpleat̄ etiā ſi nō ſoluat̄. vt. ff. q̄ ſatiſda. co
ga. l. j. Tertia rō ē q̄ vr̄ ſm eū inſolubilis eē.
Sūt quidaꝫ ſpāles caſus in q̄b⁹ obligatis ad
reſtitutōꝫ nō ſufficit remiſſio. vt de cenſi. exi-
git. li. vj. ⁊ ibi de hoc. g̃ ī alijs caſib⁹ ſtabit re
gula. ſ. ꝙ ſufficit remiſſio. Itē tenet Pe. đ pa
lu. in. iiij. diſ. xv. q̄ dicit ꝙ obligatus reſtitu-
tioni excuſat̄ ꝑ remiſſionē creditoris. q꞉ ꝑ ac
ceptatōnem tollit̄. Et hoc niſi ſit talis ꝑſona
q̄ nō habeat admiſtratōneꝫ. vel q̄ nō p̄t dare
nec ꝑ ꝯñs remittere: q꞉ remittē ē donare. Itē
qñ in iure ē cautū ꝙ remiſſio nō valeat. tūc
nō excuſat. ſicut in iudice delegato q̄ munera
⁊ expenſas recipiens l' extorquens tenet̄ red-
dere nulla ꝓtiū remiſſione ſibi ꝓfutura. extra
de reſcrip. c. Statutū. li. vj. Et de viſitāte iu-
re ordinario recipiēte mun⁹ ad cui⁹ duplū re
ſtituendū tenet̄. đ cenſi. exigit. li. vj. hec Pe.
Q̄ꝫ ſi quis obiceret regulā. Nō dimittitur
pc̄m niſi reſtituat̄ ablatū. qđ ē v̄bū Aug. Et
reſtitué eſt rē in p̄ſtinum ſtatū reponere. Vñ
nō vr̄ ſufficere remiſſio. Ad hoc rñdet p̄dict⁹
Pe. ⁊ Lau. p⁹ Fede. de Senis ꝙ Aug⁹ in pre-
dicta regula nō habuit reſpectū ad ſtrictam
ſignificatōnem v̄bi: ſed ad mentē ei⁹ q̄ verbis
p̄ferenda eſt. extra đ v̄bo. ſig. c. Intelligētia.
Intelligētia fuit ꝙ ſi offendiſti ꝓximū tuum
rapiendo. furādo. vſuras extorquēdo. reconci
lias te cū ip̄o. et ꝯmūiter q꞉ hoīes nō iactant
pecunias ſuas: ſed volūt ſibi reſtitui res ab-
latas. ꝓterea Aug⁹ ſe retulit ad v̄bū reſtitu-
tōnis. Et qđ ſic intellexit: oñdit multiplicit̄.
hec ille. Q̄đ aūt dicit Lau. ſup̄ eſſe p̄dicādū ñ
ſufficere remiſſionē niſi fiāt ea q̄ dicūt diuer
ſi. nō vr̄ tutū vel cautū. Nā ex tali p̄dicatōne
p̄t ſequi ita ꝑiculū aīaꝝ ſicut cautela. Sicut
enī p̄dicator dꝫ ſibi cauere a p̄dicando ea que
hñt hoīes inducere ad malū. ⁊ alleuiādo ma
la. Ita dꝫ ſibi cauere a p̄dicādo ſcrupuloſa et
ardua. qñ ꝯmunis opinio eſt ī ꝯtrariū. hoc
enī eſſet īicere laqueū aīab⁹: qđ fieri nō debet
xxvij. q. j. Viduas. Audiēdo enī talia ⁊ ñ ſer-
uando cū ex auditis formet ſibi ꝯſciam hoc ſi
bi neceſſario fiendū. q̄ habuit hmōi remiſſio-
nem ⁊ ex difficultate nolit ſe ponere ad faciē
dum. erit in malo ſtatu rōne ꝯſcīe ſibi facte
ſuꝑ eo in quo bene poterat trāſire cum bona
ꝯſcīa. Preterea ſi p̄dicator in p̄dicatōne hoc
dicat. ſ. non ſufficere remiſſionem niſi ⁊c̄. et
poſtea in audientia ꝯfeſſionis faciat ꝯtrariū
⁊ dicat illi ſufficē. nōne ex hoc p̄t ſeq̄ magnū
ſcandalū ꝯtra doctrinā p̄dicatōis? Ex hoc eī
poterūt hoīes credere ſic eē de multis alijs q̄
p̄dicatores dicūt. ſ. ꝙ nō ſūt ſimplr̄ vera ſed
ad terrorem dicta. ⁊ ſic ꝑiclitabit doctrina fi
dei. Non video etiā ꝙ cū bona ꝯſcīa abſqꝫ ſui
magno peccato poſſit hoc dicē in p̄dicatōe ſi
ſentiat ꝯtrariuꝫ: q꞉ hoc ꝯmūiter tenent doc.
Sꝫ etſi teneret aliquā aliaꝝ opinionū cū ille
ſint ſcrupuloſe nō dꝫ velle oēs inducē ad ſcru
p̄los ſuos. Neqꝫ g̃ p̄dicādo dicat ꝙ ſufficit re
miſſio. ne inducat occaſionē mali. et apiatur
via vſuris: neqꝫ dicat ꝙ non ſufficit ne dicat
mendacium. vel ſcrupulos ⁊ laqueos iniciat
auditoribus: ſed dicat qđ dicit Aug⁹. ꝙ oꝫ ꝙ
reſtituat ſi poteſt. xiiij. q. vj. c. Si res. ⁊ in re
ſtitutōe includit̄ remiſſio. Sꝫ q̄đ ſi p⁹ remiſ-
ſionē libere factā ⁊ vere vſurario ip̄e vſura-
rius mādat in teſtamento ſuo reddi vſuras?
nūq̄đ qđ ſemel remiſſū eſt: dꝫ reſtitui his q̄b⁹
tenebat̄ ꝑus? Dicendū ſm Fede. ꝙ ī hoc diſti
guendū eſt. quia aut talis teſtator locut⁹ ē ꝑ
v̄ba transferētia ſe ad factū vtputa quia iu-
bet vſuras reſtitui his quib⁹ debebat eas reſti
tuere ⁊ qui ꝓbarent eas ſoluiſſe. et tunc non
obſtante remiſſione tenebit̄ ſatiſfacē hēs. et
hoc caſu loquit̄. c. ad nr̄am. đ iureiurā. Aut
loquit̄ ꝑ v̄ba trāſferētia ſe ad ius non ad fa-
ctum. vtputa q꞉ iubet ea reſtitui quib⁹ dꝫ. et
tūc ſecus dicendū ē. hec ille. Itē ſciēdū ꝙ cuꝫ
alicui fit remiſſio libere ⁊ ſine fraude. non te
net̄ talis illud qđ ſibi remiſſuꝫ eſt pauꝑibus
dare. ſibi enī acquirit̄ illud ius ſeu debitū nō
pauꝑib⁹. ſicut nec quis tenet̄ pauꝑibus dare
qđ ſibi donatū eſt Hoſti. ī ſūma. ti. de vſuris.
dicit ꝙ ſi fenerator ꝑtem pecunie fenebris re-
ſtituat ei a q̄ habuerat. vel heredi ſuo. ⁊ đ vo
lūtate ei⁹ ꝑtem reſtituat. dicūt theologi in-
diſtincte ꝙ non eſt liberat⁹ niſi totuꝫ offerat.
Tu dicas ꝙ ſi ex pacto fit eſt liberat⁹. extra đ
ſimo. c. Veniens. Si aūt vſurari⁹ ꝑtē libera-
liter ⁊ ſine pacto ſoluat ⁊ offerat. ⁊ de altera
ꝑte miſericordiā petat. et creditor liberaliter
dimittat. liberat⁹ eſt debitor nec vlteri⁹ ad re-
ſtitutōnē tenet̄. ſicut nec tenet̄ ſi gratis acce-
piſſet gratis oblatum. ſm Goff. tñ bonus iu-
dex h̄ ex certis ꝯiecturis modum ſui animi ī-
formabit. Nam ſi creditor eſt pauꝑ et inops
⁊ vſurarius eſt diues ⁊ potens. non p̄ſūmo ꝙ

702 creditoꝛ ipm̄ vſurariũ ſponte ex corde liberet
ſed hoc faciat qꝛ vltra recuꝑare non pt̄. ⁊ vt
illud tãtillũ qđ offert recuꝑet ⁊ ñ amitteret.
Si vo creditoꝛ ſit diues ⁊ potẽs qui etiã con
ſueuit mimis ⁊ ioculatoꝛib9 tãtũdẽ de ſuo do-
nare vel plus frequẽter p̄ſumi pt̄ ꝙ ex corde
hoc faciat. hec ille. ¶ Itẽ nota ſm̄ q̃ſdã ꝙ q̃n
qꝫ ſũt mōi ſatiſfaciẽdi. Primꝰ modus ẽ cũ pe
cunia libere offert̄. Scđus modꝰ ẽ cũ pecuni
am nō habꝫ ⁊ offert pignoꝛa. Tertiꝰ ẽ cũ nec
pecuniã habꝫ nec pignoꝛa ↄgruẽtia: facit tñ
inſtrumẽtũ vt hẽs ↄpellat̄ ad reſtitutōeꝫ. et
etiã ipemet. Quartꝰ modꝰ ẽ cũ mediãte ſacer
dote vl' aliq̃ religioſo fit volũtaria ⁊ libera cõ
cordia. iſte tñ modꝰ ſꝑ debꝫ oſtendẽ creditoꝛi
velle ⁊ poſſe liberare debitoꝛis. Quintꝰ modus ẽ
cuꝫ ↄſenſu ⁊ miſcōia creditoꝛis ponit debitoꝛ
aliquã poſſeſſionẽ i manꝰ alicuiꝰ honeſti viri
ex cuiꝰ fructib9 ſoluant̄ ꝑ tp̄us debita. deinde
poſſeſſio ad hẽdes trãſit ⁊ reuertat̄. vl' ita dꝫ
ꝑmanẽ ꝓ icertis. hec ibi. ¶ Itẽ Archi. i roſa
rio. xiiij. q. v. Non ſane. dicit ꝙ Hoſti. dicebat
ꝙ i his i q̃b9 ẽ pcc̄m moꝛtale ſm̄ legẽ diuinã.
vt i furto vel rapia. diſpẽſare nō pt̄ ep̄s. imo
nec etiã papa vt aliq̃ dicũt q̃ minꝰ pniam a-
gat ⁊ reſtitutō fiat ſi pt̄. extra de vſu. Cũ tu.
In his vo i q̃b9 ẽ pcc̄m moꝛtale ſm̄ ius poſi-
tiuũ. ⁊ cũ ep̄is ſiue inferioꝛib9 pape inẽdicta
diſpẽſatō. nullꝰ diſpẽſare vl' dilatōꝫ p̄ſtaẽ pt̄.
niſi ſolꝰ papa. iij. q. j. Reītegrãda. vel hi q̃bus
ſpãlit̄ ↄmiſerit. Si vo nō ẽ inẽdicta. poterit.
hec ibi. Sed qđ dr̄ papã nō poſſe diſpẽſare i
his reſtitutōib9 vbi ẽ pcc̄m moꝛtale ꝑpetra-
tũ i vſurpatōe ↄtra legẽ diuinã facta. vt fur-
to. rapina. vſura. ⁊ hmōi. quo minꝰ reſtitutio
fiat ſi pt̄. vr̄ intelligẽdũ q̃ ad reſtitutōꝫ certo
rum cũ. ſ. ſciũt̄ ꝑſone. vel q̃ ad incerta cũ di-
ſpẽſaret abſqꝫ cauſa rõnabili. vel ſaltẽ dubia
ꝓ libito volũtatis. Nō eñ pt̄ tollẽ q̃ ſũt ꝓpria
hoīuꝫ ⁊ dare alijs ſine cauſa: ſꝫ cũ cauſa rõ-
nabili pt̄. puta ꝑ modũ pene. vt cũ auferret i-
ꝑiũ vel regnũ alicui ꝓpt̄ demerita ſua qꝛ eẽt
ĩimicꝰ eccl'ie. vel hẽticus. vel ſciſmaticus. nec
ſe vellet coꝛrigẽ. vel cũ faceret mouere bellũ
ↄtra aliquẽ dñm vl' ciuitatẽ ꝑſequẽtẽ eccl'iaꝫ
vl' fauentẽ hẽticis. vel detinẽtẽ bona eccl'ie. et
traderet alijs dignitatẽ iura ⁊ bona illoꝝ. ſi-
cut factũ ẽ pluries. Nec papa pt̄ cũ bona cõ-
ſcia q̃ pauꝑib9 debent̄ diſpẽſare ⁊ dare diuiti
bus ſine rõnabili cauſa: ſꝫ cũ cauſa rõnabili
pt̄ talib9 obligatis remittẽ ſeu vt pauꝑib9 da
re ea que acq̃ſierīt ꝑ furta. rapinas. ⁊ vſuras.
cũ ſũt certa ſuꝑ oẽs alios cũ ſit ſuꝑmꝰ et vl'is
pr̄ pauꝑum magiſꝗ̄ ep̄i q̃ in hmōi diſpenſa-
re ſolent. vt. lxxxiij. diſ. c. Ep̄us. Quia etiam
habet plenitudinẽ p̄tatis in diſpenſatōne bo
noꝝ eccleſiaſticoꝝ ⁊ plenam iuriſdictōnẽ in
terris eccleſie. forte de hmōi bonis. ſ. eccleſia-
rum ⁊ eoꝝ qui habitãt in terris eccl'ie poſſet

remittere debita ex furto et rapina et vſura
etiã cũ ſciũt̄ ꝑſone ſine eoꝝ ↄſenſu ex aliqua
cauſa rõnabili. Nam quotidie hoc fit vt iura
vnius eccl'ie ⁊ fructus auferat et det alteri ꝗ̄
curato illius eccl'ie cũ cauſa tñ vt credit̄ rõ-
nabili. Et ſic multomagis pt̄ in hmōi dare di
lationẽ. qꝛ plus ẽ dimittẽ debitũ ꝗ̄ dilatōnem
dare ad ſoluendũ. ¶ Querit̄ etiã vtrum ſuꝑ
incertis cũ ep̄o qui ẽ pr̄ pauꝑum poſſit fieri
ↄpoſitio vel tranſactio? Reſpōdet Lau. de ri-
dol. Sciendum ꝙ Pau. in cle. ij. de peni. ⁊ re.
hũc paſſum examinat. ⁊ finaliteꝛ detminat ꝙ
non. ꝑ illũ tex. ⁊ ꝑ. c. Licet. de offi. vica. li. vj.
Vult eñ ꝙ ſine mandato apoſtolico id facere
nequeant ep̄i niſi ↄponerent de tãta quãtita
te quãta ẽ illa ad quã aſcendũt. ⁊ nō de mino
ri. Cõtrariũ ſeruat̄. lꝫ facta ↄputatōne fera-
tur demuꝫ ſnĩa taxatiua ipoꝝ incertoꝝ. Etſi
vera ſũt que dicit Pau. qđ vr̄ de iure: nec vr̄
ↄtraria ↄſuetudo valẽ. ml'toꝝ aĩe illaq̃reẽt.
Tex. tñ illi vidẽ meo nō ꝓbãt ita clare. vnde
forte poſſet rñderi ꝙ nō ẽ credẽdũ ꝙ papa q̃
ꝑfecit ep̄os pr̄es pauꝑum idiſticte nō ↄceſſiſ
ſet eis i ſpẽ ꝙ ex cauſa poſſẽt cũ talib9 trãſigẽ
Et iſti hñt maioꝛeꝫ p̄tatẽ ꝗ̄ illi q̃b9 libera ad-
miſtratio ẽ ↄceſſa. Itẽ nō ſimpl'r donãt. Iteꝫ
papa ſcit talẽ ↄſuetudinẽ ⁊ diu tolerauit. Fi
unt tñ taxatōes ꝑ ſnĩam. hec Lau. Foꝛte poſ
ſet dici ꝙ q̃ ad eccl'iam militãtẽ valet dictum
Lau. ⁊ etiã q̃ ad deũ et eccl'iam triũphantem
cũ ex cauſa rõnabili facit ↄpoſitōꝫ de minoꝛi
quantitate ꝗ̄ ſint icerta. puta quia reſiduuꝫ
dimittit ei vt pauꝑi. cũ al' nō poſſet viuẽ ſine
idecẽtia ſui ſtatꝰ ml'tũ notabili. Sꝫ vbi abſqꝫ
hac cauſa ep̄s ſcieẽ ↄponat d̄ mioꝛi quãtita-
te notabilit̄ valet dictũ Pau. i foꝛo dei. Non
eñ credendũ ẽ papã feciſſe ep̄os diſpenſato-
res bonoꝝ pauperum vt poſſent ꝓ libito vo-
luntatis remittere vel ↄponẽ ſuꝑ incertis vt
de his hoīes poſtmodũ pompoſe viuant. Nec
ipſe papa pt̄ cũ bona ↄſcia abſqꝫ aliqua cau-
ſa rõnabili facere huiuſmōi taxatōnes longe
minuſꝗ̄ ſit debitum incertoꝝ. ⁊ reſiduũ illius
ſcienter debitoꝛib9 dare cũ oĩa plene et bene
poſſint reſtituẽ. Secus aũt cũ dubitat̄ vtrũ
reſtituere poſſit debitoꝛ pro incertis. Nam in
dubio ſꝑ interp̄tandũ eſt factũ pape ꝑmaxie
in bonũ. vt diſt. xl. Non nos. cum glo. Papa
eñ etſi habeat plenitudinẽ p̄tatis errare pt̄
vt hõ. Et inter cetera ſue p̄tatis ñ aufertur
ſibi iſta ↄmũis hoīm ↄdicõ. q̃n poſſit peccaẽ
moꝛtalit̄. ⁊ deſcẽdẽ ad inferos: ⁊ ĝuiꝰ ceteris
puniendꝰ ſi dereliq̃rit. vt dr̄ diſ. xl. Si papa.
⁊ in glo. Inſuꝑ cũ reſtitutō certoꝝ debeat p̄ce
dere reſtitutōꝫ icertoꝝ ꝙ ep̄i circa vſurarios
publicos vt licentient ad ſacr̄a eccleſie. ⁊ ſe-
pulturã. p̄us cõponãt ſuꝑ certa quãtitate ꝓ
incertis quã ſibi ſolẽt iburſare magiſꝗ̄ pau-
ꝑib9 dare. ⁊ de certis nō ꝓuideãt ſufficienter

vt reddat̃ ĩtegliter. min⁹ bñ faciũt. Quinimo ſi nõ ſufficerẽt bona q̃ remanẽt vſurarijs vel hẽdibꝫ eoꝝ. tenẽt̃ q̃ acceperũt ꝓ ĩcertis ↄtribu ere ꝓ reſtitutõe ĩcertoꝝ. al' fures ſũt ⁊ latrones auferẽtes q̃ debẽt̃ certis ꝑſonis. extra de vſur. Cũ tu. xiiij. q. vj. Si res. Sꝫ ↄſuetudo ĩ hoc ñ excuſat q̃ poti⁹ dicẽda ẽ corruptela. q2 ↄ ius diuinũ. diſ. viij. Que ↄ mores. xxxij. q. vij. flagitia.

¶ Caplm ſeptimũ ď mõ ⁊ ordine reſtituẽdi.

QVantũ ad ſeptimũ de modo reſtituẽdi ſeu ordine. Circa qđ ↄſiderãda ſũt tria. Primũ eſt q restitutõ certoꝝ ꝓponẽda ẽ reſtitutõi ĩcertoꝝ. Sciendũ igit̃ q certa oĩa obligata reſtitutõi. i. cũ ſciũt̃ ꝑſone qbꝫ facienda ẽ. ꝓus ĩteglit̃ ſoluẽda ſũt q̃ reſtituat̃ ĩcerta qñ. ſ. ſcit̃ vl' dubitat̃ bona reſtituẽtis nõ ſufficere ad vtrũqꝫ. Nã tũc reſtituẽda ſũt plene ꝓus ⁊ ĩteglit̃ c̃ta. ⁊ hoc triplici rõe.

Primo rõe ſucceſſiõis.
Scdo rõe obligatõis.
Tertiõ rõe ſilitudinis.

¶ Quãtũ igit̃ ad primã rõeꝫ. ſ. ſucceſſionis aduertẽdũ diligent̃ q nõ ſuccedit ĩ paupibꝫ ip̃e xp̃c. niſi qñ nõ repiũt̃ ꝑſone certe qbꝫ reſtitui debent certa vt q̃ſi ꝑ ſubſtitutõꝫ ſuccedẽ videat̃ ac ſi dicẽt teſtator. dimitto meos hẽdes tales et tales qbꝫ debeo. vl' etiã ſi nõ debeo: ſed ſi eos nõ repiri ↄtingat ſubſtituo mihi xp̃m cũ paupibus. ¶ Quãtũ ad ſecũdã rõeꝫ. ſ. obligatõis ꝓbat̃ hoc ſic. Nam paupibꝫ nõ tenẽt̃ hẽdes dare. ſ. ꝑ reſtitutõe ĩcertoꝝ. niſi vnica rõne. ſ. in foro dei. Sꝫ creditoribꝫ certis tenent̃ duplici rõne. ſ. ĩ foro dei. et ĩ foro mũdi. q2 hẽdes pñt a creditoribꝫ ĩ iudicio ↄueniri. ¶ Quãtũ ad t̃ciam rõnẽ. ſ. ſilitudinis. ꝓbat̃ idẽ a ſili de voto ſimplici ⁊ ſolẽni. Nã votũ ſimplex non ita obligat ſicut id qđ ẽ ſolẽne. Nã ſimplex obligat q̃ ad deũ. ſolẽne q̃ ad deũ et foꝝ mũdi. vñ et ſimplex votũ ĩpedit m̃rimoniũ ↄtrahẽdũ: ſꝫ nõ dirimit ↄtractũ. Solẽne aũt ⁊ impedit ⁊ ↄtractũ dirimit. vt pꝫ diſ. xxvij. ꝑ totũ. Et rõ hui⁹ ẽ. q2 ĩ voto ſimplici ẽ vnũ vinculũ ligans. in ſolẽni duplex.

De reſtitutione vel .§. j.

ro certoꝝ ſciẽdũ ẽ q reſtitutõ etiã fieri dꝫ cũ quodã ordine. Pro cui⁹ declaratõe notãdũ q ſm triplicẽ volũtatẽ creditoris ↄtingit debitorem habere ſubſtantiã ei⁹.

Et p̃ma eſt violẽtata.
Secũda ↄditionata.
Tertia ↄformata.

¶ Prima repitur ĩ rapia. furto. ⁊ ſilibꝫ Secũda in vſura. Tertia in ↄtractibꝫ iuſtis. Et ſm hũc triplicẽ volũtatis gradum. varie ꝓus ⁊ poſteri⁹ hõ reſtituẽre obligatur. Cum igit̃ p̃ma voluntate. ſ. violentata debitor tenet̃ vt puta q2 abſtulit ꝑ furtũ ⁊ rapinas ⁊ h⁹ violẽtias. talia ꝓus reſtituẽda ſũt q̃ vſura et alia debita. ⁊ hoc ꝓpter tria. ſ.

ꝓpter offenſionẽ.
ꝓpter expropatõnem.
ꝓpter ↄpulſionẽ.

¶ Propt̃ offenſionem qdẽ. Nã maior ĩ eis infert̃ ĩiuria. q2 illa penit⁹ ſũt ĩuolũtaria. ſ. rapia. furtũ. ⁊ hmõi. Vſura võ aliq̃ mõ ẽ volũtaria. ſ. volũtate cõdicionata ꝓptea de ſui natura minorẽ ĩiuriã ſapit ĩ ꝓximũ. Alia võ debita ſine ĩiuria fiũt q2 volũtaria ſũt. puta illud qđ debet̃ rõe emptionis facte alicui⁹ rei. vl' rõne mutui liciti ⁊ hmõi. Et ideo rapina ⁊ furtuꝫ ꝓus reſtitui debẽt q̃ ip̃a vſura. ⁊ alia debita licito mõ cõtracta. ⁊ eadẽ rõne ꝓus rapina q2 g̃uior in ea violẽtia ⁊ ĩiuria q̃ ĩ furto. Scđo dꝫ tal' ordo ſuari ꝓpt̃ expropatõꝫ. Nã ĩ rapina ⁊ furto ſm oẽs dñiuꝫ ñ trãſfert̃. ⁊ ideo talia nũq̃ fiũt talit̃ poſſidẽtis. In vſura võ dñiuꝫ transferri vr̃. ¶ Tertõ ſuãd⁹ ẽ talis ordo ꝓpt̃ ↄpulſiõꝫ. Magis eĩ debitor ↄpellit̃ ⁊ artat̃ a iure reſtituere q̃ extorſit ꝑ furtũ ⁊ rapinaꝫ q̃ q̃ hũit ꝑ vſurã. Nã ad reſtitutõꝫ vſure ↄpellit̃ diuino ⁊ eccl'iaſtico iure: ſꝫ ad reſtituẽdũ rapinã artat̃ iure diuino eccl'iaſtico ⁊ ciuili. Ex qbꝫ ſequit̃ q debitor ſi nõ pt̃ ĩ ſolidũ reſtituẽ quod extorſit ꝑ rapinã ⁊ furtũ ⁊ etiã qđ habuit per vſurã. tenet̃ ĩ ſolidũ reſtituẽ ꝓus qđ habuit ꝑ rapinã ⁊ furtũ. q̃ qđ habuit ꝑ vſurã. ⁊ hoc tũ rõne volũtatis ↄcurrẽtis. q2 ĩ ſoluẽte vſuraꝫ aliquo mõ volũtas ei⁹ ↄcurrit ad illã expoliatõnem vſure. Sed expoliat⁹ ꝑ furtũ ſeu rapinã ↄtra oẽm ſuã volũtatẽ ſpoliat̃. tũ etiaꝫ rõne iuris coartãtis. Nã a iure ciuili ↄpellit̃ hõ ad reſtitutõꝫ rapine ⁊ furti ĩ ſolidũ. etiã ſi nõ habeat ad reſtituẽdũ vſuras. Hui⁹ ſñie eſt Gerar. ord. here. Que videt̃ rõnabilit̃ dicta. hoc excepto. ſ. q debeat ꝓus reſtitui rapina. furtũ ⁊ vſura. q̃ debita licito modo ↄtracta. hoc eñi eſſet offerre holocauſtũ de rapia. Sicut eñi ĩiuſte acciperet̃ ab aliq̃ diuite vt daretur elemoſina paupi. vt dicit Aug⁹. xiiij. q. v. Forte. Ita etiã ĩiuſtũ vr̃ vt de eo qđ iuſte debet̃ alteri. puta honeſti mutui vl' emptõis vl' alicui⁹ liciti ↄtract⁹. reſtituat alienũ. hoc eĩ eſſet rape alienũ vt reddat alienũ. Et nõ ſũt facienda mala vt veniãt bona. vt ait ap'lus ad Ro. Ad hoc ar. xiiij. q. v. Neqꝫ eñi.

Quantum ad ſecundã .§. ij.

voluntatem q̃ dr̃ ↄditõnata. q̃. ſ. cadit ĩ vſura dicit Alexander lomb. q ꝓus tenet̃ reſtituẽ q̃ habuit ꝑ vſurã q̃ q̃ habuit ꝑ alios ↄtract⁹ volũtarie factos. ⁊ h⁹ rõ eſt. quia ĩ reſtitutõe debitoꝝ ſolũ ſeruat̃ iuſticia: ſed ĩ reſtitutõne vſure ⁊ male ablatoꝝ nõ ſolum iuſticia ſeruatur: ſed etiã ĩiuria deo ⁊ ꝓximo facta ammouet̃. Et ideo reſtitutio vſure preferenda eſt ſi tñ ↄtrarium ſeruetur. q2. ſ. talia debita iuſta in ſatiſfactione preponantur male ablatis

aduertẽdũ ꝙ ĩ duplici caſu hoc fieri pt̃.ſ.qñ
debita ſũt clare manifeſta.ꝛ rſtitutꝰ male ab
latoꝝ non ſic ſed obſcure ſic inq̃rende. Scd̃o
qñ res q̃ debet ẽ detẽmiata puta.l.vel.c.ꝛ ma
le ablata indetẽminata. Nã claꝝ ſꝑ p̃cedit ob
ſcuꝝ ĩ iure.ꝛ detẽmiata rẽ indetẽmiatã:ſʒ illud
ꝯmũiter nõ ſeruat̃.etiaʒ extra p̃dictos duos
caſus qđ etiã vr̃ rõnabilit̃ fieri.qꝛ indecẽs vr̃
vſurã debẽ reſtitui d̃ re iuſte alteri obligata.
Nã ꝑ hoc nõ tollit̃ iiuria facta ꝓxio ꝛ deo:ſʒ
addit̃ noua.qꝛ alienũ auferẽ:nec eñ tenetur
deo ꝛ ꝓxio rõne vſure ꝑpetrate vl̃ alteriꝰ ma
le ablati niſi inq̃tũ pt̃ de iure.ar.de re.iuriſ.
Nemo ad ĩpoſſibile obligat̃. Si igit̃ nõ pt̃ re
ſtituere vſurã niſi ſubtrahẽdo ius alteriꝰ ꝓ
tũc accuſat̃ a reſtitutõne.ꝓterea magis hoc
eẽt violentũ ſeu ꝯ volũtatẽ eiꝰ cui debet̃ ali
quid rõne iuſti ꝯtractꝰ.ſ.ſubtrahẽ ſuũ credi
tũ q̃ fuerit recipe vſurã ab alio.ꝓterea non
vr̃ rõnabile vt de iuſto obſeq̃o qđ fecit ꝓxio.
ſ.ĩ mutuãdo ſeu ĩ expectãdo p̃cium rei vẽdite
reportet ĩcomodũ ꝛ dãnũ.qđ ꝯtingẽt hoc ſer
uando.cũ q̃ dedit vſurã iã recepit comodum
magnũ ex mutuo ſibi facto.ꝛ ideo dʒ ſibi ſuffi
cere vt vſurariꝰ reſtituat ſibi vſurã cũ pote
rit de ſuo ꝛ ñ de alieno.qꝛ ſm regulã locuple
tari nõ dʒ aliq̃s cũ alteriꝰ iiuria vl̃ iactura.
de re.iu.li.vj. Et hoc niſi iura ꝯmũia vl̃ mu
nicipalia alit̃ diſponerẽt. qꝛ ĩ hmõi ſeruãda
ſũt. Nam iure humano poſſeſſiones ꝛ alia vt
ꝓpa poſſidẽt̃.vt ptʒ.diſ.viij. Quo ire.

Tertia voluntas .§.iij.

a que dicit̃ ꝯformata repit̃ in ꝯtractib⁹ licitis
vbi volũtates ꝯtrahẽtiũ inſil̃ cõformant̃. In
reſtitutõe aũt taliũ aliq̃ p̃us reſtituẽda ſunt.
Nã p̃us reſtitui debẽt quecũq; certa debita q̃
quecũq; ad pias cauſas relicta atq; donata.
Cuiꝰ rõ ẽ.qꝛ donatꝰ ad pias cauſas largitꝰ ſt̃
ex ſuperogatõis ꝯſilio.vel ſũt forte bona in
certa.reſtitutꝰ aũt male ablatoꝝ ſeu alioꝝ
debitoꝝ certoꝝ ſũt ex obligatõe ꝛ p̃cepto. Pri
us eñ reſtitui debẽt q̃ ſũt ſm neceſſitatẽ p̃ce
pti q̃ q̃ ſũt ſm ſuperogatõnẽ ꝯſilij. Huic ſnĩe
ꝯcor. Archid.i.c. Nõ ſane.xiiij.q.v. Hic etiaʒ
Ray.ait ꝙ ſi creditores vel legatarij ſil̃ vene
rint ad hẽdem p̃mo ẽ ſatiſfaciendũ creditori
bus:ſed ſi veniũt ſepatim:liberat̃ heres ſol
uendo ꝑ ordinem cuilibet venienti ſiue credi
toꝝ legatario.dũ tñ nil ĩ dolo vel fraude ope
tur. Verũtñ ſi legatarij p̃ueniũt creditores ꝛ
accipiũt. vel poſteriores creditores p̃ores et
potiores ĩ iure p̃ueniunt.creditores poſtmo
dum venientes heredem inq̃etare nõ debent
niſi de hereditate remanſerit ei vñ poſſit ad
huc ſatiſfacẽ illis:ſed hñt tanq̃ potiores ius
ſuũ ſaluũ ꝯ legatarios q̃ p̃mo accepũt. Siliť
ꝛ creditores anteriores ꝯtra poſteriores qui
accepũt primo. Idem d̃ Wil.ait.et addit ꝙ ſi

heres ſcit vel credit hereditateʒ vltra debita
non extendi.ſiue ex ꝯtractu vel quaſi.ſeu ex
maleficio vel quaſi.nihil legatarijs debʒ daẽ.
Si vero q̃titatẽ debitorum neſcit dʒ ſatiſfacẽ
p̃mo creditorib⁹. Et ſi legatarij p̃us vel ſil̃ cũ
creditorib⁹ legata petant:eſt creditoribus po
tioribus p̃mo ſoluenduʒ. Si aũt de hẽditate
nihil remanet p̃mo ſolutis debitis legatarijs
nõ tenet̃. Si vero hũc ordinem mutauerit he
res p̃mo.ſ.ſoluendo legatarijs ſeu ſecũdarijs
creditorib⁹ priorib⁹ in foro ꝯſcĩe minime libe
ratur niſi hoc faciat ignoranter reputãs hẽ
ditatẽ.ſ.ſufficere ad oĩa ſoluenda.vl̃ neſciẽs
hũc creditorem eſſe potiorẽ. His ꝯcor. Hoſti.
b Itẽ nota ꝙ ceteris parib⁹ ſeruãda ẽ regl̃a.
Qui p̃or eſt tp̃e potior ẽ ĩ iure.de re.iu.li.vj.
Vbi aũt ſunt p̃uilegia paria.ſ.ꝑſonarum et
actionũ.ꝛ inſil̃ eq̃liter ſatiſfaciendũ ẽ. niſi de
aliquo illoꝝ ꝓbet̃ ꝙ alteri p̃ferendꝰ ſit ſcd̃m
legẽ pacti vel ſcripti ſeu vſus approbati.hec
autem notari ſolent. C.de bo.auc.iu.poſſi.ꝓ
debito. Cum g̃ mercator vel aliꝰ frangit vl̃ vt
vulgariter dicit̃ fallit. nõ ſufficiẽs ſatiſfacẽ
creditoribus omibus ex integro venientibus
cunctis vt ſibi ſatiſfiat.hic ordo ſeruatur ſm
Baldum de ꝑuſio. C.ꝓ debito.de bo. acto.iu.
poſſi. Primo debet ſatiſfieri dñis rex. obigrã
deponẽtib⁹ ſi depoſita erant ſibi facta.vt.ff.d̃
p̃uil̃.credi.l.fi.ꝛ.l.veteri. Secũdo ſatiſfit mer
tium venditori ſi extant merces hoc eſt ipſe
merces reſtituũtur tanq̃ ſingulariter ꝓ pre
cio obligate. Si aũt plꝰ valerẽt.illud plꝰ red
dit̃ ad comodũ creditoꝝ.vt.ff.de acti.vendi.
l.iulianus. Si aũt ipſe merces non extant ſʒ
vendite ſunt.ꝛ loco eaꝝ alie ſubrogate tales
ſubrogate non redduntur loco earum. quia
nõ ſunt ꝓ p̃cio obligate.vt.ff.d̃ in rem verſo
l. Quidã. Huiꝰ rõ aſſignat̃. quia preciũ ex re
illa redactũ obligatum nõ erat. g̃ nec etiam
res que emit̃.vt habet̃ extra eo. Item d̃ ĩ ꝑ
mutatõne dicendũ ẽ.qꝛ vbi ſp̃es in obligatio
ne eſt. non ſuccedit loco alteriꝰ altera.vt no
tatur.ff.de v̓bo.ſig.l.labeo. Tertꝰ ceteris pa
ribus p̃fert̃ vxor.quia ẏpothecaʒ cenſet̃ hr̃e
et ideo p̃fert̃ ne dũ p̃tendentib⁹ ꝑſonalẽ obli
gationẽ:ſed etiã p̃tendẽtib⁹ tacitam ẏpothe
cam.vt.l.aſſiduus. C.qui poti.ĩ pig.ha. Non
tñ p̃fertur creditoribus habẽtibꝰ anteriores
ẏpothecas ꝛ exp̃ſſas. Fiſcus quoq; ſilẽ habet
p̃uilegium cuʒ muliere. C.de p̃uil̃.fiſ. Quis.
Et de hoc etiã habes extra de pigno.ex lr̃is.ĩ
glo. Qm̃. Quarto pꝰ ẏpothecas veniũt depo
nentes.ſ.ſi non extat depoſitũ.ff. depo.l. Si
hoiem.§.fi. Hoc eñ p̃uilegiuʒ cauſe depoſiti
dat̃ ꝓpter frequentiã ꝯtractuũ depoſitoꝝ.tñ
ſicut in.l.p̃dicta ptʒ.tali priuilegio nõ gau
dent q̃ ſub noĩe depoſiti mutuant ad vſuras.
ẏpotheca aũt potior eſt. qꝛ ꝑtinet ad rẽ ipaʒ
ff.de pac. Reptum. Quinto veniũt ſimplices

ꝓuilegiati.i. hn̄tes ꝓuilegia ꝑſonalia ñ rea-
lia. ¶ Sexto ⁊ vltio veniũt cirographarij ꝑ
rata nõ obſt̄eta ꝑoritate ꝯtractuũ. q꞉ licituʒ ē
debitori ꝑ cumulo creditoꝝ facē deteriorē cau
ſam creditoꝝ ꝑoꝝ nõ dominiũ nec ẏpothecā
nec ꝓuilegiũ hn̄tiũ. vt. ff. de ſepa. bo. l. j. §. cõ-
trario. Et iſta ē rõ q̄re i cirographarijs cre-
ditoribꝫ nõ attēdit̄ tp̄us. hec ille. Uex vbi lex
municipalis ſeu ſtatutũ ciuitatis alit̄ diſpo-
neret. illi ē ſtandũ etiā i foro ꝯſcie ſi nõ ſit ex
ꝑſſe ꝯ deũ. qđ nõ defacili iudicādũ ē. q꞉ nemo
arbitrādus ē imemor diuini timoris ⁊ ſue ſa-
lutis. j. q. vij. Sancimꝰ. niſi euidenter appareat
ꝯtrariũ. Uñ i aliq̄bꝫ ciuitatibꝫ vt floreͤtie. fal
lente mercatore. ꝑ ſindicos inſtitutos a ꝯmu
nitate ſup hmõi vbi nõ ſufficiũt bona merca
toris fallētis ad plene reſtituēdũ oĩbꝫ. ſatiſfit
vnicuiqꝫ ꝑ rata ſcḋm facultatē bonoꝝ illiꝰ ⁊ nõ
ꝑus vni q̄ alteri. niſi aliq̄bꝫ ꝑſonis ꝓuilegia-
tis in hoc. vt i mulieribꝫ ꝓ dotibꝫ rehabēdis.
⁊ hmõi. q̄bꝫ plene ſatiſfit anteq̄ cuiquā alioꝝ

a ¶ Itē ꝑmo nota q̄ hi q̄ tenēt reſtituē ſi oĩno
nõ poſſũt ſoluē vł reſtituē. ſufficit ꝯtritio et
ꝓpoſitũ reſtituēdi qñ comode poterũt. xiiij. q.
vj. Si res. Qđ verũ ē cũ nota ſit pauptas. tał
eñi nõ dꝫ excõmũicari. vt dr̄ extra de ſolu. c.
Odoardus. nec aliq̄ pena mulctari. vt ex̄t de
vſuris. Cuʒ tu. Et dr̄ nota pauptas qñ cedit
bonis. Ideoqꝫ tali dꝫ ꝯſulē ſacerdos ſi de pau
ꝑtate dubitat q̄ cedat bonis. Nota tñ q̄ non
ſufficit hec ceſſio ita q̄ nõ ſit ei aliq̄ pn̄ia iiun
genda. q꞉ nec ſolutio nec ſatiſfactio plenaria
ſufficeret. Nam licet ceſſio ſiue ſolutio quo ad
ſatiſfactõnē homĩ ſufficiat. adhuc tñ eccleſie
ſatiſfactũ nõ eſt. ḡ iudex eccleſiaſticꝰ. ſ. ſacer-
dos ꝑ vſurpatõe rei aliene iiũgat ſibi pn̄iaʒ.
Et i hoc offendũt ⁊ ſacerdotes delinquētes q̄
putāt ſufficere q̄ ſatiſfaciāt. nec trāſgreſſio-
neʒ quā fecerũt poſtmodũ ꝯfitēt̄. hec Hoſti.
in ſũma ti. de peni. ⁊ re. ¶ Scḋo nota q̄ ſi ta

b lis poſtea ꝑuenerit ad pinguiorē fortunā. te
nēt ſatiſfacē. etiā ſi cederet bonis. q꞉ ꝑ hoc nõ
ſũt liberati꞉ ſʒ talis ceſſio ad hoc eis ꝓdeſt ne
iudicati trahant̄ i carcerē. C. q̄ bo. ce. poſ. l. q̄
bonis. vbi etiā dicit glo. q̄ ceſſio i hoc etiam
ꝓdeſt q꞉ poſtea nõ poterũt ꝯueniri niſi inq̄-
tuʒ facē pñt. et ſic habet̄ rõ ne egeat ⁊ ꝓptea
ꝯueniri non dꝫ niſi ſit tātũ illud qđ acq̄ſiuit
q̄ merito videat̄ debē ꝯueniri. hec i glo. Sed
q̄ hn̄t reſtituē ſi ꝯueniāt̄ ex maleficio ſi ñ ſũt
ſoluendo v̄berādi ſũt ꝓ debito꞉ ſʒ ſi nõ ꝯueniũ
tur ex maleficio nõ debēt tales verberari꞉ ſed
ſufficit q̄ cedāt bonis Archid. xiiij. q. vj. Si
res. ¶ Nota tertiõ q̄ ſi is qui aliena abſtulit
pt̄ reſtituē ⁊ nõ reſtituit. nõ eſt in ſtatu ſalu
tis. xiiij. q. vj. Si res. Dicit aũt Ray̆. i ſũma
ſua q̄ dñs alicuiꝰ terre tenēt reſtituē indebite
exacta a ſe vel a ſuis directe vel indirecte.
Glo. ſup̄ indirecte. vt qñ denegat eis iuſticiā

vel nõ defēdit eos vt dꝫ vt ſic extorqueat ali-
qua. Si tali dño ex aliq̄bꝫ circũſtātijs appa-
reat multũ difficilis vł iṗoſſibilis talis reſti
tutõ. ſatis vr̄ q̄ poſſit ꝯſuli hmõi q̄ i ꝯpenſa-
tõne vł remittat eis ꝯmũit̄ cũ eoꝝ ꝯſenſu ⁊ li
bera volũtate aliquā ſuitutē. vł ānuā ꝑſtan-
tiā i ꝑpetuũ vł ad tp̄s. ita q̄ pleniſſime videa
tur eis ſatiſfactũ. vł etiā faciat i remiſſioneʒ
pc̄toꝝ illoꝝ q̄bꝫ tenēt aliqđ hoſpitale vel ſile
opꝰ pietatis. cũ ꝯſenſu tñ eoꝝūdē ſi poteſt re-
q̄ri. hec ibi. ¶ Nota q̄rto q̄ is q̄ hꝫ aliena re-
ſtituē ⁊ certis ꝑſonis ſi pt̄ i totũ vł i pt̄e꞉ ſʒ ñ
comode ſʒ cũ mł'ta ſui icomoditate. ꝯponat ł
ꝯueniat cũ iṗo leſo vł ſpoliato amicabilit̄ de
redditibꝫ ſuis moderate. ita q̄ vita ſibi rema
neat aſſignando ſibi quouſqꝫ fuerit plenarie
ſatiſfactũ vł paulatī ſingulis ānis vł mēſibꝫ
vł alijs tēporibꝫ emēdet qđ poteſt. ⁊ hoc cũ vo
lũtate illiꝰ cui dꝫ ſatiſfacē. q̄ ſi nullā iueniret
miſcđiam apud eũ. tũc abſqꝫ dilatõe tenēt ſa
tiſfacē vł bonis cedē. q꞉ talis pc̄tor ſp̄ ē i mo-
ra Hoſti. ⁊ Ray̆. Sʒ hoc meliꝰ declarabit̄ i vl
timo. §. ſe. Si aũt ꝑdictus inuenit miſcđiam
apud creditores ſuos faciētibꝫ ſibi dilatõʒ vł
remiſſionē. tũc pt̄ ea vti. ⁊ ē i bono ſtatu aīe
ſi tñ hꝫ i ꝓpoſito faciēdi qđ debuiſſet ſi nõ po-
tuiſſet obtinē iṗam remiſſionē vł dilatõneʒ.
¶ Quīto nota q̄ vbi plures eſſent creditores
alicuiꝰ. ⁊ debitori peteti dilatõʒ aliq̄ credito-
res volũt dare aliq̄ nõ꞉ ſʒ qđ cedat bonis. ſta
bit̄ i hoc maiori pti creditoꝝ. ⁊ itellige maio
rem pt̄ē vbi ē maiꝰ ⁊ fortiꝰ debitũ. etiā ſi vnus
eēt cui pluſq̄ oĩbꝫ debeat̄. Si v̄o par ſit debi-
tum. ſtādũ ē maiori numero creditoꝝ. Si v̄o
oĩa ſũt paria eligēda ē clemētior ſn̄ia. ſ. q̄ di-

c latio det̄. C. de ceſſi. bo. l. fi Ray̆. ¶ Nota vl-
timo h̄ q̄ Io. an. ſup. c. q̄q̄. de vſur. li. vj. mo
uet q̄ſtionē. An heres vſurarij qñ hēditas ñ
ſufficit oĩbꝫ debeat ſatiſfacē ꝑmo veniētibꝰ.
Wil. durā. ⁊ Archi. dicũt q̄ nõ. imo fiet eis ⁊
alijs ſatiſfactõ ꝑ rata vnũquēqꝫ ꝯtigente. ar.
ſup̄ đ teſta. c. Relatũ. i fi. Sʒ dicit Io. an. Sa
tis vr̄ i hoc caſu hr̄i debē ꝯſideratõ tp̄is. vt il-
le q̄ ꝑus ſoluit vſuras. recipiat qđ ſuũ ē inte-
gralit̄. ⁊ ſic đ ſinglis. ſcḋm regulā. īfra đ re. iu.
Qui ꝑor. cũ iſtoꝝ par ſit cauſa vt ibi dixi. ⁊ i
ẏpotheca hoc ꝯſiderāmꝰ. C. q̄ po. i pig. ha. l.
Sʒ ſi fũdus. ⁊ bona vſurarij videt̄ eē ẏpothe
cata. ſup̄ eo. cũ tu. Multi tñ doc. dicũt ꝯriũ i
hoc. ſ. q̄ bona vſurarioꝝ ſint ẏpothecata. vt
Hoſti. archi. fede. goff. Et iṗe cũ Io. an. dicit
q̄ đ hac ẏpotheca non habemꝰ tex. exp̄ſſum.

d ¶ Sexto nota q̄ vbi aliq̄s ē iſtitutꝰ hēs. ⁊ nõ
ſufficit hēditas ad ſoluēdũ legata oĩa et debi-
ta dic Ray̆. q̄ credit i iudicõ aīe ſue q̄ nõ te-
neat̄ niſi inq̄tũ hēditas ſufficit. etiam ſi non
fecit iuentariũ. Idem Io. an. ⁊ Fede. de Se-
nis. ſecus in iudicio ꝯtentioſo ſi non feciſſet
iuentariũ꞉ ſed ſi feciſſet non teneret̄ niſi du-

rante hereditate. Diſtiguit tñ int̄ legata ⁊ debita. q̄ꝛ debita ſine diminutōe dꝫ ꝯſoluere du rāte. ſ. ad hoc hereditate. delegati vō ſi tot ſunt ꝙ nō remaneat legittim⁹ pt̄ retrahē ſuā legitimā. ⁊ iterū quartā ſm̄ q̄ſdā ſi fuit inſtitut⁹ heres. Et nota ꝙ heres pt̄ deducē an̄ oīa expēſas funeris ⁊ alias neceſſarias q̄s fecit cauſa hereditatis. vt ī teſtamēto. ⁊ hmōi. Expēſas tñ q̄s feciſſet ſupfluas ad honorē ⁊ pompam mūdi. nō poſſet cū tuta ꝯſciā trahē d̾ ere alieno: ſꝫ facē ītelligeret̄ d̾ ſuo Pe. d̾ palu. ī. iiij. Si aūt plures ſūt hēdes ad debita vel legata regularit̄ tenet̄ q̄libet ꝑ hereditaria pte. Excipiūt̄. v. caſus. Prim⁹ ē ſi aliqd̄ op⁹ īdiuiduū ē ī obligatōe. tūc em̄ q̄libet tenet̄ inſolidū. ff. de vbo. obli. in executoribꝫ. §. ij. Glo. ponit h̄ exemplū. vt ſi teſtatoꝛ ꝓmiſit ſe aliqd̄ op⁹ facturū. vel ꝓmiſit ꝑ ſe vl̓ heredē ſuū nō fieri quo min⁹ ꝑ fundū ſuū tibi ire liceat. ad hoc q̄libet hedū erit obligat⁹ in ſolidū. Scd̓us caſus ē ſi res q̄ dꝫ reſtitui ab vno ī ſolidū poſſideat̄. C. de here. vel ac. ven. l. ij. Terti⁹ ē ī alimētis legatis q̄ ex volūtate defūcti vel iudicis vel ab vno in ſolidū vel a pluribꝫ ꝑ ptibꝫ deſignatis petūt̄. ff. d̾ ali. le. l. iiij. Quartus ſi teſtatoꝛ ab vno heredū legauerit creditoꝛi hereditario cōpēſandi aīo. tūc em̄ hēs ille vſq̄ꝫ ad quātitatē legati on⁹ debiti illius ſuſtinebit. ff. de lega. ij. Cū ab vno. Quint⁹ ē in expēſis vxoris q̄ non tm̄ ſtrinxit hedes ꝑ hereditarijs portionibꝫ: ſed etiā virū ꝑ portōe q̄ ꝑuenit ad eū de dote vxoris ſue: vtputa ſi ad eū ꝑuenerūt. c. ⁊ ī hereditate ſint. cc. ipē vir tenebit̄ ꝑ tertia. et hedes ꝑ duabꝫ ptibꝫ. ff. de reli. ⁊ ſūpti. fu. quot̄. ⁊. l. veluti. hec oīa hoſti.

Quō debeat fieri .§. iiij.

a restitutio vxore ꝯcipiēte filiū ꝑ adulterium quē vir reputat eſſe ſuū. de his q̄ ꝯſumit ipſe fili⁹ ſpurius de bonis p̄ris putatiui: ⁊ de hereditate tota vel pte ad eū ꝑueniēte. Et ꝑmo videndū ē de ipſa vxore adult̄a quō teneat̄ ⁊ ad q̄d. Scd̓o de ipō filio ſpurio ſi tenet̄. et quō. Tertō de ipō vō p̄re q̄ ex adulterio talē filiuꝫ habuit quō ⁊ ad quantū teneat̄. Siſi̓s caſus vr̄ q̄ ponit̄ ext̄ de peni. ⁊ re. c. Officij. vbi dicitur. Significaſti de muliere ſupponēte ſibi alienū ptū quē vir ei⁹ reputās ſuū nutrit. ⁊ heredē inſtituit. vn̄ idē dicēdū vr̄ quātū ad reſtitutōnē de ipā muliere ⁊ filio ſuppoſito. ⁊ huic fraudi dantibꝫ opam efficaceꝫ. Et de muliere adultera querit̄ primo ſi debeat hoc reuelaē marito. ¶ Ad qd̄ dicēdū ꝙ aliqn̄ nō ⁊ aliquādo ſic. Nā vbi īmineat aliqd̄ hoꝝ ꝑiculoꝝ nō debet reuelare marito. Primū ꝑiculū ē infamie. ſ. mulieris. Secundū ꝑiculū ē ſcandali. Tertiū ꝑiculū ē mortis. Quartū ꝑiculū ē inꝓbabilitatis. ¶ Primū ꝑiculum ē infamie. ſ. mulieris. q̄ꝛ hoc talit̄ reuelādo cū eſſet antea bone fame ſeipam peſſime ac turpiſſime diffamaret. qd̄ q̄dē magnū ꝑiculū ē mulieri. Nam qd̄ dr̄ ꝓuer. xxij. Scriptū ē. meli⁹ ē nomē bonū ꝙ diuitie multe. licet ītelligat̄ d̾ viris. tñ turpi⁹ ac ꝑiculoſi⁹ ī honeſtis īfamia mulieribus ingerit notā. ¶ Secūdū ē ꝑiculū ſcādali. ſ. viri ⁊ ꝯſanguineoꝝ atq̄ꝫ amicoꝝ ei⁹ ſi ill̓ hoc īnoteſceret malū. nā nōſolū apud ſe turbarent̄ ex eo: ſꝫ vix extūc poſſent cū ea amicitiā ⁊ pacē ac ꝯcordē ſocietatē habē. imo forte marit⁹ dimittēt eā. ⁊ nō valētes forſitā cōtinere vtriq̄ꝫ adulteriū ꝑpetraret. ⁊ ſic īnumerabilia mala ⁊ irrecuꝑabilia int̄ eos oꝛirent̄ ¶ Tertiū ē ꝑiculū mortis. ſ. vxoris ⁊ ſue ſpurie ꝓlis atq̄ꝫ adulteri ſui. Nā ꝓbabilit̄ timere poſſet ꝙ ei⁹ marit⁹ ſiue q̄cūq̄ꝫ ali⁹ dū occidere aliū q̄reret: necaret̄ ſm̄ Sco. in. iiij. ꝯcurrētibꝫ dictis tribꝫ ꝑiculis q̄ vident̄ valde ꝓbabilia ⁊ ī pluribꝫ euenietia. non dꝫ talis mulier ſuo ꝯiugi reuelare ⁊ ꝓpt̄ bonū īcertū reſtituendū hereditatibꝫ talibꝫ ꝑicul̓ ſe exponē manifeſte. ¶ Quartō ꝓpt̄ ꝑiculū īꝓbabilitatis. Nā nec vir nec fili⁹ nec etiā public⁹ iudex mulieri hoc reuelāti credē obligat̄ niſi ꝓbet dicta ſua ꝑ īfallibilia ſig̃. aut ꝑ violētas ꝓbatōnes. ſiue ꝑ idoneos teſtes. Nam ex ſolo ei⁹ dictō nō pt̄ exheredītare filiū talē. maxie in terris in q̄bꝫ ꝑꝛiogenita ex ꝯſuetudine in toto vel ī pte ſuccedūt. Inſuꝑ ſm̄ Sco. vbi ſup̄. ī talibꝫ terris ſi pr̄ credēt vxoꝛi ſue ī hoc non poſſet tñ ī hoc a ſpurio auferre hereditatē niſi ī publico foro eū ꝓbaret talē. ⁊ tūc opoꝛteret mulierē nō tm̄ apud maritū: ſꝫ apud totā patriā diffamari. ⁊ iſto p̄ſuppoſito. ſ. ꝙ n̄ debeat reuelaē rōne maloꝝ grauioꝝ exinde ꝯtingentiū. quō debeat tal̓ mulier ſatiſfacē dicet̄ īfra Ubi tñ nō īminēt ꝑiculū aliud vel malū niſi īfamie ipi⁹ adultere vl̓ mortis ſue. vr̄ ꝙ ſi p̄moriat̄ viro ſuo debeat an̄ mortē ordinare cū cōfeſſore ſuo vel alia ꝑſona matura ꝙ ſi moriat̄ poſtea reuelet ex parte ſua viro. qn̄ ſcilꝫ ex hoc pt̄ obuiari ne putatiu⁹ fili⁹ habeat hereditatē totam vel pte. ¶ Aliqn̄ vō hoc marito vel alijs extra ꝯfeſſionē tenet̄ mulier reuelare videlꝫ ſi hec tria ꝯcurrūt ſil̓. Primo ſi apud maritū ⁊ alios ſuꝑ hoc fortis ⁊ grauis ſuſpitō impꝛſſa eēt ⁊ occaſio dubitādi totalit̄. Scd̓o ſi ex certis ac ſufficiētibꝫ cauſis pt̄ et dꝫ vehemēt̄ ⁊ valde ꝓbabilit̄ credi ꝙ nil de p̄mis ꝑiculis ſupdictis h̄ ſubſequeret̄ aut creſceret: ſꝫ potius minueret̄. Tertō ſi firmiter p̄ſumat̄ ꝙ fili⁹ bonis mariti volūtarie cedet ſed ſi puul⁹ eſt filius ceſſat iſta rō. q̄ꝛ mittere poteſt maritus ad hoſpitale illū cū nō teneatur alere alienos. niſi ī extrema necēitate cū alij deſunt q̄ ꝓuideāt. his aūt tribꝫ cōcurrentibus reuelari deberet ⁊ poſſet: ſꝫ vix iſta cōcurrūt. ⁊ rariſſime p̄ſumēduꝫ ē ꝙ ꝯcurrant. Inſuꝑ dici poſſet ſm̄ Wil. ꝙ etiam reuelare poſſet ſi non timet maritum. vl̓ aliud īminēt

piculū. Sunt vtiqꝫ q̄dam viri ſcienter vxorū adulteriū ſuſtinentes. vel etiā conſencientes imo qn̄qꝫ vxores ſuas ad hoc artātes. vel qꝛ ꝓprios filios nō pn̄t habē. vel alia q̄cūqꝫ pudenda occaſioē. Facta aūt notificatōne an̄q̄ vir eiꝰ ꝑ educatōne talis filij expendat videt̄ deobligari a reſtitutōe aliq̄ fiēda. qꝛ fecit qd̄ ī ſe fuit vt dānū euitaret viri expenſaꝝ ī educādo ⁊ hēditatōnis quo ad alios. ar. ex̄t̄ de iniuꝰ ⁊ dā. da. Si culpa. Nec tn̄ debet maīfeſtaē adulteriū ꝓpter piculum ꝑſone. ⁊ infamie detrimentū: ⁊ odium ad eū euitandū. Etſi ante manifeſtatōem iam aliq̄ cōſūpſiſſꝫ huiuſmoi putatiuus filiꝰ: tenebit̄ ipa mater inq̄ntū poterit ſatiſfacē ſi aliquid vt ſuuꝫ poſſidet. Et ſi magnꝰ exiſtēs qn̄ hoc notificat̄. nō vellet ipe filiꝰ credē hoc: nec credē bonis putatiui pr̄is petens ſalt̄ legittimā q̄ ſine cauſis exp̄ſſis a iure auferri nō p̄t ut legittimꝰ filiꝰ: nec contrariū poteſt ꝓbari. tenebit̄ nihilominꝰ ipſa mulier heredibꝫ de portōne illa ablata ſibi de eo tn̄ qd̄ p̄t ⁊ nō plꝰ. ex̄t̄ de re. iu. li. ſexto. Nemo. Et hoc qꝛ fuit ī mora notificandi qn̄ potuit ꝓuideri. Sed nūquid mulier talis debet reuelare crimē ſuum filio ſpurio ⁊ īducē euꝫ ad dimittēdū hereditatē vero heredi? Ad hoc dicendū ſm̄ Sco. vbi ſup̄. q̄ aut filius crederet mr̄i aut nō. Si aūt crederet: n̄ aūt ꝓbabile ē q̄ ꝓpter hoc dimittēt dictā hereditateꝫ. Nam paucos repꝑire ꝯtingit q̄ ita ꝑfecti ſint q̄ propter ſeruandā iuſticiā in foro dei dimittant magnas poſſeſſioēs q̄s retinere poſſunt iure exteriori. ⁊ velit ſpurij reputari: nec hoc mr̄ p̄ſumere p̄t. niſi antea multum fuiſſet expta de bona voluntate filij ſui. nō ḡ debet ſe exponere certo periculo defamatōnis apud filium ꝓpter incertā correctōem illiꝰ. Si vō nō crederet tūc ſeq̄ret̄ inde duplex malū. p̄mū quia ipſa defamaret̄. ſcd̄o quia ab illo hēditas ſic̄ antea poſſideret̄. Si quis aūt obſtet q̄ tali filio debeat reuelari ne. ſ. ignoranter copularetur ꝑ mr̄imoniū ſue ſorori aut alteri ſue ꝓpī que ſeu alia faceret q̄ a iure ſpurijs prohibita ſunt. dicēdū q̄ talis ignorācia dum ꝑſeuerat omio excuſat cū ſit ignorācia fc̄ti. Si qn̄ tn̄ factū veniret ad lucē tale mr̄imoniū eſſet dirimēdū. Si tn̄ querat̄ an dato q̄ talis filiꝰ ex verbis mr̄is ſe ſpuriū credat teneat̄ reſtituere bona q̄ habuit a marito mr̄is ceteris filijs alijs hēdibꝫ p̄dc̄ti mariti. dicēdū q̄ ſi hoc īdubitant̄ credit ⁊ rōne illō credēdi hꝫ: tenet̄ ſm̄ deuꝫ nō tn̄ iure humano. Si tn̄ nō habet ſufficiēt̄ cauſā ⁊ ratōem credēdi. tūc reddere nō tenet̄ ex q̄ ꝑ ſe vel ꝑ alteꝝ ſibi daret q̄ non habet ſufficient̄ ſeu cōdignā ratōem credēdi Sūt aūt inter cetera q̄tuoꝛ ſigna que reddūt ſuſpectam taleꝫ mr̄em ita q̄ ei hoc non debet de facili credi.

Primum eſt amor.
Secundum eſt odium.
Tercium ſtulticia.
Quartum incertitudo.

¶ Primum eſt amor. i. ſi p̄diligit aliaꝫ plez viri ſui.

Secundū ē odiū videlicꝫ ſi p̄ſumit̄ ipſum vel eiꝰ vxorem odire. Tercium ē ſtulticia quia. ſ. mulier fatua et leuis eſt vel ꝑtinacis ſenſus. ¶ Quartū eſt incertitudo cū nō cōſtet eā eſſe vl̄ fuiſſe certam q̄ hūc cōcepit de adulterio nō de viro. Nō em̄ hoc oī p̄t adultere eſſe certū. Sꝫ qd̄ remediuꝫ tali mulieri debet exhiberi? Dicendū q̄ ei ſm̄ Sco. vbi ſup̄ triplex remediū dari poteſt. Primū remediū ē q̄ inducat filiū intrare religionem. et tn̄ talē q̄ poſſit ꝓfeſſionē ſuam ſeruare ne. ſ. īcidat ī ſcillaꝫ cupiens vitaē caribdim. ¶ Secūdū ē q̄ fiat clericus. vnde valeat tn̄ ſm̄ deū eccleſiaſtica bn̄ficia acceptare: ⁊ hijs q̄ſi ſufficientibꝫ merito iam cōtentꝰ dimittat hereditatē alteri fratri laico in ſeculo remanēti. Si tn̄ ꝑ nullā ꝑſuaſioneꝫ honeſtam cor talis filij mater flectere poteſt vt hereditateꝫ dimittat. nō videt̄ q̄ debeat ſe ꝓdere illi cū certa nō ſit q̄ talis ab ea inpſuaſibilis in alijs tā licitis ⁊ honeſtis flecteret̄ ex illo immo forte denatiꝰ retineret ne ſpurius putaret̄: cū talē notā multū caueāt male nati. ¶ Tūc demū terciū remedium adhibendū ē. ſ. q̄ ſaluo iure humano ⁊ abſqꝫ infamia ſua poteſt ⁊ debet de ſua dote cū eā habebit ī p̄tate vel de parafernalibꝫ ſi hꝫ. ⁊ ceteris bonis ⁊ laboribꝫ ⁊ ſudoribus ſuis īdemneꝫ facere viꝝ ⁊ legittimā eiꝰ ꝓlem. Obligat̄ em̄ viro ſatiſfacere de cōſūptis ab illegittimo filio ſed talis filiꝰ ſatiſfacere nō tenet̄ q̄ cōſumpſit q̄diu in bona fide fuit. de hereditate aūt mulier obligat̄ heredibꝫ viri ab inteſtato. vl̄ heredibꝫ ſcriptis. vel q̄bꝫ veriſil̄ it̄ credit̄ q̄ reliquiſſet hēditatē. Qd̄ ſi neſcit̄ debet paupibꝫ erogari. Tenetur inq̄ ſm̄ correſpondentiam iuſticie. Nō em̄ dico q̄ teneat̄ ad reſtitutōem equalentis hereditati. qꝛ vt ſuperius dictū ē plurimū quidam differt int̄ hr̄e et ꝓpe eſſe: ſꝫ quia iſte legittimꝰ heres nūq̄ habuit hēditatē licet ſm̄ iuſticiam fuerit ꝓpe ꝓpterea minuſq̄ equiualens hēditati ſibi ſufficit ꝓ hereditate fienda. Illud autē minus determinet̄ ſm̄ arbitriuꝫ boni viri. Qꝛ ſi nec hoc fieri p̄t ꝓtūc nō obligat̄: tenebit̄ tn̄ cū ꝑueniet ad pinguiorem fortunā. ex̄t̄ de ſolutōe Odoardꝰ. Si vō talꝭ mulier nunq̄ hꝫ vn̄ reſtituē poſſit: tūc ex impotēcia excuſat̄ ſi habeat ſatiſfaciendi propoſitū. xiiij. q. vj. Si res. ¶ De adultero aūt cuiꝰ ē filiꝰ dicēdū videt̄ q̄ ſi ſcit vel credit viſi miliē illū eſſe ſuū. vbi mr̄ ipa ſatiſfacē nō valeat videt̄ q̄ teneat̄ de expēſis educatōis pr̄i putatiuo. qꝛ cauſā efficacē dedit tali dāno extra de iiu. ⁊ dam. da. Si culpa. ſm̄ tn̄ poſſibilitatem ſuam. Et ſi mitteret ipa adultera ad hoſpitale. vel finxiſſet mortuuꝫ peperiſſe vel

quia notificauit ſine ſui ꝑiculo tenebit hoſ-
pitali de nutrimento ⁊ alijs expenſis. niſi no-
tabilis paupertas excuſet eam. cuȝ de iure na-
turali ad hoc teneatur. diſ. j. Jus naturale. et
hoſpitalia ꝓpter pauperes nutriendos ſint fcta
nō propter diuites. Sȝ de hereditate vl' dote
ſi dotaret a pr̄e putatiuo teneri videt̄ ad ar-
bitriū boni viri attēta ſua facultate. Que ta-
mē ſatiſfactio occulte fieri debet cum ſine ꝑi-
culo manifeſtari nō poſſit. ar. ij. q. j. Si pec-
a cauerit. Si autē dubitat adulter ex eo quia
leuis eſt mulier ⁊ cū alijs adulterat̄. vel etiā
quia ipa adultera dubitat vtrum ſit eius vel
mariti. relinquat̄ iuditio dei cui omīa nuda
ſunt ⁊ aperta: ⁊ grauari nō videt̄ ꝺ reſtitutōne.
Indecens eſt em̄ vt in re dubia: certa det̄ ſen-
tēcia. ait Greg⁹. diſ. xxxiij. Habuiſſe. In nul-
lo tamē caſu ad obuiandum huiuſmōi ꝑicul'
vel malis debet adultera vel adulter querere
aborſū vel mortē ꝑuuli. ar. xxij. q. ij. Faciat.

¶ Capitulū octauū. ſ. Qñ fiēda ſit reſtitutio.

Quantum ad octauum
ſ. qñ dicit beatus Tho. ſcd'a ſcd'e.
q. lxij. q' ſtatim. quia ſicut accipe
b rem alienam eſt contra iuſticiaȝ.
ita ⁊ detinere eam. quia ꝑ hoc q' aliquis deti-
net rem alienam īuito dn̄o impedit eū ab vſu
rei ſue: ⁊ ſic facit ei iniuriā. Manifeſtū ē autē
q' nec ꝑ modicum tp̄is licet alicui in peccato
morari: ſȝ quilibet tenet̄ peccatū ſtatim deſe-
rere. vn̄ dicit̄ q̄i a facie colubri fuge peccatū.
⁊ ideo tenet̄ quilibet ſtatim reſtituere vel di-
latōnem petere ab eo q̄ poteſt vſum rei cōce-
dere. Etſi quidem teneant̄ de incertis cū illud
eſſet erogandū in pias cauſas cū ꝯſilio eccle-
ſie. ſi huiuſmōi ꝑſone habentes reſtituere re-
maneāt ita pauperes cū filijs et familia q' non
habeant vn̄ viuant: fiat. dicit Ray̆. vt dixi ī
caſu ꝯſilij ſup̄. ī ti. ꝺ deci. Ibi aūt ſic dicit. Si
quis retinuit decimas longo tp̄e. ⁊ nūc venit
ad ſatiſfactōnem. ⁊ poſtulat intuitu dei ⁊ ec-
cleſie ⁊ maxime q2 habet ꝑuam ſubſtātiā ſibi
remitti q̄d accepit tp̄e p̄terito cū alit̄ oporte-
ret cum ſua familia mendicare. q̄uis eccleſia
decimas om̄s poſſit petere. ſi viderit iſtū con-
tritū. ⁊ p̄ces eius īniti veritati. debet ei tan-
tū pauperi dimittere vn̄ viuat: cū hoc eſſet da-
tura poſtea. xvj. q. j. Qm̄ hec Ray̆. Q̄d intel-
ligendū videt̄ vbi dant̄ decime de more ꝑut ē
de iure coī. Nam vbi de more nō dant̄ decime
vel valde diminute. videntur excuſari ꝑut ple-
ne habes ī prima parte. ti. j. Et dicit ibi glo.
wil. q' illi qui reaſſignant ī manu penitēcia-
rij qui hoc nō facerēt niſi penitenciarij reſti-
tuerēt eis ꝑ pte vel ꝑ toto qñ neſcit̄ cui faciē-
da eſt reſtitutio. q' nō credit eos eſſe in ſtatu
ſalutis. Dicit etiā paulop⁹ q' non ē neceſſe q'
fiat huiuſmodi reaſſignatō in manib⁹ penitē-
ciarij dūmō talis parat⁹ ſit ad arbitriū ei⁹ vel
alteri⁹ boni viri ſatiſfacē. Dicit etiā q' in hoc
caſu ep̄us q̄ ē diſpenſator pauꝑū p̄t dilatōem
dare vel ptē dimittē ac etiā totū ſi viderit ex-
pedire ad neceſſariā ſuſtētatōnem illi⁹ tanq̄
alicui⁹ alteri⁹ pauꝑis. ita tñ q' q̄to vtilius p̄t
gerat negotiū illi⁹ cui fiēda ē reſtitutō ſi ꝑſo-
na ei⁹ fuiſſet nota videlȝ exponēdo illa q̄ eſſēt
ei reſtituēda ī vſus tales q̄ pn̄t ei magis ꝓficē
q̄ ad deū. hec ibi. Si tenet̄ certis ꝑſonis q̄ no-
lūt dare certā dilatōeȝ debet ad petitōeȝ ipoꝝ
abſq3 dilatōne ſatiſfacē vel cedere bonis. quia
fur vel raptor ſemꝑ ſūt ī mora. et iō ſꝑ augēt
peccatū. ff. de ꝯdi. fur. l. In re furtiua vbi leſi
egēt et fame ꝑeūt ne intueniēte paululū mo-
ra inueniri nō valeāt q̄ r̄dimāt̄. Semꝑ vitā-
da ē mora vbi ē ꝑiculū. diſ. xxviij. ꝺ Siracu-
ſane. Et hoc etiā ſi oportet ipm̄ mēdicaē. vn̄
nō dico habito r̄ſpectu ne egeat. Nā ꝯ hoc no-
tat̄ ext̄ ꝺ vſu. Cū tu. Tn̄ W. addit. ſine culpa
p̄t accipe vite neceſſaria. ſ. extreme. Ray̆. mo-
derate ſibi vita retēta q̄uſq3 plene ſatiſfaciat.
Hoſti. vo ſic dic̄. Sȝ q̄d ſi n̄ īmineat tale ꝑicu-
lū neceſſitatis. ⁊ is q̄ r̄ſtituē tenet̄ nō p̄t īdu-
ci ad reſtitutōeȝ ſtatī faciēdā: puto q' diſcre-
t⁹ ſacerdos p̄t ſuā ꝯſciām īformare ex eo q' ī-
tēdit gerē vtilit̄ negotiū creditoris. Nā ſi vi-
det q' alit̄ nō p̄t recuꝑare īꝑpetuū vel nō ita
cito vel nō ita comode. p̄t r̄cepto iuramēto vl'
alia ſufficiēti cautōe ſi hr̄e p̄t cautōeȝ. dilatō-
nem ꝯcedere ⁊ ſub hac ꝯditōne ſi adipleuerit
hoc īfra talē diem pctōrē abſoluē. vt ſic credi-
tor q̄d ei debet̄ recuꝑet: et pctōr nō recedat a
p̄ſbitero deſpatus. hec ille. Sȝ q' in fine hui⁹
§. ſ. q' aſoluat ſub ꝯditōne. ꝯ⁊iū aſſeſerit W.
dicēs q' abſolutō a pctīs nūq̄ fieri debet ſub
ꝯditōne. et iō p̄t dici q' abſoluat ſimplicit̄ ſi ē
abſoluēdus: ſȝ declaret q' nō valebit abſolutō
niſi adipleat ꝓmiſſū W. archi. ſup. c. Si res.
xiiij. q. vj. querit. Utrum hn̄ti reſtituē debeat
hr̄i reſpectus ne egeat ⁊ dicit. videt̄ q' ſic. ff. ꝺ
īiur̄. l. In ꝯdēpnatōe. ff. ꝺ ceſſio. bo. l. is q̄. Et
ſic notat̄ ꝑ Ber. ext̄ de ſolu. Odoardus. Et fa-
cit ad hoc q̄d habet̄. xvj. q. vij. Quicūq3. Sed
Inno. ī. c. Cū tu. ext̄ de vſuris ſec⁹ credit ſm
canones. Ubi ibi notat Ala. ber. ⁊ Hoſti. q' ī
ſolibū tenent̄ detentores vſuraꝝ. et nō ſolū ī-
q̄tum facere pn̄t. Qui Hoſti. ī ſūma dicit q' q̄
hn̄t reſtituē paulatim ſigulis mēſib⁹ ſoluant
c creditorib⁹ ſi aliter nō pn̄t ſine magno detri-
mento ꝑut poterūt vel ꝯponant ſe cū ſpolia-
tis. Q2 ſi nullā poterit īuenire miſcd'iaȝ apud
eos. tūc abſq3 dilatōe tenent̄ ſatiſfacē vel bo-
nis cedere. q2 pctor ſemꝑ ē ī mora. ff. de cōdi.
fur. l. in re furtiua. ext̄ de ſimo. Cū ī eccleſie.
Multi tenēt dcīm p̄cedens tanq̄ equuȝ. ſ. q' te-
nēt̄ ſoluē quātū pn̄t retēta ſibi vita comoda.
ar. ꝺ ꝯſe. diſ. v. diſcipl'os ext̄ ꝺ fur. Si q̄s. Sȝ

gr.ꝯtra.ſuꝑ ꝺbo reddere.eiuſdē.c. et ibi dicit
Archid.ꝙ ſtatim debet reddē totū qđ p̄t.alle⸗
gans.b Tho.ſcđa ſcđe.q. lxij qui dicit ꝙ ſtatī
fienda reſtitutō eſt.dn̄s Jo.dn̄ici in glo·qua⸗
dam.dictum tn̄.b Tho. p̄t dici nō eſſe cōtra.
ſi ſane intelligat̄. vt infra dicet̄.Sʒ ī quadā
ſūma dicit̄ ꝙ illi q̄ hn̄t reſtituē vſuras ⁊ male
a ablata ⁊ ꝓponunt firmiter reddere ſed nō pn̄t
ſtatī: qꝛ nolūt cum familia ſua egere vel mē⸗
dicare: tn̄ incipiūt iuxta poſſe ſatiſfacē.vtrū
tales poſſit abſolui ⁊ cōmuicari.Ro.aut ſci⸗
unt ꝑſonas certas.aut nō.Etſi ſciūt ipi male
ablata:⁊ etiaʒ ipſi quibus debent̄ huiuſmodi
volunt.tutū ē ꝙ de ꝯſciencia eoꝝ ſtent ad ter
minū ipoꝝ ⁊ volūtatē. Si vero neſciūt tales
damna data ſibi.⁊ r̄uelatō poſſet eſſe ꝑiculo⸗
ſa illis qui volūt reſtituē:tūc nō ē reuelandū
illis:ſʒ p̄ſumendū ꝙ cōfeſſoꝛ vtiliter illoꝝ ne
gotiū gerat: ⁊ cōfitens ītendat ⁊ ꝓmittat ſa⸗
tiſfacē ꝙ̄cito p̄t: qꝛ hoc habʒ locum ratihabi⸗
tō ꝺ bono ⁊ equo:⁊ tūc ꝯfitens abſolui ⁊ coī⸗
cari p̄t: qꝛ ē in via ſalutis.Si ꝺo oīno neſci⸗
ant̄ ꝑſone quibꝫ reſtitutō eſt fienda: tunc eſt
libere ī ꝑtate ꝑlati vel diſcreti ꝯfeſſoris dare
et cōſtituere t̄minum cōfitēti ſicut viderit ne⸗
ceſſitatē ⁊ ꝯtritōem eiꝰ ⁊ volūtatē eiꝰ parataʒ
⁊ promptā reſtituēdi: ⁊ infra iſtū t̄minū tal̄
poteſt abſolui ⁊ cōmuicari. Quid aūt debeat
facere vxor et familia raptoris q̄ nō hn̄t niſi
de obligatis reſtitutōi:habes ſup̄.ti.j.c.xij.ꝺ
rapina.§.xviij.⁊.xix.Nota ꝙ Ray̋.et Hoſti.
circa iſtā materiā r̄ſtitutōis dicūt:hoc notēt
⁊ teneāt ſacerdotes ꝙ ſm ꝙ maioꝛ vel minor
fuerit fraus vel dolus vel violēcia:maior vel
mīor debet eſſe diſcretō iudicātis: ⁊ ſm hoc ī
vſuris q̄ fiūt ī depoſitis vt dictuʒ ē ſup̄ ī.c.de
vſura:q̄ oīno ſūt r̄ſtituēda: tn̄ qꝛ minor ē ibi
violencia ꝙ̄ ī ceteris.poterit ꝯfeſſoꝛ etiā cum
ſcit̄ ꝑſona cui fiēda ē r̄ſtitutō magis modera⸗
re tp̄s reſtituēdi retēta ſibi vite comoda ⁊ fa⸗
b milie ſue.Quidā circa iſtā materiā dicunt et
meo iuditio ſatis rōnabilit̄ ꝙ ī certis caſibꝫ
nō tenet̄ q̄s ad ſtatī reſtituēdū actualit̄: etiā
ſi habeat modū aliquē ad reſtituēdū:⁊ ab eo
cui tenet̄ inuenire nō poſſit nec remiſſionem
nec dilatōem: ſʒ ſubitam velit ſibi fieri reſti⸗
tutōnem qn̄ videlicʒ ex reſtituēdo ſtatim inde
ſeq̄ret̄ euidens vel ꝓbabile damnū ſpirituale
vel tp̄ale notabile ipius reſtituētis vel alioꝝ
qđ preponderaēt dāno eiꝰ q̄ debet habē ex ca
rēcia illiꝰ rei.Poteſt aūt tale dānū eſſe triplex
ſ.ꝑiculū mortis. infamia grauis.ſeu ſcādalū
notabile.vel dānū ⁊ ꝑiculū ꝓbabile mortalis
culpe.rō huiꝰ ē.ſ.ꝙ tal̄ reſtitutō poſſit differ⸗
ri:qꝛ ſm Sco.ordi.mi creditor.ī.q̄ debet hr̄e
magis debet velle ī hꝰmoī caſibꝫ vt maximuʒ
īcomodū ſeu dānū eiꝰ q̄ habet reſtituē euitet̄
ī modica reſtitutōis dilatōe ꝙ̄ ſuū īcomoduʒ
modicū.vel damnū ex carēcia ad tp̄s ſue rei.

Etſi obiciatur ꝙ reſtituere ē actus negatiui
p̄cepti:qꝛ reducit̄ ſeu explicat̄ ꝑ hoc qđ ē nō
retinere alienū:ſʒ p̄ceptum negatiuum obli⸗
gat ſemꝑ ⁊ ad ſꝑ.R̄ndet̄ ſm Sco. ꝙ alienum
iiuſte ⁊ iuito dn̄o retinere ſimpliciter prohi⸗
bet̄:propterea ſemꝑ ⁊ ꝓ ſꝑ iſto mō nccē ē ſa⸗
luti alienū nō retinere.Sʒ qn̄ q̄s hʒ ꝓpoſituʒ
et volūtatē reſtituēdi alienū ꝓ tp̄e oportuno
extunc tenet̄ dn̄o rei volente.i.velle debente.
vult aūt hoc dn̄s rei etſi non actu illicito: tn̄
actu debito ⁊ honeſto:qꝛ velle debet ꝙ q̄ ſuum
habet retineat quouſqꝫ poterit oportune.Et
ſi dicat dominꝰ rei hoc agit iuite: ⁊ quia non
vult ꝙ ꝑ quātūcūqꝫ tp̄s ſuū retineat̄.Dicen⸗
dum ſm Sco.ꝙ dn̄o inordinate volente ſtatī
rehabē ſuū:⁊ ꝑ ꝯn̄s ꝯ̄ rectam rōnem nolente
ꝓximū retinere ſuū:tūc tenens nō ē detentoꝛ
iniuſtus. Nam ⁊ depoſitum debet reddítione
ſtrictiſſima cū repetit̄ reddi. vt.C.depo.l.fi.
et tamen iuito dn̄o volūtate inordinata cum
repetit ⁊ cū eo malum faciat ſibi vel alteri p̄t
retineri. Et Augꝰ dicit ꝙ multa bona ſūt p̄⸗
ſtanda iuitis:dum eoꝝ potiꝰ vtilitati ꝙ̄ volū
tati ꝯſulit̄ ⁊cetera.diſ.xlv. Et q̄ emendat.Et
exemplū poīt.xxiij.q.c.iiij. Jpa pietas. de eo
ſ. q̄ contra voluntatē ſuaʒ extrahit̄ de domo
ruitura qđ laudabiliter fit.Eſt ergo vnꝰ caſꝰ
cū iminet ex huiuſmoī r̄ſtitutōe ſubita ꝑicu⸗
lū dāni icōꝑabiliter p̄ualētis damno qđ inde
habet creditor ex carencia rei ſue: puta cum
ip̄e creditor habendo illam rem ſeu pecuniaʒ
quam quis de ſuo retinet magis poſſet repu⸗
gnare ⁊ p̄ualere ꝯtra bonū cōmune.Nā tunc
ſm Ricar.ī.iiij.nō tenet̄ illud reſtituere illi:
ſʒ fideliter reſeruare vt reſtituat ſibi vel here⸗
dibus ſuis qn̄ hoc fieri poterit ſine p̄iuditio
boni cōmunis. vel depoſitaē illud ita ordinā
do et ꝓuidendo ꝙ tp̄e ſuo reſtituat̄. Jdem vi⸗
det̄ dicendū cū quis male vteret̄ re ſua reha⸗
bita: puta gladio ad occidenduʒ ſe vel alium
huiuſmoī. Jdem videt̄ dicendū cum ex ſubita
reſtitutōe ille q̄ reſtitueret rem ablatā ꝑ fur⸗
tum vel aliud vitium : detegeret̄ et inde infa⸗
maret̄:cum fama ſit qđ nobiliꝰ ꝙ̄ ſubſtancia
tēporalis.vn̄ grauiꝰ reputat̄ pc̄m detēctōnis
ꝙ̄ furtū(ceteris paribꝫ)ſm Tho.ſcđa ſcđe.q.
lxxiij.Et.vj.q.j.Deteriores.Cum ḡ quilibet
debeat ꝓuidere cōſeruationi fame ſue.ar.xij.
q.j.Nolo.Poteſt tal̄ differre reſtitutōeʒ vſqꝫ
ad tp̄s quo nō deprehēdat̄ ī crimīe ⁊ diffame
tur ſi alit̄ ꝓuideri nō p̄t. Jdem dicendū cū id
qđ debet reſtitui nō poſſit illi reſtitui niſi fa⸗
ciendo magnas expenſas ad mittendum ſibi
quia ī remotis ē creditoꝛ. Tūc em̄ q̄d agendū
ē habes ſupra.ī eo.ti.c.iij.Et idem dicēdū qn̄
mulier habet filiū ꝑ adulteriū neſciente viro
vel ſuppoſuit ſibi alienum ꝑtum qui nutritur
de bonis viri:vel heres etiaʒ dimittit̄ vt filiꝰ
ꝓprius:cum teneat̄ mr̄ talis de omnibus que

percepit filiꝰ ille.ſ.putatiui patris.nõ tamẽ debet reuelare factum quãdo ex hoc ſequeret̃ ſeu ſequi ꝓbabiliter poſſet mors ſua.vel pl'is talis.vel etiam notabilis infamia.vel alia g̃uia ſcandala ſm Ray.⁊ Jo.neapol'.ĩ q̃libz.ð quo habes ſupra plene eo.li.ti.j.c.De furto. ibi vide. ¶ Alius caſus ẽ q̃ñ ex huiuſmoĩ reſtitutõe ſubita ſequi poſſet mors ſpũalis ſeu peccatum mortale ꝓbabiliter in reſtituendo.vel familie eius. puta reſtituẽdo q̃ habet aliena ad tantam venit paupertatẽ vel miſeriaz q' nõ poteſt viuere vel ꝓuidere filijs de victu ⁊ veſtitu.et cum ſint alicuius nobil' ꝯditõnis mẽdicare nimis erubeſcũt. ab aĩcis ad ſufficiẽciã nõ ĩueniunt.laborare neſciũt.vel non poſſunt.quia ꝑuuli vel infirmi.⁊ ſic reſtituẽdo exponitur ꝑiculo ip̃e cum familia ſua furandi vel ꝓſtituendi filias vel deſꝑatõnis vbi retinendo alienum cũ ip̃o ex induſtria ſua ꝓuidet ⁊ parce ſibi ⁊ familie.et diſponit̃ ad ſatiſfaciendũ paulatim.hoc ſentire videt̃ Sco. in iiij.Hen.in vj.quolibet.q.xxiiij.Et idez videt̃ dicendũ cũ quis habet inſtrumenta artis ſue vnde ex labore ſuo gubernat ſe et ſuos.et vendendo vel tradẽdo ea vt reſtituat ſuis creditoribus nõ poterit laborare ⁊ inde lucrari. puta libros q̃ ad iuris peritos ⁊ medicos.inſtrumenta q̃ ad artifices. Laborando aũt cũ p̃dictis vltra ſuſtentatõnem ſuam poterit interim paulatim ſatiſfacẽ. Nec credo eſſe ꝯtra hoc qđ dicit.b Tho.ſcđa ſcđe.q.lxij.ſ.q' ſtatĩ reſtituendum ẽ alienũ ſimpliciter.Nõ eñ ita amare v̾ba accipienda ſũt dicit lex.ſʒ ciuilit̃ ⁊ in ſacra ſcriptura ſtatim dicit̃ fieri qđ in ꝓlixo tempore vt patet Malach.iij.Statim veniet ad templum ⁊c̃.⁊ p̃cipue cũ ex cauſa ita vrgenti differt̃.vt dictum ẽ.Poteſt etiã multipliciter accipi in iure.⁊ nõſolũ ꝓ potencia facti. ſʒ ⁊ iuris ⁊ comoditatis vt patet.xxij.q ij.Faciat in glo.Hec nõ ſunt p̃dicãda ne paret̃ via detentioni aliorũ ad qđ nimis ꝑſone ſunt inclinate.ſʒ cum magna diſcretõne ĩ cõfeſſione ⁊ conſilijs tractanda. ⁊ cũ multis circũſtancijs conſideranda q̃ honeſtent factum. Ad hoc etiaz facit qđ dicit Jo.neapol'.ĩ q̃libz ix.q.xxij.⁊ Ricar.ĩ.iiij.⁊ Pe.ð palu. Querit̃ eñ vtrum potenti reſtituere male ablata ſtatim ſufficiat ad ſalutem relinq̃re in teſtamento q' heredes reſtituãt. Rñdet ad hoc ip̃e Jo.neapol'.q' hoc ſufficit in duob' caſib' tm̃. ¶ Primꝰ ẽ q̃ñ dñs male ablata credit vere et ꝓcerto q' talis retẽtio nõ ſit ꝯ volũtatẽ dñi. Talis eñ retentio nõ eſt ĩiurioſa ſeu ĩiuſta. Nullus eñ patit̃ ĩiuſticiam volens.vt dicit̃ ĩ v.ethicoꝝ. Secundꝰ caſus ẽ q̃ñ talis retẽtõ rei aliene ẽ contra voluntatẽ dñi.ſʒ inordinatam. puta cũ nõ redditur gladius furioſo cũ repetit ip̃m in furia hoc eñ iuſte fit. vt.xxij. q.ij.Ne quis. Et ſimilit̃ hoc ẽ q̃ñ aliquis vult rem ſuam ſtatim habere quã retinens non p̃t dare ſine notabili damno ſuo et econtra ille cuius ẽ poteſt ſine damno ſuo ⁊ incomodo carere ad tp̃s.Extra iſtos caſus non ſufficit ad ſalutem niſi ſtatim reſtituat. Ratõ eſt quia ð neceſſitate ſalutis eſt vitaẽ peccatũ mortale: ſʒ nõſolum aufferre alienum ſʒ etiam retinẽ extra p̃dictos caſus eſt mortale.quia ꝯtra iuſticiam cũ faciat ĩiuriam ꝓximo.⁊ hoc cũ p̃t reſtituere.vñ nõ ſufficit ad ſalutez tali relinq̃re ꝑ teſtamentũ q' heredes reſtituãt: ſed de neceſſitate ſalutis eſt ſtatĩ reſtituẽ ſi p̃t.Sed ſi ille cuiꝰ ẽ res ſeu cui obligatur. non p̃t illa re carere ſine ĩcomodo ſuo etiam ad tp̃s.tũc oportʒ q' reſtituat etiam cũ magno ĩcomodo ſuo:nec ſufficẽt dimittẽ ꝑ teſtamẽtũ. ¶ Terciꝰ caſus excuſãs a reſtitutõe ſubita ẽ cũ ex hoc ĩmineret ꝑiculuz mortis corꝑalis. Et ꝓ huiꝰ maiori declaratõne nota ſm Ricar.in.iiij.diſ xv. q' ſi ille q̃ damnum intulit habet aliquid vltra neceſſitatẽ ſuſtẽtatõis nature q̃uis ſibi neceſſarium ad victuz ſm decentiã ſue ꝑſone reſtituere tenetur.Nõ eñ licitum ẽ de alieno viuere cuz ſeculari honore.Si aũt nõ hʒ niſi neceſſaria ad ſuſtẽtatõem nature.tũc diſtinguẽdũ ẽ.q: aut iſte q̃ dãnuz paſſꝰ ẽ nõ indiget ad ſuſtentatõem nature eo q' ab eo ablatũ ẽ. et tũc ille q̃ abſtulit reſtituere nõ tenet̃.q: ex iure nature licitꝰ ẽ vnicuiq; vſus poſſeſſionis neceſſarie ad ſuſtentatõem nature. Extrema aũt neceſſitas oĩa facit coĩa.ff.ð lege rodi.l.ij. §.j.Cũ ĩ eadez ĩ tex.⁊ glo. Aut indiget ad ſuſtentatõem nature eo q' ablatũ ẽ.⁊ tũc ſubdiſtinguo:q: aut p̃mus.ĩ.dñs ip̃ius rei indiget iſta re ad ſuſtentatõnem ſue nature p̃uſq̃ neceſſaria ad ſuſtẽtatõez ſit nature illiꝰ q̃ abſtulit. Aut vterq; eođ tp̃e factꝰ ẽ indigẽs iſta re ad ſuſtentatõem ſue nature. Aut iſte q̃ abſtulit factꝰ ẽ indigẽs iſta re ad ſuſtentatõem ſue nature priuſq̃ iſte a q̃ ablata eſt. Prio mõ ⁊ ſcđo p̃t dici ſine p̃iudicio q' iſte q̃ abſtulit rẽ iſtã tenet̃ r̃ſtituẽ illi a q̃ abſtulit. q: nũq̃ fuit res illiꝰ q̃ eam abſtulit:ſʒ ſemꝑ remãſit iſtius de iure. poſtq̃ eñ ſum ĩ ſtatu in quo res mea ẽ mihi neceſſaria ad ſuſtẽtatõez nature nõ p̃t fieri alteriꝰ me ꝯdicente.Si tcio mõ. tũc ille qui abſtulit reſtituere nõ tenet̃: quia ab iſto tp̃e q̃ facta ẽ ſibi neceſſaria ad ſuſtentatõnez nature cũ tũc illi a q̃ ablata ẽ nõ eſſʒ neceſſaria acq̃ſiuit ius in illa re illi q̃ abſtulit.Et iđ q̃uis dãnũ paſſꝰ veniat poſtea ad ſtatũ ĩ quo res ſibi ablata eſſet ſibi neceſſaria ad ſuſtẽtatõem nature ñ ꝓpt̃ hoc hʒ maius ius ĩ iſta re q̃ iſte q̃ eã abſtulit.niſi iſte q̃ eã abſtulit deueniſſet ad ſtatũ in q̃ ampliꝰ iſta res nõ eſſet ſibi neceſſaria ad ſuſtentatõem nature. Idez ꝑ totũ Pe.de palu.ĩ.iiij.⁊ Sco. Ex dictis hoꝝ q' tales q̃ hñt reſtituẽ.etſi retineant ſibi quodammõ neceſſaria ꝓ ſuſtẽtatõe ſui et familie

ad vitandū multa ꝑicula anime ⁊ corꝑis que
veriſimiliter ſequi poſſent bonis ſuis cedendo
et omnibꝫ ſe ſpoliando ꝓ reſtitutōe fienda qđ
forte tutius eſſet.ſ.reſtituere et in deo cōſidē
etiāſi oporteret mēdicare ſm Ray̆. Ad hoc
nō videt̄ teneri de neceſſitate ſalutis. Tamē
non debent tales ita laute viuere: ⁊ pompoſe
veſtiri cū familijs ſuis. ⁊ filias ſuas cū ma-
gnis dotibꝫ nuptui tradere ſicut ſi nō eſſēt ob
ligati ad reſtitutōem ſȝ parce viuere et ꝑuas
dotes tradere: etſi nō poſſunt nobili vel mer-
catori nuptui dare.artifici et plebeo debēt t̄-
dere ⁊ alia ſuꝑflua reſecare. Cū multa ergo
prudencia hoc negotiū agendū ē:cū efficacit̄
vident̄ facere qđ poſſunt ad reſtituendū.⁊ in
alijs ſe bene habere. ⁊ cū timore dei.credo poſ
ſunt abſolui ⁊ cōmuicari.Qui aūt ⁊ de eo qđ
poſſunt ſemꝑ ꝓcraſtinant ⁊ ānuatim repꝛiunt̄
ꝓmittere confeſſori reſtituere ⁊ poſtea nō fa-
ciūt:nō vident̄ abſoluendi niſi pri⁹ faciant vl̄
diſponāt efficaciter negotiū vt habeat execu
tōnem ⁊ multomin⁹ ei ꝑmitti debet cōmunio
ſumi q̄ntum dico ſpectat ad conſiliū cōfeſſo
ris. Nam quātū ad ſacerdotem qui habet cō-
muicare:cū ille ſe ī maniſeſto ingerit ad hoc
qđ iuris.habes infra in.iij.ꝑte.De vſurarijs
aūt maīfeſtis qūo ſit agēdū cū eis ī r̄ſtitutōe
⁊ collatōne ſacramentorū.habes ſuꝑ.eo.ti.c.
De vſuris.Poſſēt etiā tales petere remiſſio-
nem a creditoribꝫ. quā ſi ſponte ⁊ ſine fraude
obtinent: nō āpli⁹ ipi obligāt̄:nec etiā pau-
ꝑibꝫ illa remiſſa eis dare tenent̄.Non tamen
decens eſſet vt diues a paupere ⁊ idigēs parū
a multo indigēte petēt remiſſioēȝ. ¶Querit̄
vtrū epiſcopus elapſis tribꝫ vel q̄tuor annis
poſſit agere cōtra heredes vel poſſeſſores bo-
noꝝ quondaȝ illi⁹ q̄ in teſtamēto reliq̄t mille
libras ſoluendas noīe vſuraꝝ incertaꝝ cū de
extorſione dictarū vſuraꝝ non appareat niſi
ꝑ confeſſioneȝ dicti teſtatoris: Rn̄det Lau.de
ridol.in tractatu de vſuris.poſt Fede.ꝙ cum
actio que competit ex teſtamento.vel cōditio
q̄ competit epiſcopo.ꝑ.l Nulli.ſint ꝑſonales.
⁊ ꝑ ſpatium triū annoꝝ claudant̄ ꝑ ꝯſ̄s. C.
de p̄ſcri. triū vel quatuor annorū.Jdeo cōtra
heredes bona fide poſſidentes q̄ ſemꝑ p̄ſumit̄
nō competit actō ad dictas mille niſi ꝓbaret̄
malam fideȝ heredē habuiſſe ⁊ ſciuiſſe vitium
⁊ crimen defūcti:quo caſu debet ītelligi. Tua
nos cum ſi̇̄. Et idē ſi de extorſione appareat ꝑ
aliud q̄ teſtamētū. Quo autem ad poſſeſſores
bonoꝝ ꝑ quos ꝑ teſtatorem vel eius heredem
bona alienata ſunt nō eſt aliqđ dubiū ſi poſ-
ſederunt ſpatio.x. annoꝝ: qꝛ actio ꝑſonalis
nō competit ꝯ ſucceſſorem ſingulareȝ. vt.l.j.
§.Si heres.ff. ad trebel. Nec obſtant primo
dicta.ſ.ꝙ actōes epō competētes durāt.iiij.ā-
nis: quia ītelligit̄ hoc de actōnibꝫ cōpetētibꝫ
epatui vel eccleſijs.Sȝ hic non cōpetit actio

epō vt epiſcopo ſȝ vt ꝑconomo ⁊ admīſtrato-
ri bonorū pauꝑum. Querit̄ ꝙ ſi p̄miſſio ge-
nerali edicto ꝙ quicūq; deberit vſuraꝝ nomīe
aliq̄d tali veniat infra tot dies ⁊c̄. Si nemo
venit nec aliquas certas ꝓbauit vſurari⁹ in-
fra terminū ad id ſibi ſtatutū lataq; ē nīa ꝑ
epm̄ declarās illas eſſe īcertas.Utꝛ vſurari⁹
ſit tutus ſi poſtea appareāt ꝑſone certe quibꝫ
reſtitutō ē facienda. Fede.in oꝑe ſuo ſentit ꝙ
ſic: etiā quo ad illos q̄ tūc erāt ext̄ dioceſim.
Fatet̄ tn̄ ꝙ talibꝫ competit remediū. Sȝ co-
gita dicit Lau.an ſit veꝝ.⁊ ꝯriū practicatur
qn̄ nō ē determinatū ꝙ oīa veniāt ſub nomīe
īcertoꝝ:hoc ē qn̄ nō ſit taxatō vere ⁊ ſm q̄nti
tatē ad quā aſcendūt ſȝ mior ⁊ ſm ꝙ iter eos
ꝯuentū ē. Et de hoc iudici ꝓ cui⁹ ſnīa alio nō
dato p̄ſumit̄:conſtat legittime. An aūt talis
practica ſit iuris conſona tuipē vide. ꝓmpti
ſūt epi ad ei⁹ obſeruantiā:quia ꝓ ſeipis īcer-
ta inburſant nec ad illoꝝ volunt r̄ſtitutōem
venire vel teneri: ſȝ ſit certa taxatio ſm cō-
uentionē ſm ꝙ moris ē:que tamē an de iure
poſſit fieri videndum ē. Notandum etiam ſm
Arehid.ꝙ ſi aliquis decedens reliquat ſibi he
redem ex teſtamento vel ab inteſtato: ⁊ ordi-
nauit quendam executorem tn̄ ad emendam
ſuoꝝ foris factoꝝ qui decedēs tꝑe mortis ſue
creditoribus tenebat̄ et iam termī ſolutōnis
ſue fluxerāt. Jſte executor debituȝ huiuſmōi
ſoluere tenetur.⁊ p̄t cōueniri:quia elapſis t̄-
minis ſolutōnis cepit iniuriari creditoribus
ī nō ſoluendo defunctus. Ex p̄cepto autē dn̄i
ſolutō ē facienda.ar.xj.q.j. Magnū.xxiij.q.
ū.c. Tributū.quare peccat ī t̄mino ſoluēdo:
tū qꝛ frangit ꝓmiſſū.ext̄ de pac.c.j.⁊ ſcđo.tū
qꝛ illo elapſo inuito dn̄o detinet alienum .ff.
de excep.doli.l.ij.§. Circa. Et hoc tenent qui-
dam vt.ſ. noīe foris factoꝝ hoc caſu veniant
debita quoꝝ termī⁹ ſolutōis tꝑe mortis lapſ⁹
erat:et ꝓ illis agi poſſit. Secus de debitis q̄ꝝ
termin⁹ n̄ aduenerat.⁊ ita notat̄ ī ſpe. Sica.
q̄liter in iuditio ſcriptura proferri.§. Nunc
vero. ¶De eo demum cui datū eſt aliquid ꝑ a
errorem dicit Jo.de rip.in tractatu de ꝯtibꝫ
ꝙ in tali datōe aut ē error ꝑſone vel eſt error
fortune.vel alteri⁹ ꝯditōis apoſite. Si p̄mo
modo. puta intendo dare petro ⁊ do martino
tunc martinus tenet̄ acceptuȝ reſtituere vel
danti vel illi cui intendebat dare.ar.xxix.q.
j.§.j. Si vero error fortune.puta intēdo tibi
dare vt pauꝑi.et tu es diues. dicit̄ ꝙ ſic acce-
ptum tenet̄ reſtituere danti vel alicui pauꝑi
niſi recipiens interī eſſet effect⁹ pauꝑ. Si vo
ſit error alicui⁹ alteri⁹ ꝯditōnis.puta qꝛ te ſā-
ctū credo cū nō ſis.⁊ ideo dono tibi.vel credo
celebraturꝝ te miſſas et ideo do tibi.dicit̄ ꝙ ſi
receptori cōſtat de p̄ciſa intētōne dantis.ſ.qꝛ
aliter nō daret niſi cōditio ſubeſſet. talis er-
ror obligat ad reſtituendū receptum.aut ad

ſufficienter ſupplendū per ſe vel per aliū in-
tentionem dantis. quorū ratio eſt. quia cum
res in iſtū nō tranſeat niſi eo modo quo dās
vult transferre ſi ñ exiſtat ɔditio. in ipſū res
nō transfertur. Alij vero dicunt q̄ ad reſtitu
tionem talis error non obligat niſi ipa con-
ditio circa quam erratur eſſet cauſa motiua
⁊ finalis dationis talis. quod ꝓbāt ꝑ ſimile.
do tibi centū libras quia credo te eſſe amicū
meum. dato q̄ accipiens nō ſit amicus me⁹.
nō obligatur ad reſtitutionē. Si autē ami-
cicia ſit cauſa propter quam do tibi centū li-
bras. ſ. ſi ſis amicus meus. niſi amicus fueris
obligaris ad reſtitutionem. Ex hijs patet q̄
queſtores ſancti Antonij. vel alij quicūq̄ nul
lo modo poſſūt ſibi retinere ea que illis pau-
peribus vel locis pro quibus dant̄ petunt. q̄r
hic eſſet error ꝑſone. Veruntamē quia null⁹
tenet̄ proprijs ſtipendijs militaē. nec cauſas
alioꝝ agere ad expenſas ſuas. dico q̄ poſſūt
tales viuere ſuper queſtus quos faciunt. ⁊ ꝑt
eis moderatum ſalariū dari. hec ille. Illa vō
que dant̄ eis ex mendacijs eoꝝ queſtoꝝ quia
videlicet aſſerunt q̄ dicent̄ multe miſſe ꝑ dan
tibus. vl̄ habebunt talem vel talem indulgē-
tiam. vel abſoluent̄ a votis eoꝝ. vl̄ a caſibus
reſeruatis. vel q̄ fient lectiſternia ⁊ hoſpita-
lia ⁊ huiuſmodi ꝑ quibus illi dant. vel nō da-
turi. nec talia fiunt. nec vera ſunt. totum ē ra
pina ⁊ reſtitui debent dantibus ea vel paupi
bus erogari. ar. xiiij. q. v. Non ſane.

Titulus tercius de Supbia. Capitulum primum de ſuperbia primoꝝ parentum. et eius punitione.

Expeditis his que per-
tinent ad auariciā cū
ſpeciebus ⁊ filiabus ⁊ r̄medijs re-
ſtitutionis. Nunc d̄ ſuperbia agē-
dum eſt que cum ſit vitiū ſpirituale minus
ab hominibus cognoſcitur. Sicut aūt de dy̆a
bolo a quo ortum habuit. dicitur Iob. pl't. q̄
eſt rex ſuper omnes filios ſupbie. ita ⁊ ſuper-
bia ipa regina ⁊ mater eſt omniū vitiorū ſm
Grego. ⁊ ſicut de ipa maxime dy̆abolus con-
demnatur. ita xp̄c cum electis ſuis de eius cō-
trario. ſ. humilitate maxime conmendat̄. vn̄
Aug⁹. in. xiiij. d̄ ciui. dei. ca. xiij. ſic ait. Ciui-
tati dei in hoc ſeculo pegrinanti maxime cō-
mendatur humilitas. ⁊ in r̄ge eius qui ē xp̄s
maxime predicatur. Contrarium huic virtu
ti elationis vitium in eius aduerſario q̄ dy̆a
bolus ē maxime dominari ſacris litteris edo-
cetur. Profecto iſta eſt magna differētia. qua
ciuitas vnde loquimur vtraq̄ diſcernit̄. vna
. ſ. ſocietas pioꝝ hominū. alia impioꝝ. ſigula
queq̄ cū angelis ad ſe pertinētibus in quibꝰ
preceſſit hac amor dei. hac amor ſui. hec ille.
De hac pſalmiſta. Superbi inique agebāt vſ-
q̄quaq̄: a lege autem tua nō declinaui. Ubi
de ea tria notantur.
Primum eſt vitium. ⁊ ideo propulſanda. ibi.
Superbi inique agebant.
Secundum eſt maximū. ⁊ ideo eradicanda.
quia vſq̄quaq̄.
Tercium eius remedium. ⁊ ideo regula ſeruā
da. quia a lege autem tua nō declinaui.

Quod ſuperbia ſit peccatum. §. j.

patet ex eo quod dicit ps. Superbi inique a-
gebant. ſ. ſupbiendo. Iniquitas aūt peccatū
eſt. Un̄ ⁊ Iaco. iiij. dicitur. Supbis deus reſi-
ſiſtit. ⁊ hoc ideo quia ſibi cōtrarij ſūt ꝑ pctm.
Sꝫ de ipo ſupbie vitio videnda ſunt tria.
Primo quid ſit.
Secūdo qn̄ ſit mortiferum.
Tercio quō primū.
Et q̄tum ad primū dicit Aug⁹. i. xiiij.
de ciui. dei. q̄ ſupbia eſt ꝑuerſe celſitudis appe
titus. Ubi primo notandum q̄ ſupbie pecca-
tum cōſiſtit in appetitu ſeu voluntate ſicut ⁊
alia peccata. nō in eſtimatione que ꝑtinet ad
ratōnem. Un̄ qn̄ Greg⁹. dicit in libro moral'.
q̄ ſupbia eſt cum quis eſtimat bona q̄ habet.
a ſe habere nō a deo. vel meritis ſuis eſtimat
obtinuiſſe ⁊ huiuſmodi. nō ſic eſt intelligēdū
tanq̄ in ipa eſtimatōne conſiſtat ſupbia ipa.
ſꝫ conſiſtit in appetitu excellētie inordinato.
Sꝫ quia q̄ quis multum appetit facile credit
ex ipo appetitu nimio excellentie quem habet
ſupbus. inde inclinat̄ defacili ad eſtimandū
d̄ ſe vltra id quod ē. ita q̄ eſtimatō illa ſequit̄
appetitum illum inordinatum. Secundo ē
conſiderandum q̄ quia appetitus ſupbi ē per-
uerſus ſeu inordinatus quia contra regulam
ratōnis. ideo vitioſus. Pro cuius declaratōne
eſt dicendū q̄ appetitus in omni eo q̄d appe-
tit aut ſequit̄ regulam rationis id. ſ. q̄d ratio
naturalis dictat. aut excedit ipā. aut deficit
ab ea. ⁊ cum ſequit̄ regulam ratōnis ē actus
virtuoſus. cum autē excedit vel deficit a regu
la ratōnis eſt vitioſus. Exemplum d̄ appetitu
ſciencie qui d̄ ſe eſt homini naturalis. Si eñ
quis appetat ſcienciā ⁊ intendat ei ſm q̄ ratō
dictat. puta ad debitum finē ⁊ debito modo.
ꝑtinet hoc ad virtutē ſtudioſitatis. Si vero
excedit regulam rationis vt quia nō intendit
ſciencie ꝓpter deum vel quia q̄rit ſcire que nō
ꝑtinent ad deū. ⁊ huiuſmodi. ꝑtinebit hoc ad
vitium curioſitatis. Si autē deficiat a regu-
la rationis vt quia nō vacat ſciencie vt debet
ꝑtinebit ad negligentie vitium. Sic ad ꝓpoſi
tum de ſupbia. Cum eñ conſiſtat in appetitu
excellentie ⁊ honoris que naturaliter hō deſi
derat. ⁊ ratō hui⁹ eſt quia hō naturaliter d̄ſide
rat pfectōnem boni quod conſiſtit in quadā
excellentia. Hanc excellentiam poteſt q̄s tri-
bus modis deſiderare. Nam ſi hoc faciat ſcdm